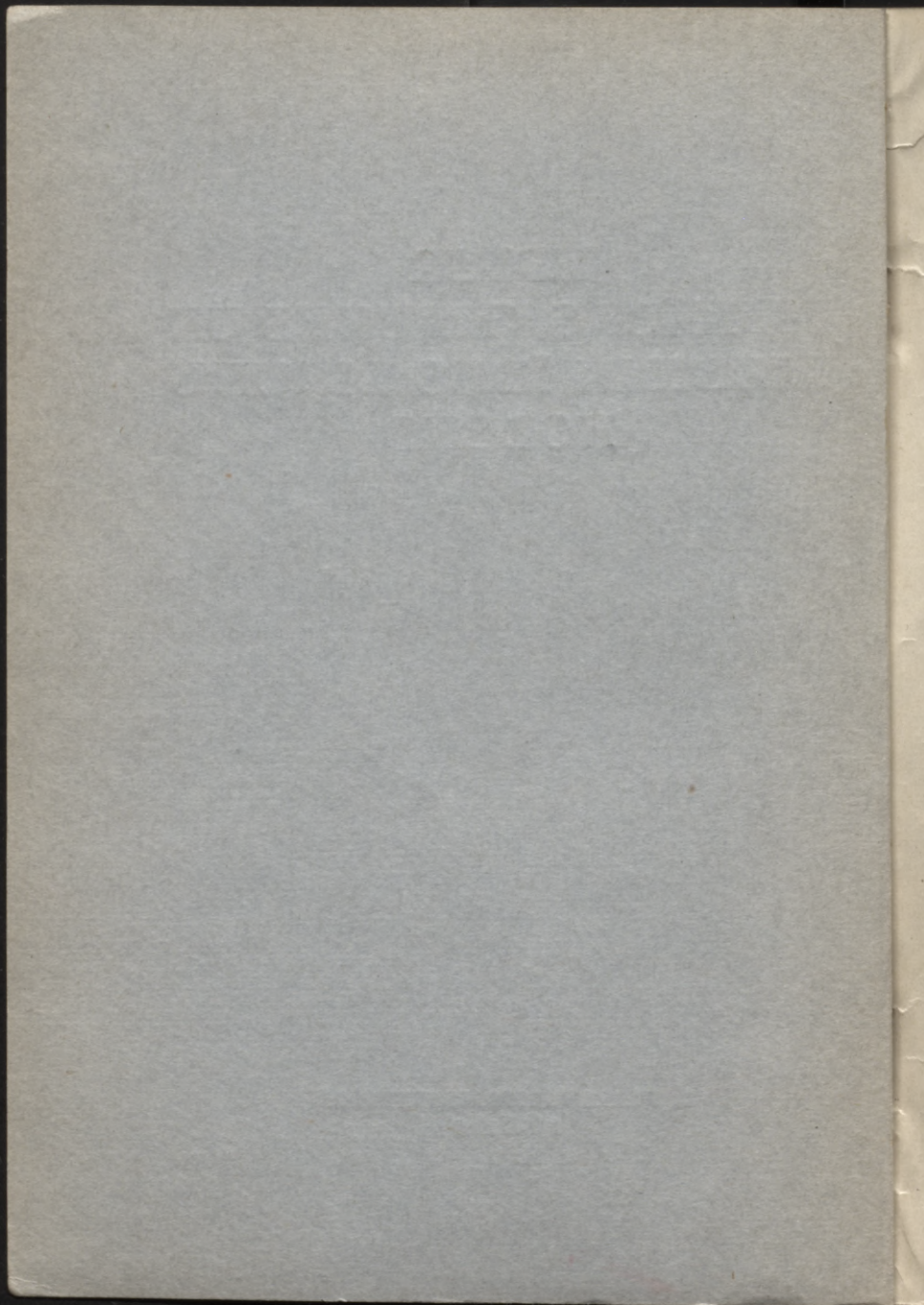

34

L 216

KPFSR
LAULĪBAS, ĢIMENES UN
AIZBILDNĪBAS LIKUMU
KODEKS

LATVIJAS VALSTS IZDEVNIECĪBA
RĪGĀ 1949

L $\frac{34}{216}$

2114

LATVIJAS PSR TIESLIETU MINISTRIJA

**KPFSR
LAULĪBAS, ĢIMENES UN
AIZBILDNĪBAS LIKUMU
KODEKS**

AR GROZĪJUMIEM LĪDZ 1948. G. 31. DECEMBRIM.

*Oficiāls teksts ar sistematizētiem materiāliem pantu
kārtībā*

LATVIJAS VALSTS IZDEVNIECĪBA
RĪGĀ 1949

11

1953

0309065303

Latv. PSR Valsts Biblioteka
Inv. 64-27-703

РСФСР
КОДЕКС ЗАКОНОВ О БРАКЕ,
СЕМЬЕ И ОПЕКЕ

Рис 1960

На латышском языке

КРПЯ
LAULĀBAS ĢIMENES UN
ALBILDĪBAS LIKUMU
KODAKS

Official text of the Soviet Family Code
Official text of the Soviet Family Code

LATVIJAS PSR TAUTAS KOMISARU PADOMES
PAZIŅOJUMS

Latvijas PSR Tautas Komisaru Padomes 1940. gada 25. novembra lēmumu par KPFSR kriminalās, civilās un darba likumdošanas pagaidu piemērošanu Latvijas PSR teritorijā izteikt šādi:

Saskaņā ar PSR Savienības Augstākās Padomes Prezidija 1940. g. 6. novembra dekretu par KPFSR kriminalās, civilās un darba likumdošanas pagaidu piemērošanu Lietuvas, Latvijas un Igaunijas Padomju Socialistisko Republiku teritorijās („PSRS Augstākās Padomes Ziņotāja“ 1940. g. 18. nov. 46. nr.), Latvijas PSR Tautas Komisaru Padome paziņo zināšanai un izpildīšanai sekojošo:

1. Pagaidām, līdz Vissavienības kodeku izdošanai, Latvijas PSR teritorijā piemērojami šādi KPFSR kodeki: Kriminālais, Kriminālprocesa, Civilais, Civilprocesa, Darba likumu kodeks un Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeks.

2. Saukšana pie kriminalatbildības par noziedzīgiem nodarījumiem, kas izdarīti Latvijas PSR teritorijā, izdarāma saskaņā ar KPFSR kodekiem.

3. Mantiskie strīdi par civilām un citām tiesiskām attieksmēm, neatkarīgi no to izcelšanās laika, Latvijas PSR tiesu orgāniem jāskata cauri saskaņā ar tās teri-

torijā pagaidām spēkā esošiem KPFSR kodekiem un
citiem PSR Savienības valdības un Latvijas PSR val-
dības lēmumiem un rīkojumiem.

Maskavā, 1944. g.

Latvijas PSR Tautas Komisaru Padomes
priekšsēdētājs V. LĀCIS.

Latvijas PSR Tieslietu tautas komisars
A. JABLONSKIS.

LAULĪBAS, ĢIMENES UN AIZBILDNĪBAS
LIKUMU KODEKS

1926. g. 19. novembra izdevums (Kr. Lik. kr. 1926. g.
82. nr., 612) ar vēlākiem grozījumiem.

Latvijas Republikas Valsts prezidents
Valsts prezidents Valsts prezidents
Valsts prezidents Valsts prezidents

1994. gada 1. jūlijs

Latvijas PSR Tautsaimniecības
ministriestība

Latvijas PSR Tautsaimniecības
ministriestība

LAULBAS, ĢIMENES UN AIZBĪDĪBAS LIKUMU KODEKSS

Zvaigznīte (*) panta cipara priekšā nozīmē, ka pie panta ir
materiāli pielikumā.

I SADAĻA.

LAULĪBA.

1. NODAĻA.

VISPĀRĪGI NOTEIKUMI.

1. Laulības reģistrācija noteikta kā valsts un sabiedriskās interesēs, tā arī nolūkā aizsargāt laulāto un bērnu personīgās un mantiskās tiesības un intereses.

Tikai reģistrēta laulība rada laulāto tiesības un pienākumus, kas paredzēti šajā kodekā. [Latv. PSR APP 1945. g. 4. jūl. dekr. I, A (APP Zīp. 136. nr.).]

Piezīme. Personas, kas līdz PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1944. g. 8. jūlija dekreta „Par valsts palīdzības palielināšanu grūtniecēm, daudz bērnu un vientuļām mātēm, mātes un bērna aizsardzības pastiprināšanu, goda nosaukuma „Māte varone“, ordeņa „Mātes slava“ un medaļas „Mātes medaļa“ nodibināšanu“ izdošanai atradušās faktiskās laulības attieksmēs, var noformēt savas attieksmes, reģistrējot laulību un norādot faktiskās kopdzīves laiku. Ja faktiskās laulības attieksmes nevar reģistrēt tādēļ, ka viena no personām, kas atradušās tādās attieksmēs, ir mirusi vai bez vēsts nozudusi frontē, — otrai pusei ir tiesība griezties tautas tiesā ar pieteikumu atzīt viņu par mirušās vai bez vēsts nozudušās personas laulāto, pamatojoties uz agrāk spēkā pastāvējušo likumdošanu (Laulības, ģimenes un aizbildnības lik. kod. 11. un 12. p.). (Turpat.)¹

¹ Kādā kārtībā atzīstamas faktiskās laulības attieksmes gadījumā, kad viens no laulātiem frontē miris vai nozudis, tas noteikts XI papildinājumā (151. lpp.).

*2. Laulības reģistrācija civilstāvokļa aktu reģistrācijas organos ir laulības esamības neapstrīdams pierādījums. Dokumentiem, kas attiecinās laulības noslēgšanas faktu pēc reliģiskām ceremonijām, nav nekādas tiesiskas nozīmes. ●

Piezīme. Laulības, kas noslēgtas pēc reliģiskām ceremonijām līdz 1917. gada 20. decembrim, bet ienaidnieka ieņemtos apvidos līdz civilstāvokļa aktu reģistrācijas organu nodibināšanai, pielīdzināmas reģistrētām laulībām¹.

3. Atcelts. [Latv. PSR APP 1945. g. 4. jūl. dekr. I, D (APP Ziņ. 136. nr.).]

2. NODAĻA.

LAULĪBAS REĢISTRĀCIJAS NOSACĪJUMI.

4. Laulības reģistrācijai nepieciešama:

- a) abpusēja piekrišana laulību reģistrēt;
- b) laulībai nepieciešamā vecuma sasniegšana un
- c) šā Kodeksa 132. pantā norādīto dokumentu iesniegšana.

*5. Laulībai nepieciešamais vecums noteikts uz astoņpadsmit gadiem.

Piezīme. Autonomo republiku centrālo izpildu komiteju prezidiji, autonomo apgabalu apgabalu izpildu komiteju prezidiji, apvadu izpildu komiteju prezidiji, kā arī pilsētās pilsētu un rajonu padomju prezidiji izņēmuma gadījumos pēc atsevišķiem lūgumiem var pazemināt šajā pantā noteikto laulības vecumu sievietēm, bet ne vairāk kā par vienu gadu. [1928. g. 6. apr. (Lik. kr. 47. nr., 355); 1930. g. 28. febr. (Lik. kr. 12. nr., 146).]

¹ Latvijas PS Republikā laulībām, kas reģistrētas šā Kodeksa kārtībā, pielīdzinātas laulības, kuras noslēgtas atbilstoši likumiem, kādi pastāvējuši līdz šā Kodeksa ieviešanai.

6. Nav reģistrējamas laulības:

a) starp personām, no kurām kaut viena jau atrodas citā laulībā [Sk. Latv. PSR APP 1945. g. 4. jūl. dekr. I, C (APP Ziņ. 136. nr.)];

b) starp personām, no kurām kaut viena likumā noteiktā kārtībā atzīta par plānprātīgu vai garā slimu;

c) starp radniekiem taisnā augšupējā vai lejupējā līnijā, kā arī starp īstiem vai neīstiem brāļiem un māsām¹.

6¹. Laulību noslēgšana starp Latvijas PSR pilsoņiem un ārzemniekiem aizliegta. [LPSR APP 1947. g. 31. jūl. dekr. I (APP Ziņ. 121. nr.).]

3. NODALĀ.

LAULĀTO TIESĪBAS UN PIENĀKUMI.

7. Laulību reģistrējot, laulātie var pieteikt savu vēlēšanos lietot kopīgu vīra vai sievas uzvārdu vai paturēt savu pirmslaulības uzvārdu.

8. *A t c e l t s.* [LPSR APP 1947. g. 31. jūl. dekr. III (APP Ziņ. 121. nr.).]

*9. Abiem laulātiem ir pilnīga nodarbības un profesijas izvēles brīvība. Kopīgas saimniecības kārtību nodibina uz abu laulāto vienošanos. Viena laulātā dzīves vietas maiņa nerada otram laulātam pienākumu tam sekot.

¹ Radnieki taisnā augšupējā un lejupējā līnijā skaitās: vectēvs un vecmāmiņa, dēls, meita, dēla vai meitas dēls, dēla vai meitas meita; par īstiem brāļiem un māsām uzskatāmi bērni, kas radušies no viena tēva un mātes, par neīstiem — no viena tēva un dažādām mātēm vai no vienas mātes un dažādiem tēviem. (No PSRS IeTK 1937. g. izdotās instrukcijas par civilstāvokļa aktu reģistrācijas kārtību.)

*10. Manta, kas laulātiem piederējusi pirms došanās laulībā, paliek viņu šķirta manta. Manta, ko laulātie ieguvuši laulības laikā, uzskatāma par laulāto kopīgu mantu. Katram laulātam piederošās daļas apmēru strīda gadījumā noteic tiesa.

Piezīme. Laulāto tiesības uz zemes lietošanu un kopīgi lietojamu mantu, kas ietilpst zemnieku sētas sastāvā, noteic Zemes kodeksa 66. un 67. pants un to attīstīšanai un papildināšanai izdotie noteikumi.

11. un 12. A t c e l t i. [Latv. PSR APP 1945. g. 4. jul. dekr. I, D (APP Ziņ. 136. nr.).]

*13. Laulātie var stāties viens ar otru visās ar likumu atļautās mantiski līgumiskās attieksmēs. Laulāto vienošanās par sievas vai vīra mantisko tiesību mazināšanu nav spēkā un nav saistošas kā trešām personām, tā arī laulātiem, kuriem ir tiesība jebkurā brīdī no to izpildīšanas atteikties.

*14. Trūcīgam darba nespējīgam laulātam ir tiesība saņemt uzturu no otra laulātā, ja tas pēc tiesas atzīnuma spēj viņu atbalstīt. [Sk. Latv. PSR APP 1945. g. 4. jul. dekr. I, C (APP Ziņ. 136. nr.).]

*15. Trūcīga darba nespējīga laulātā tiesība saņemt uzturu no otra laulātā paliek spēkā arī pēc laulības izbeigšanas, līdz kamēr grozās apstākļi, kas pēc šā Kodeksa 14. panta ir par pamatu uztura saņemšanai, bet ne ilgāk kā vienu gadu pēc laulības izbeigšanas brīža. [Sk. Latv. PSR APP 1945. g. 4. jul. dekr. I, C (APP Ziņ. 136. nr.).]

16. Uztura apmēru trūcīgam darba nespējīgam laulātam noteic tiesa vispārējā prasības kārtībā. [Latv. PSR APP 1945. g. 4. jul. dekr. I, A (APP Ziņ. 136. nr.).]

LAULĪBAS IZBEIGŠANA.

*17. Laulība izbeidzas ar viena laulātā nāvi, kā arī ar viņa atzišanu par mirušu notarialā vai tiesas ceļā. [1929. g. 27. maijā (Lik. kr. 40. nr., 422).]

*18. Laulātiem dzīviem esot, laulību var izbeigt tikai laulību šķirot tiesas ceļā pēc viena vai abu laulāto pieteikuma. Laulības šķiršanu izdara publiski. Nepieciešamos gadījumos uz laulāto lūgumu laulības šķiršanas lietu ar tiesas spriedumu var skatīt cauri slēgtā tiesas sēdē. [Latv. PSR APP 1945. g. 4. jūl. dekr. I, A (APP Zin. 136. nr.).]

*19. Laulības šķiršanas tiesas procesa ierosināšanai obligata šādu nosacījumu ievērošana:

a) pieteikuma iesniegšana tautas tiesā par vēlēšanos šķirt laulību, norādot šķiršanas iemeslus, kā arī otra laulātā uzvārdu, vārdu, tēvvārdu, dzimšanas gadu un dzīves vietu; iesniedzot pieteikumu par laulības šķiršanu, jāiemaksā 100 rubļu;

b) laulātā aicināšana tiesā, lai viņu iepazīstinātu ar laulības šķiršanas pieteikumu, ko iesniedzis otrs laulātais, un lai iepriekš noskaidrotu šķiršanas iemeslus, kā arī lai noteiktu lieciniekus, kuri jāaicina uz lietas caurskatīšanu tiesā;

c) paziņojuma publicēšana vietējā laikrakstā par laulības šķiršanas procesa ierosinājumu, uzliekot paziņojuma samaksu tam laulātam, kas iesniedzis laulības šķiršanas pieteikumu. (Turpat.)

*20. Tautas tiesai jānoskaidro laulības šķiršanas pieteikuma iesniegšanas iemesli un jācenšas laulātos samierināt, kādā nolūkā obligāti jāaicina abi laulātie un, ja tas nepieciešams, arī liecinieki.

Ja tautas tiesai nav izdevies laulātos samierināt, prasītājam ir tiesība griezties ar laulības šķiršanas pieteikumu nākošā augstāk stāvošā tiesā. (Turpat.)

*21. Spriedumu par laulības šķiršanu taisa pēc tautas tiesas nākošā augstāk stāvošā tiesa. (Turpat.)

*22. Tiesas organam, ja tas atzīst laulības šķiršanas nepieciešamību, ir:

a) jānoteic, pie kura no šķirtajiem laulātiem un kuri bērni paliek, kā arī kurš no vecākiem un kādā apmērā sedz izdevumus bērnu uzturēšanai;

b) jānoteic kārtība, kādā izdarīt šķirto laulāto mantas sadali dabā vai daļu attieksmēs;

c) jāpiešķir katram šķirtajam laulātam pēc viņa vēlēšanās pirmslaulības uzvārds;

d) jānoteic suma, kas jāsamaksā vienam vai abiem laulātiem, izsniedzot tiem laulības šķiršanas aplieciņu. (Turpat.)

23. un **24.** Atcelti. [Latv. PSR APP 1945. g. 4. jul. dekr. I, D (APP Zīņ. 136. nr.).]

II. SADAĻA.

BĒRNU, VECĀKU UN CITU RADNIECĪBĀ ESOŠO PERSONU SAVSTARPĒJĀS ATTIEKSMES.

---

1. NODAĻA.

VISPĀRĪGI NOTEIKUMI.

25. Ieraksts par dzimšanu civiltāvokļa aktu reģistrācijas grāmatā uzskatāms par pierādījumu tam, ka bērns radies no tajā norādītiem vecākiem, un to var apstrīdēt tikai tiesas ceļā. [Latv. PSR APP 1945. g. 4. jūl. dekr. I, A (APP Ziņ. 136. nr.).]

26. Bērna tēvu un māti ieraksta dzimšanas aktu ierakstu grāmatā.

27. Reģistrējot civiltāvokļa aktu reģistrācijas organos bērna dzimšanu no mātes, kura neatrodas reģistrētā laulībā, bērnu ieraksta ar mātes uzvārdu, piešķirot tam tēvvārdu pēc mātes norādījuma. [Latv. PSR APP 1945. g. 4. jūl. dekr. I, A (APP Ziņ. 136. nr.).]

28. Kad māte iestājas reģistrētā laulībā ar personu, no kuras viņa agrāk dzemdējusi bērnu un kura atzīst sevi par bērna tēvu, bērns pilnīgi pielīdzināms reģistrētā laulībā dzimušiem bērniem, tam piešķir tēvvārdu pēc tēva vārda un ar vecāku abpusēju vienošanos, tēva uzvārdu. (Turpat.)

29. Mātei nav tiesības griezties tiesā ar prasību par paternitātes noteikšanu un par alimentu piedzišanu bērna uzturam, kurš dzimis no personas, ar kuru viņa neatrodas reģistrētā laulībā. (Turpat.)

* Piezīme. Mašu prasības par alimentu piedziņu bērna uzturēšanai, kas dzimis pirms PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1944. g. 8. jūlija dekreta izdošanas no personas, ar kuru māte neatrodas reģistrētā laulībā, ja atbildētājs pierakstīts civilstāvokļa aktu reģistrācijas grāmatā par bērna tēvu, piekrit tiesu organu caurskatīšanai. (Turpat.)

*30. Bērniem, kas dzimuši pirms PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1944. g. 8. jūlija dekreta izdošanas no vecākiem, kuri neatrodas reģistrētā laulībā, tēva (kas reģistrēts civilstāvokļa aktu reģistrācijas grāmatās) nāves gadījumā ir mantošanas tiesības, kā arī tiesība uz pensiju un karavīru ģimenēm noteiktiem valsts pabalstiem, vienlīdzīgi ar bērniem, kas dzimuši reģistrētā laulībā. (Turpat.)

31. un 32. Atcelti. [Latv. PSR APP 1945. g. 4. jūl. dekr. I, D (APP Zīp. 136. nr.).]

2. NODAĻA.

RADNIECĪBĀ ESOŠO PERSONU TIESĪBAS UN PIENĀKUMI.

*33. Vecāku tiesības pastāv vienīgi bērnu interesēs, un, ja tās izlieto nelikumīgi, tad tiesa var atņemt vecākiem viņu tiesības.

34. Ja vecākiem ir kopējs uzvārds, tad tas noteicams arī bērniem. Ja vecākiem nav kopēja uzvārda, bērnu uzvārdu nosāka vecāku vienošanās. Ja vecāki nav vienojušies bērna uzvārda jautājumā, tad bērna uzvārdu noteic aizbildnības un aizgādības orgāns.

Laulību izbeidzot, bērni patur dzimstot dabūto uzvārdu.

Ja tas no vecākiem, pie kura bērns pēc laulības šķiršanas palicis audzināšanā, vēlas dot tam savu uzvārdu, aizbildnības un aizgādības organi izšķir jautājumu atkarībā no bērna interesēm. [1937. g. 10. maijā (Lik. kr. 6. nr., 40); Latv. PSR APP 1945. g. 4. jul. dekr. I, C (APP Ziņ. 136. nr.).]

*35. Ja vecākiem ir dažāda pilsonība, pie kam kaut viens no viņiem bērna dzimšanas laikā bijis KPFSR pilsonis, un ja kaut viens no vecākiem bērna dzimšanas laikā dzīvojis PSR Savienības teritorijā, bērns atzīstams par KPFSR pilsoni. Ja turpretim viens no vecākiem bērna dzimšanas laikā bijis KPFSR pilsonis, bet abi vecāki šajā laikā dzīvojuši ārpus PSR Savienības teritorijas, bērna pilsonību noteic ar vecāku vienošanos.

*36. Ja viens no laulātiem, kurš ir KPFSR pilsonis un dzīvo PSR Savienības teritorijā, maina pilsonību, tas neiespaido viņu bērnu pilsonību. Ja viens no laulātiem, kuri ir KPFSR pilsoņi, bet dzīvo ārpus PSR Savienības teritorijas, izstājas no KPFSR pilsonības, tad bērnu pilsonību noteic ar vecāku vienošanos.

37. Vecāku vienošanās par bērnu piederību pie vienas vai otras reliģijas ir bez jebkādas juridiskas nozīmes.

38. Par katru rīcību attiekmē uz bērniem abi vecāki lem j kopīgi.

39. Vecāku domstarpību gadījumā strīda jautājumu izšķir aizbildnības un aizgādības organi ar vecāku līdzdalību.

*40. Ja vecāki nedzīvo kopā, tad atkarājas no viņu vienošanās, pie kura jādzīvo nepilngadīgiem bērniem;

ja vecāki nav vienojušies, šo jautājumu izšķir vispārējā prasības kārtībā tautas tiesa.

*41. Vecākiem jā rūpējas par nepilngadīgiem bērniem, starp citu par viņu audzināšanu un sagatavošanu sabiedriski derīgam darbam.

*42. Vecākiem jāgādā uzturs nepilngadīgiem bērniem, kā arī trūcīgiem darba nespējīgiem bērniem.

42¹. Pienākums uzturēt nepilngadīgus un trūcīgus darba nespējīgus bērnus uzlikts arī patēvam vai pamātei:

a) ja miruši šo bērnu vecāki,

b) ja vecākiem nav pietiekošu līdzekļu bērnu uzturēšanai.

Šos pienākumus uzliek patēvam vai pamātei tajā gadījumā, ja bērns atradies viena vai otra apgādībā vai audzināšanā pirms tēva vai mātes nāves vai pirms šā panta „b” punktā norādītā nosacījuma iestāšanās.

Padēliem un pameitām jānodrošina uzturs trūcīgam darba nespējīgam patēvam vai pamātei tajā gadījumā, ja viņi atradušies pēdējo apgādībā ne mazāk par 10 gadiem. [1928. g. 29. nov. (Lik. kr. 1929. g. 22. nr., 233).]

42². Kas saņēmis mantojumu no personas, kura uzturējusi bērnus, vai no personas, kurai pēc likuma bija tie jāuztur, tam jānodrošina uzturs nepilngadīgiem vai trūcīgiem darba nespējīgiem bērniem viņa saņemtās mantas apmēra robežās.

Ja mantojumu saņēmušas vairākas personas, šajā pantā paredzētais pienākums ir viņām solidariski un viņām uzliekams proporcionāli saņemtā mantojuma apmēriem. [1928. g. 29. nov. (Lik. kr. 1929. g. 22. nr., 233).]

Piezīme. Šajā pantā minētais pienākums uzturēt bērnus iestājas:

a) ja miruši šo bērnu vecāki un

b) ja vecākiem nav pietiekošu līdzekļu bērnu uzturēšanai. [1928. g. 29. nov. (Lik. kr. 1929. g. 22. nr., 233).]

42^s. Personām, kas pieņēmušas bērnus pastāvīgā audzināšanā un apgādībā, atteikšanās gadījumā jāmaksā alimenti nepilngadīgiem un trūcīgiem darba nespējīgiem bērniem:

a) ja miruši šo bērnu vecāki un

b) ja vecākiem nav pietiekošu līdzekļu bērnu uzturēšanai.

Šajā pantā paredzētais pienākums neattiecas uz aizbildņiem un aizgādņiem, kā arī uz personām, kas uzņēmušas bērna audzināšanu pēc līguma ar tautas izglītības un veselības aizsardzības nodaļām un citiem valsts organiem. [1928. g. 29. nov. (Lik. kr. 1929. g. 22. nr., 233).]

43. Nepilngadīgo bērnu personisko un mantisko interešu aizsargāšana uzlikta vecākiem, kuri ir bērnu pārstāvji tiesā un citās iestādēs.

44. Vecākiem ir tiesība prasības kārtībā pieprasīt bērnu atdošanu no jebkuras personas, kas aiztur bērnus pie sevis bez likuma vai tiesas lēmuma pamata, pie kam tiesa nav saistīta formāli ar vecāku tiesībām un izšķir lietu katrā gadījumā, ņemot vienīgi vērā bērnu intereses.

45. Vecākiem ir tiesība nodot bērnus audzināšanā un apmācībā. Viņiem ir arī tiesība ar bērnu piekrišanu slēgt mācekļu līgumus par bērnu iestāšanos algotā darbā gadījumos un kārtībā, kādi paredzēti pastāvošos likumos par darbu.

Nav atļauts bērnus nodot audzināšanā un apmācībā personām, kas pēc šā Kodeka 77. panta nevar būt par

aizbildņiem un aizgādņiem. [1930. g. 10. apr. (Lik. kr. 19. nr., 241).]

*46. Ja vecāki nepilda savus pienākumus vai neikumīgi izlieto savas tiesības attiekmē uz bērniem, kā arī ja viņi cietsirdīgi apietas ar bērniem, tiesa taisa lēmumu par bērnu atņemšanu vecākiem un par bērnu nodošanu aizbildnības un aizgādības organu gādībā, pie kam tiesa var lemt par uztura piespriešanu bērnam no abiem vecākiem.

Piezīme. Aizbildnības organiem ir tiesība līdz tiesas lēmumam lemt par bērnu atņemšanu vecākiem un citām personām, kuru gādībā bērni atrodas, ja bērnu atstāšana pie šīm personām ir bērnam bīstama.

47. Ja vecāku tiesības atņemtas tiesas ceļā, aizbildnības un aizgādības organam jāatļauj vecākiem satikties ar bērniem, izņemot gadījumus, kad šāda satikšanās var bērniem kaitēt.

*48. Bērnu uzturēšana ir abu vecāku pienākums; izsniedzamā uztura apmēru noteic atkarībā no viņu materialā stāvokļa.

*49. Bērniem jānodod uzturs saviem trūcīgiem darba nespējīgiem vecākiem.

*50. Ja vecāki nevēlas dot uzturu bērniem vai ja bērni nevēlas dot uzturu vecākiem šā Kodeka 42. un 49. pantā norādītos gadījumos, personas, kam tiesība uz uzturu, var to pieprasīt tiesas ceļā.

Lietās par līdzekļu piedzišanu no vecākiem bērnu uzturēšanai (alimentiem), ja laulība reģistrēta vai ja atbildētājs ierakstīts par bērna tēvu (māti) civilstāvokļa aktu reģistrācijas grāmatās, tiesa, pieņemot prasības pieteikumu, lemj par to, kādā apmērā atbildētājam pagaidām, līdz strīda izšķiršanai, jāsedz izdevumi par bērnu uzturēšanu. [1937. g. 10. maijā (Lik. kr. 6. nr., 40).]

Piezīme. Ja vecāku vai bērnu materialais stāvoklis grozās, tiesas spriedumu var grozīt tiesa vispārējā prasības kārtībā.

51. Vecāku tiesību atņemšana neatbrīvo vecākus no pienākuma uzturēt bērnus.

*51a. Piespriežot alimentus, viena bērna uzturam piedzen no atbildētāja saņemamās darba algas vienu ceturto daļu, divu bērnu uzturam — vienu trešo daļu, un trīs un vairāk bērnu uzturam — pusi no atbildētāja darba algas.

Piespriežot alimentus no kolchozniekiem, aprēķinu izdara izstrādes dienu veidā pēc tām pašām normām.

Ja māte kolchozniece, kas saņem alimentus, strādā vienā kolchozā ar atbildētāju, kolchoza valde, tieši izstrādes dienas aprēķinot, ieraksta tēva nostrādāto izstrādes dienu attiecīgo daļu (atkarībā no bērnu skaita) mātes rēķinā. Ja māte strādā citā kolchozā, šo tēva nostrādāto izstrādes dienu attiecīgo daļu pārskaita uz mātes vārdu atbildētāja darba vietas kolchoza valde, izstrādes dienas galīgi saskaitot. [1937. g. 10. maijā (Lik. kr. 6. nr.).]

*52. Personas, kam ir kopīgs pienākums dot uzturu, atbild līdzīgās daļās, izņemot gadījumus, kad tiesa, sakarā ar šo personu dažādo mantisko stāvokli vai vienas šās personas prombūtnes, vai citu dibinātu iemeslu dēļ, atzīst par nepieciešamu noteikt citādu dalības apmēru šā pienākuma pildīšanā.

53. Vecāku un bērnu tiesības uz zemnieku sētas mantu noteic attiecīgie Zemes kodeksa panti.

54. Trūcīgiem nepilngadīgiem brāļiem un māsām ir tiesība uz uzturu no saviem brāļiem un māsām, kuriem ir pietiekoši līdzekļi, gadījumos, kad minētie brāļi un māsas nevar saņemt uzturu no saviem vecākiem tāpēc, ka to nav vai tie ir mazturīgi.

*55. Darba nespējīgiem un trūcīgiem vectēvam un vecmāmuļai ir tiesība saņemt uzturu no saviem mazbērniem, kam ir pietiekoši līdzekļi, ja viņi nevar šādu uzturu saņemt no saviem laulātiem vai bērniem. Tāpat trūcīgiem nepilngadīgiem vai darba nespējīgiem mazbērniem ir tiesība saņemt uzturu no vectēva vai vecmāmuļas, kam ir pietiekoši līdzekļi, ja viņi nevar to saņemt no saviem vecākiem.

56. Bērni, kas dzimuši no zemnieku sētas locekļiem, atzīstami par tās sētas locekļiem, pie kuras sastāva pieder viņu tēvs un māte.

Ja vecāki pieder pie dažādām sētām, viņu bērnus var reģistrēt par locekļiem vienā no šīm sētām pēc tā vecāka izvēles, pie kura bērni dzīvo.

Strīdu par bērna ieskaitīšanu vienas vai otras sētas sastāvā izšķir tiesa, ņemot pie tam vērā bērna intereses. [1930. g. 25. janv. (Lik. kr. 5. nr., 53); Latvijas PSR APP 1945. g. 4. jul. dekr. I, C (APP Ziņ. 136. nr.).]

56¹. Bērni, kas dzimuši no zemnieku sētas locekļa (56. p.), neatkarīgi no tiesībām, kādas viņiem ir kā zemnieku sētas locekļiem, patur tiesību uz uzturu no tēva personīgiem līdzekļiem un mātes personīgiem līdzekļiem uz vispārējiem šā Kodeksa 48. un 50. pantā noteiktiem pamatiem. [1930. g. 25. janv. (Lik. kr. 5. nr., 53); Latvijas PSR APP 1945. g. 4. jul. dekr. I, C (APP Ziņ. 136. nr.).]

3. NODAĻA.

ADOPCIJA.

57. Adoptēt atļauts tikai mazgadīgos un nepilngadīgos un vienīgi bērnu interesēs.

58. Nav tiesības adoptēt personām, kam saskaņā ar šā Kodeka 77. pantu atņemta tiesība būt par aizbildņiem.

*59. Adopciju izdara ar aizbildnības un aizgādņības organu lēmumu, un tā jāreģistrē vispārējā kārtībā civilstāvokļa aktu reģistrācijas organos.

Piezīme. Ārzemju pilsoņiem (pavalstniekiem), kas dzīvo PSR Savienības teritorijā, atļauts adoptēt padomju pilsoņu bērnus, ievērojot šās nodaļas noteikumus, un bez tam katrā atsevišķā gadījumā obligāti saņemot attiecīgās gubernas, apvada vai tām atbilstošas izpildu komitejas prezidija¹ specialu atļauju. [1928. g. 3. sept. (Lik. kr. 117. nr., 735).]

60. Pie adopcijas adoptējamam pēc adoptētāja lūguma var piešķirt uzvārdu un tēvvardu pēc adoptētāja vārda.

Adoptētājus, pēc viņu lūguma, var ierakstīt civilstāvokļa aktu dzimšanas reģistrācijas grāmatās kā adoptējamā vecākus. (Latv. PSR APP 1944. g. 7. dec. dekr. I.)

*61. Ja adoptējamam ir vecāki vai ja viņš atrodas aizbildnībā vai aizgādņībā, adoptēšanai vajadzīga vecāku tiesības nezaudējušo vecāku, aizbildņu vai aizgādņu piekrišana.

62. Ja kādu adoptē laulībā esoša persona, vajadzīga otra laulātā piekrišana.

63. Bez adoptējamā piekrišanas noliegts adoptēt 10 gadu vecumu sasniegušus bērnus, piešķirt adoptējamam uzvārdu un tēvvardu pēc adoptētāja vārda, tāpat arī ierakstīt adoptētājus kā adoptējamā vecākus. (Latv. PSR APP 1944. g. 7. dec. dekr. II.)

¹Tā kā Latvijas PSR Konstitūcija neparedz vietējo darba lauzu deputātu padomju izpildu komiteju prezidija nodibināšanu, tad funkcijas, ko tiem uzliek šis un citi Kodeka panti, realizē vietējo darba lauzu deputātu padomju izpildu komitejas.

*64. Adoptētie un viņu pēcnācēji attieksmē pret adoptētājiem un adoptētāji attieksmē pret adoptētiem un viņu pēcnācējiem personiskās un mantiskās tiesībās un pienākumos pielīdzināti radniekiem pēc izcelšanās.

65. Adopciju, kas izdarīta adoptējamā vecāku prombūtnē vai bez viņu piekrišanas, aizbildnības un aizgādības organi var atcelt pēc vecāku lūguma, ja bērna atdošana viņiem atbilst bērna interesēm. Lai atceltu desmit gadu vecumu pārsnieguša nepilngadīgā adopciju, vajadzīga viņa personīgā piekrišana.

66. Tiesas ceļā jebkura persona vai iestāde var ierosināt prasību par adopcijas atcelšanu, ja to prasa bērna intereses.

67. Atceļot adopciju, tiesa taisa lēmumu par bērna atņemšanu adoptētājam un viņa nodošanu aizbildnības un aizgādības organu gādībā, pie kam tiesa var piespriest bērnam uzturu no adoptētāja.

AIZBILDNĪBA UN AIZGĀDNĪBA.

---

1. NODAĻA.

VISPĀRĪGI NOTEIKUMI PAR AIZBILDNĪBU UN AIZGĀDNĪBU.

*68. Aizbildnību un aizgādnību nodibina rīcības nespējīgā personības, viņa likumīgo tiesību un interešu aizsardzībai, kā arī mantas apsardzībai likumā paredzētos gadījumos.

69. Aizbildnību nodibina nepilngadīgiem līdz četrpadsmit gadiem un personām, kas noteiktā kārtībā atzītas par plānprātīgām vai garā slimām. Bez tam aizbildnību nodibina bezvēsts prombūtnē esošo vai mirušo personu mantai likumā noteiktos gadījumos. Aizbilstamo vārdā un viņu interesēs aizbildņi realizē aizbilstamo tiesības un izpilda viņu pienākumus.

70. Aizgādnību nodibina nepilngadīgām personām no četrpadsmit līdz astoņpadsmit gadiem un pilngadīgiem, ja pēdējie sava fiziskā stāvokļa dēļ nevar patstāvīgi aizstāvēt savas tiesības. Aizgādņi attiecīgos gadījumos palīdz šīm personām realizēt viņu tiesības vai izpildīt viņu pienākumus, kā arī aizsargā viņas no trešo personu ļaunprātībām.

71. Vecāki vai adoptētāji atzīstami par aizbildņiem vai aizgādņiem bez specialas iecelšanas.

*72. Aizbildnības un aizgādības organi ir: novadu un apgabalu (rajonētos apgabalos) izpildu komiteju prezidiji; apgabalu (autonomos apgabalos), gubernu, apvadu, apriņķu un rajonu izpildu komiteju un pilsētu padomju prezidiji¹, kā arī pilsētu izpildu komiteju prezidiji¹ bezapriņķu pilsētās; rajonu un pagastu izpildu komitejas; ciema padomes.

Minētie aizbildnības un aizgādības organi darbojas, pamatojoties uz īpašu Nolikumu par aizbildnības un aizgādības organiem. [1927. g. 26. sept. (Lik. kr. 105. nr., 705); 1928. g. 24. sept. (Lik. kr. 124. nr., 789).]

Piezīme. Izpildu komiteju prezidiji¹ uzdod šajā pantā minēto funkciju izpildīšanu izpildu komiteju atbilstošām nodaļām, starp citu, par nepilngadīgiem — tautas izglītības nodaļām, par plānprātīgiem un garā slimiem — veselības aizsardzības nodaļām, bet par pārējo kategoriju aizbilstamiem — sociālās nodrošināšanas nodaļām.

Pilsētu robežās pilsētu padomju prezidiji¹ minēto funkciju izpildīšanu uzliek izpildu komiteju atbilstošo nodaļu pilsētu daļām. [1928. g. 24. sept. (Lik. kr. 124. nr., 789).]

73. Aizbildnības un aizgādības organu uzraudzība un vadība piekrīt novada, apgabala vai gubernas izpildu komitejas prezidijam, kura lēmumi aizgādības un aizbildnības lietās ir galīgi.

74. Aizbildnības un aizgādības tiešai realizēšanai aizbildnības un aizgādības organi iecel aizbildni vai aizgādni no aizbilstamā tuviniekiem vai no personām, kuras šim nolūkam izraudzījusi sabiedriska organizācija (arodbiedrība, zemnieku savstarpējās palīdzības komiteja² u. c.), bet ja tādu nav — arī no citām personām.

¹ Sk. atzīmi pie 59. p. piezīmes.

² Kolchoznieku savstarpējās palīdzības kase.

Piezīme. Lauku apvidos aizbildnību un aizgādību nodibina ciema padome, pie kam ciema padomei uzlikts pienākums sastādīt aizbildnībā vai aizgādībā esošo personu mantas sarakstu, iecelt aizbildņus un aizgādņus, izziņot par aizbildnības vai aizgādības nodibināšanu un izdot aizbildnim apliecības, kā arī uzraudzīt aizbildņa un aizgādņa darbību un periodiski pārbaudīt aizbildnībā vai aizgādībā esošo personu mantu. [1927. g. 26. sept. (Lik. kr. 105. nr., 705).]

75. Aizbildnību un aizgādību nodibina pēc aizbildnībai vai aizgādnībai pakļaujamās personas dzīves vietas vai pēc tās mantas atrašanās vietas, kurai nodibina aizbildnību.

76. Izraugot aizbildni un aizgādni, jāņem vērā personīgās īpašības, spējas izpildīt atbilstošos pienākumus, attieksmes, kas pastāv starp šo personu un aizbildnībai vai aizgādnībai pakļaujamo, kā arī, kad tas iespējams, aizbilstamā vēlēšanās.

77. Par aizbildņiem vai aizgādņiem nevar iecelt:

a) personas, kam atņemtas vēlēšanu tiesības uz KPFSR Konstitūcijas 69. p. pamata¹ [1930. g. 10. apr. (Lik. kr. 19. nr., 241).];

b) personas, kam tiesa atņēmusi vecāku tiesības;

c) personas, kuru intereses ir pretējas aizbildnībai vai aizgādnībai pakļaujamo interesēm, kā arī personas, kas atrodas ar viņiem naidīgās attieksmēs;

d) nepilngadīgos.

Piezīme. Šā panta „a” un „d” punktā minētie ierobežojumi neattiecas uz vecākiem, izņemot gadījumus, kad viņi ir garā slimi.

78. Atteikšanās no iecelšanas par aizbildni vai aizgādni nav pieļaujama, izņemot šajā pantā norādītos gadījumus.

¹ Jāgroza atbilstoši KPFSR 1937. g. Konstitūcijas 139. pantam.

44-27-703

No iecelšanas par aizbildni vai aizgādni var atteikties personas:

- a) kas sasniegušas sešdesmit gadu vecumu;
- b) kas slimības, fizisku trūkumu, mantiskā stāvokļa, nodarbošanās veida vai ieņemamā amata dēļ nespēj pildīt šos pienākumus;
- c) kuru audzināšanā atrodas divi vai vairāki bērni;
- d) mātes, kuras baro bērnu ar krūti vai pie kurām atrodas bērns vecumā līdz astoņiem gadiem, un
- e) kas jau ir par aizbildņiem vai aizgādņiem.

*79. Nepilngadīgā aizbildnim jā rūpējas par nepilngadīgā audzināšanu, apmācību, sagatavošanu sabiedriski derīgai darbībai. Plānprātīgā un garā slimā aizbildnim jā rūpējas par viņa ārstēšanu un uzturēšanu apstākļos, kas atbilst aizbilstamā veselības stāvoklim.

80. Ja aizbildni vai aizgādni, pamatojoties uz šā Kodeksa 74. pantu, izraudzījusi sabiedriska organizācija, šī sabiedriskā organizācija uzrauga viņa darbību un pareizu aizbildņa vai aizgādņa pienākumu izpildīšanu, atbalsta viņu šajā darbā un aizbildnības un aizgādības organa uzdevumā dod atzinumus.

81. Aizbildņa vai aizgādņa pienākumi izpildāmi bez atlīdzības. Ja ir manta, kas dod ienākumus un atrodas aizbildnības un aizgādības organa pārziņā, pēdējais var noteikt aizbildnim vai aizgādņim atlīdzību ne vairāk par desmit procentiem no ienākuma, ko dod šī manta.

*82. Aizbilstamā uzturēšanas izdevumi, kurus aizbildnības un aizgādības organs atzinis par nepieciešamiem un lietderīgiem, sedzami no viņa mantas ienākumiem, bet ja to nepietiek vai nemaz nav, — no pašas aizbilstamā mantas, kas atsavināma ar aizbildnības un aizgādības organa atļauju.

Piezīme. Ja aizbilstamam mantas nav, aizbildnības un aizgādības organs griežas pie socialās nodrošināšanas organa ar ierosinājumu atvēlēt aizbildnim līdzekļus aizbilstamā uzturēšanai.

83. Aizbildnis var atprasīt aizbilstamo no ikvienas personas, kas viņu aiztur pie sevis bez likumīga pamata.

84. Par katru gadījumu, kad nodibināta aizbildnība garā slimam, aizbildnības un aizgādības organi paziņo attiecīgiem veselības aizsardzības organiem, lai nodibinātu aizbilstamā pastāvīgu medicīnisko novērošanu, ko izdara saskaņā ar Veselības aizsardzības tautas komisariata instrukciju.

85. To KPFSR pilsoņu aizbildnības un aizgādības lietas, kuri dzīvo vai kuriem ir manta ārpus PSR Savienības robežām, pārzina PSR Savienības pārstāvības ārzemēs.

Kādā kārtībā nodibināma aizbildnība mantai, kas palikusi ārzemēs pēc KPFSR pilsoņu nāves, noteic īpaši likumi¹. [1930. g. 20. jun. (Lik. kr. 30. nr., 391).]

2. NODAĻA.

AIZBILDŅU UN AIZGĀDŅU TIESĪBAS UN PIENĀKUMI.

*86. Aizbildnis var slēgt visus darījumus, kurus varētu slēgt pats aizbilstamais, ja viņam būtu rīcības spēja, vai tās mantas valdītājs, kurai nodibināta aiz-

¹ PSRS CIK un TKP 1930. g. 13. marta lēmums „Par aizbildnības nodibināšanas kārtību mantai, kas palikusi ārzemēs pēc PSRS pilsoņu nāves“ (PSRS Lik. kr. 18. nr., 194) un KPFSR VCIK un TKP 1930. g. 20. jūnija lēmums „Par aizbildnības nodibināšanas kārtību mantai, kas palikusi ārzemēs pēc KPFSR pilsoņu nāves“ (Lik. kr. 30. nr., 391).

bildnība, izņemot: a) mantas atsavināšanu, b) tās ieķīlāšanu, c) vekseļu vai citu parāda saistību izdošanu, d) atteikšanos no likumiska vai testamentara mantojuma, e) mantas ilggadīgu iznomāšanu (uz laiku, ilgāku par gadu), f) aizbilstamam piederoša uzņēmuma darbības pārtraukšanu, g) sabiedrības līgumus. Šīm darbībām vajadzīga aizbildnības un aizgādņības organu piekrišana. Aizbilstamam piederošas mantas dāvināšana, kā arī galvojuma līguma noslēgšana viņa vārdā, pavisam nav pieļaujama.

Piezīme. Mantu, kas ātri bojājas vai pēc sava satura paredzēta pārdošanai, vai kļuvusi lietošanai nederīga, ja pēdējās vērtība nepārsniedz piecdesmit rubļu, var pārdot bez aizbildnības un aizgādņības organu atļaujas.

87. Atļaujot mantas atsavināšanu vai ieķīlāšanu, aizbildnības vai aizgādņības organs var aizbildnim norādīt, kādām vajadzībām jāizlieto saņemtās sumas.

88. Aizbildnis nevar slēgt darījumus ar pašu aizbilstamo, ne pārstāvēt viņu, slēdzot darījumus vai vedot tiesu lietas starp aizbilstamo un savu laulāto vai saviem tuviem radniekiem, nedz iegūt aizbilstamā parādu saistības; aizbilstamā parādi aizbildnim, aizbildņa laulātam vai radniekam, kuri cēlušies pirms šās personas iecelšanas par aizbildni, maksājami ar aizbildnības un aizgādņības organa atļauju.

89. Lai nodotu nepilngadīgo aizbilstamo audzināšanā, apmācībā vai lai nodotu garā slimo citu personu uzturēšanā, aizbildnim jāizprasa aizbildnības un aizgādņības organa atļauja.

90. Personas, kurām saskaņā ar šā Kodeka 70. pantu nodibina aizgādņību, slēdz darījumus ar aizgādņu obligātu piekrišanu. Šā Kodeka 86. pantā norādītie ierobežojumi attiecas arī uz aizgādņiem. Darījumiem par priekšmetiem un sumām, kas iegūtas ar

aizgādībā esošā personīgo darbu, aizbildnības un aizgādības organu piekrišana nav vajadzīga.

91. Aizbildņi un aizgādņi aizstāv aizbilstamo un aizgādībā esošo tiesības un intereses visās iestādēs, to starpā arī tiesās, kā arī slēdzot mantiskus līgumus.

*92. Aizbildni vai aizgādni, kas ir nevīžīgs vai neļietīgi izlieto savus pilnvarojumus, aizbildnības un aizgādības organs var atcēlt no viņa pienākumu izpildīšanas pēc paša aizbildnībā vai aizgādībā esošā, valsts iestāžu, sabiedrisko organizāciju vai atsevišķu pilsoņu lūguma, kā arī uz paša aizbildnības un aizgādības organa ierosmi.

93. Aizbildņu un aizgādņu rīcību aizbildnībā vai aizgādībā esošie, valsts vai sabiedriskas iestādes un trešās personas var pārsūdzēt attiecīgos aizbildnības un aizgādības organos.

94. Sūdzības par aizbildnības un aizgādības organu lēmumiem un rīkojumiem iesniedzamas attiecīgas izpildu komitejas prezidijam¹, pie kam novada, apgabala vai guberņas izpildu komitejas prezidijs¹ izlemj jautājumu galīgi.

3. NODAĻA.

AIZBILDNĪBAS UN AIZGĀDNĪBAS LIETU KĀRTOŠANA.

95. Skatot cauri aizbildnības un aizgādības lietas, aizbildnības un aizgādības organs aicina pieteikumu iesniedzējus, sūdzētājus, aizbildņus un aizgādņus, lietā ieinteresētās personas, lieciniekus, lietpratējus, kā arī, vajadzības gadījumā, aizbildnībā vai aizgād-

¹ Sk. atzīmi pie 59. p. piezīmes.

nībā esošos vai aizbildnībai vai aizgādnībai pakļaujamos. Pieteikumu iesniedzēju, sūdzētāju un citu personu neierašanās nekavē lietas caurskatīšanu, ja aicinātājs organs neatzīst viņu ierašanos par nepieciešamu.

96. Par aizbildnības vai aizgādnības nodibināšanu, to izbeigšanu, aizbildņu vai aizgādņu iecelšanu, viņu atbrīvošanu, par atļauju atsavināt mantu, ieķīlāt to, par atteikšanos no tiesībām, par sūdzību, norēķinu un dažādu ar bērna audzināšanu saistītu jautājumu caurskatīšanu aizbildnības un aizgādnības organi taisa lēmumu, kas paziņojams ieinteresētām personām.

97. Ja personai, kurai nodibināta aizbildnība vai aizgādnība, pieder manta cita aizbildnības un aizgādnības organa darbības rajonā, tad pēdējam var uzdot mantu pārvaldīt, to pārdot un izdarīt citas darbības, kas skar aizbildnībā vai aizgādnībā esošo mantiskās tiesības un intereses.

*98. Pienākums paziņot triju dienu laikā par nepieciešamību nodibināt aizbildnību nepilngadīgiem (šā Kodeka 69. p.) un iecelt aizbildni uzlikts:

a) namu pārvaldēm, namu īpašniekiem un nomniekiem, ja namos ir nepilngadīgie, kas pakļaujami aizbildnībai;

b) ciemu padomēm;

c) civilstāvokļa aktu reģistrācijas organiem, ja, reģistrējot miršanu, viņiem kļūst zināms par nepilngadīgiem bāriņiem, kas palikuši bez gādības, kā arī par reģistrētiem atradeņiem un bāriņiem;

d) tiesu izpildītājiem, ja viņi, aprakstot mantu, atklāj nepilngadīgos, kas pakļaujami aizbildnībai;

e) tiesu organiem un milicijai, apcietinot vai notiesājot ar brīvības atņemšanu personas, kuru gādībā

atradušies nepilngadīgie, kas tāpēc paliek bez vajadzīgās uzraudzības;

f) pilsoņiem, kas ar aizbildnībai vai aizgādņībai pakļaujamām personām atrodas radniecībā vai vienā saimniecībā.

Piezīme. Aizbildnības un aizgādņības organs nodibina aizbildnību nepilngadīgiem arī uz paša ierosmi, ja uzzina par tādas nepieciešamību.

99. Aizbilstamo mantu pārdod pēc aizbildnības un aizgādņības organa lēmuma publiskā izsolē vai par brīvu cenu, kuru vajadzības gadījumā noteic lietpratējs. Izsoles pēc tam apstiprina aizbildnības un aizgādņības organs.

Piezīme. Ciemu padomēm uz aizbildņu un aizgādņu iesniegumu ir tiesība lauku apvidos aizbildnības un aizgādņības lietās nepieciešamības gadījumos nolikt izsoles aizbilstamo mantas pārdošanai par sumu, ne augstāku par piecpadsmit rubļiem. Pie tam pagasta (rajona) izpildu komitejai uzlikta vispārējā aizbildnības un aizgādņības lietu vadība un nepieciešamības gadījumos izsoļu nolikšana aizbildnībā vai aizgādņībā esošo mantas pārdošanai sumā pāri par piecpadsmit rubļiem¹ [1927. g. 26. sept. (Lik. kr. 105. nr., 705).]

100. Aizbilstamo naudas sumas, vērtspapīri un vērtības, izņemot naudu, kas nepieciešama aizbilstamo uzturam un viņu mantas pārvaldīšanai, noguldāmas valsts iestādēs (darba krājkasēs, Valsts bankas nodalās u. c.), un tās nevar glabāties pie aizbildņa.

101. Aizbildņi un aizgādņi ik gadus, ne vēlāk par 1. februāri, iesniedz attiecīgam aizbildnības un aizgādņības organam rakstisku norēķinu par iepriekšējo gadu. Aizbildņa vai aizgādņa norēķinā jābūt ziņām

¹ Par galējās sumas paaugstināšanu līdz 50 rub. atsevišķām ciemu padomēm sk. Nolikuma par aizbildnības un aizgādņības organiem (1928. g. 8. oktobra redakcijā) 11. un 23. p. (Lik. kr. 129. nr., 828).

ne vien par mantas pārvaldību, aizbildnībā vai aizgād-
nībā esošo personu ienākumiem, izdevumiem, bet arī
par to, kā realizēta gādība par aizbildnībā vai aizgād-
nībā esošo personu, par viņas veselību, nepilngadīgā
aizbilstamā audzināšanu, viņa apmācību, sagatavo-
šanu noderīgai darbībai u. c.

Aizbildnībai vai aizgādņībai izbeidzoties, aizbildnis
vai aizgādņis iesniedz vispārīgu norēķinu par mantas
pārvaldību.

102. Norēķinus pārbauda pēc būtības un, ja atzīst
par pareiziem, tos apstiprina; pretējā gadījumā no
aizbildņa vai aizgādņa pieprasa paskaidrojumus, at-
taisnojošus dokumentus u. c.

4. NODAĻA.

GARĀ SLIMO UN PLĀNPRĀTĪGO PĀRBAUDE.

103. Novadu, apgabalu, guberņu, apvadu un ap-
riņķu aizbildnības un aizgādņības organi, ja ir pietic-
koši dati par nepieciešamību nodibināt aizbildnību
garā slimiem un plānprātīgiem, ieceļ pārbaudei īpašu
komisiju novada, apgabala, apvada vai apriņķa iz-
pildu komitejas veselības aizsardzības nodaļas pār-
ziņa vai viņu pilnvarotas personas vadībā un ne
mazāk kā divu ārstu sastāvā, no kuriem vienam jā-
būt psihiatram¹.

104. Par komisijas sēdes vietu un laiku paziņo-
jams personām un iestādēm, kas ierosinājušas pār-
baudi.

¹ Pēc spēkā esošā administratīvi teritorialā iedalījuma
attiecas arī uz rajonu organiem.

105. Šā Kodeka 103. pantā paredzētai komisijai ir tiesība novietot pārbaudāmo specialā ārstniecības iestādē uz laiku, ne ilgāku par diviem mēnešiem, vai pakļaut viņu novērošanai mājā. Vajadzības gadījumā komisija iztaujā ārstu, kas slimo ārstējis, un personas, uz kurām slimais atsaucas.

106. Par pārbaudes rezultātiem sastādāms sīks akts, kuru paraksta visas pārbaudē piedalījušās personas; aktā jānorāda, vai pārbaudāmais ir garā slimis vai plānprātīgs un vai viņam vajadzīga aizbildnība.

107. Ierosināt, lai garā slimo atzīst par izveseļojušos vai lai atceļ aizbildnību, var, bez šā Kodeka 98. pantā paredzētiem personām un iestādēm, arī ārstniecības iestāde, kur slimais bijis novietots ārstēšanai, vai arī viņš pats.

108. Garā slimā pārbaude viņa atzīšanai par izveseļojušos vai atzīšanai par atbrivojamu no aizbildnības izdarāma šā Kodeka 103.—106. pantā paredzētā kārtībā.

109. Pārbaudes izdevumi sedzami no pārbaudāmās personas mantas, bet ja šādas mantas nav — uz valsts rēķinu.

P i e z ī m e. Izdevumi par tādas personas pārbaudi, kas atzīta par veselu, liekami uz to personu rēķinu, kuras pārbaudi ierosinājušas.

110. Ārstu komisijas lēmumu par personas atzīšanu par garā slimu vai plānprātīgu visas ieinteresētās personas un iestādes var pārsūdzēt mēneša laikā attiecīgās izpildu komitejas prezidijam¹.

¹ Sk. atzīmi pēc 59. p. piezīmes.

CIVILSTĀVOKĻA AKTU IERAKSTI¹.

---

1. NODAĻA.

VISPĀRĪGI NOTEIKUMI.

*111. Civilstāvokļa aktu (dzimšanu, miršanu, laulību, laulību šķiršanu un adopciju) reģistrāciju izdara pilsētās un rajonu centros — pilsētu un rajonu dzimtsarakstu biroji, bet lauku apvidos un strādnieku ciematos — ciemu un ciematu padomes.

Uzvārdu un vārdu maiņa KPFSR pilsoņiem atļauta pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas.

Uzvārdu un vārdu maiņas reģistrāciju izdara:

a) autonomās republikās — ar autonomo republiku iekšlietu tautas komisariatu² dzimtsarakstu daļu atļauju;

b) novados un apgabalos — ar iekšlietu tautas komisariatu² novadu un apgabalu pārvalžu dzimtsarakstu daļu atļauju.

---

¹ Civilstāvokļa aktu reģistrācijas organu darbu visā PSRS tagad vada PSRS IeTK dzimtsarakstu daļa uz PSRS CIK 1934. g. 10. jūlija lēmuma (PSRS Lik. kr. 36. nr., 283), PSRS TKP un VK(b)P CK 1935. g. 21. septembra lēmuma (PSRS Lik. kr. 53. nr., 432) un PSRS CIK un TKP 1936. g. 27. jūlija lēmuma (PSRS Lik. kr. 44. nr., 369. p.) pamata.

² Tagad — ministrija; tāpat turpmākā tekstā.

Minētās daļas izdara uzvārda un vārda maiņas reģistrāciju vai šādu reģistrāciju noraida. [KPFSR Augstākās Padomes 1940. g. 2. jūnija likums („Известия Советов депутатов трудящихся СССР“ 1940. г. 127. nr.).]

Piezīme. Šajā pantā paredzēto ierakstu izdarīšana ārpus PSR Savienības robežām uzlikta PSR Savienības pilnvarotām pārstāvībām un konsulātiem. [1927. g. 26. sept. (Lik. kr. 105. nr., 705); 1933. g. 20. jūl. (Lik. kr. 42. nr., 159).]

*112. Par dzimšanas, miršanas, adopcijas ierakstiem, kā arī par pirmo reizi izsniedzamām apliecībām par izdarītiem ierakstiem maksa nav ņemama, un tie ir brīvi no visām nodevām.

Par laulības akta, kā arī vārda un uzvārda maiņas reģistrāciju ņemamas noteiktās nodevas¹. [Latv. PSR APP 1945. g. 7. jūl. dekr. I, D (APP Ziņ. 536. nr.).]

113. Civilstāvokļa aktu reģistrācijas grāmatas ved divos eksemplāros.

114. Katrs attiecīgā reģistrācijas grāmatā ievadams ieraksts jānolasa pieteicējiem; ierakstu paraksta pieteicēji, ja viņi prot rakstīt, bet ja viņi rakstīt neprot — divi rakstīt pratēji liecinieki, un abos gadījumos — amatpersona, kas aktu sastāda.

115. Ja rodas vajadzība izlabot ierakstus civilstāvokļa aktu reģistrācijas grāmatās un ja nav strīda, labojumus izdara ar augstākstāvošu dzimtsarakstu organu atļauju.

116. Grāmatās ievestos ierakstus ieinteresētās personas var apstrīdēt tiesas ceļā.

¹ Valsts nodevas likmes par civilstāvokļa aktu reģistrāciju noteiktas ar PSRS ТКР 1942. g. 29. aprīļa lēmumu (PSRS Lik. kr. 1942. g. 4. nr., 71. un 1944. g. 13. nr., 178), kas izdots uz PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1942. g. 10. aprīļa dekreta 4. un 13. p. pamata.

117. Civilstāvokļa aktu reģistrācijas grāmatu vešanu regulē instrukcija, kuru izdod Iekšlietu tautas komisariats, vienojoties ar Tieslietu tautas komisariatu¹.

117 a. Par nepamatotu atteikšanos reģistrēt civilstāvokļa aktus, par dzimšanu un miršanu neregistrēšanu laikā, kā arī par ziņu neiesniegšanu laikā vai nepareizu ziņu iesniegšanu tautas dabiskās kustības uzskaitēi, amatpersonas saucamas pie kriminalatbildības pēc Kriminālkodeka 111. panta.

Atbildība par dzimšanu un miršanu savlaicīgas un pareizas reģistrācijas nodrošināšanu (izzīņošana iedzīvotājiem par reģistrācijas termiņiem un kārtību, gadījumu noskaidrošana par izvairīšanos no reģistrācijas, aktu grāmatu pareiza vešana u. tml.) uzlikta pilsetās — personīgi rajonu un pilsētu dzimtsarakstu biroju pārziņiem, bet lauku apvidos — personīgi attiecīgo ciemu un ciematu padomju sekretariem. [1936. g. 20. sept. (Lik. kr. 20. nr., 132.).]

2. NODAĻA.

a) DZIMŠANU IERAKSTI.

118. Par dzimšanu jāpaziņo ne vēlāk kā vienu mēnesi pēc dzimšanas dienas, bet ja dzimis nedzīvs bērns² — ne vēlāk kā 24 stundas no dzemdību brīža. [1936. g. 20. sept. (Lik. kr. 20. nr., 132.).]

¹ Pašlaik civilstāvokļa aktu reģistrāciju kārtō PSRS IeTK 1937. gada instrukcija. (Izdota arī atsevišķā brošūrā.)

² Saskaņā ar PSRS IeTK 1937. g. instrukciju reģistrējami tie, kas nedzīvi dzimuši ne agrāk kā pēc 6 grūtniecības mēnešiem; agrāk par 6 grūtniecības mēnešiem nedzīvi dzimušais uzskatāms par nelaikā dzimušu un nav reģistrējams.

P i e z ī m e. Persona, kurai pienākums iesniegt pieteikumu un kura izvairās no reģistrācijas vai bez svarīgiem iemesliem¹ neievēro reģistrācijas termiņu, sodāma ar naudas sodu no 25 līdz 100 rubļiem, ko uzliek ar rajonu izpildu komiteju vai pilsētu, ciemu un ciematu padomju lēmumiem. [1936. g. 20. sept. (Lik. kr. 20. nr., 132).]

119. Dzimšanu mutiski vai rakstiski pieteic dzimtsarakstu organiem pēc dzimšanas vietas vai pēc viena vecāka dzīves vietas — vecāki vai viens no viņiem; ja vecāki ir slimi, miruši vai citu iemeslu dēļ nevar pieteikt ierakstu, to var pieteikt radnieki vai tuvākie kaimiņi, vai arī tās dzemdēšanas iestādes administrācija, kurā māte atradusies, bērnam dzimstot.

120. Ierakstā par dzimšanu jānorāda: dzimšanas laiks un vieta, bērna dzimums, viņam piešķiramais vārds un uzvārds, kā arī vecāku vārdi tēvvārdi un uzvārdi, pastāvīgā dzīves vieta, nodarbošanās un vecums.

121. *A t c e l t s.* [Latv. PSR APP 1945. g. 4. jul. dekr. I, D (APP Ziņ. 136. nr.).]

122. Ja piedzimst nedzīvs bērns², dzimšanas ierakstu grāmatā taīsa attiecīgu atzīmi īpašā ailē. [1936. g. 20. sept. (Lik. kr. 20. nr., 132).]

123. Izlikts bērns jāreģistrē pēc viņa atradēja, bērnu patversmes (sīles) administrācijas vai Strādnieku-zemnieku milicijas organu pieteikuma ne vēlāk kā trīs dienas pēc atrašanās, pie kam pieteikumam jāpieliek milicijas, bet ja tās nav — ciema padomes sastādīts

¹ Par svarīgiem iemesliem saskaņā ar PSRS IeTK instrukciju var uzskatīt: a) vecāku vai radnieku slimību, kas atņem viņiem iespēju atstāt māju; b) vecāku vai radnieku nāvi un stichisku nelaīmi, kas pārtraukusi satiksmes ceļus starp dzimtsarakstu organa atrašanās punktu un vecāku dzīves vietu.

² Sk. atzīmi pie 118. p.

protokols, norādot laiku, vietu un apstākļus, kādos bērns atrasts. [1936. g. 20. sept. (Lik. kr. 20. nr., 132).]

b) MIRŠANAS GADĪJUMU IERAKSTI.

124. Miršanas gadījumu ierakstu grāmatā ieraksta miršanas gadījumus un gadījumus, kad persona notāriālā vai tiesas kārtībā atzīta par mirušu. [1929. g. 27. maijā (Lik. kr. 40. nr., 422).]

125. Pieteikums par miršanu jāiesniedz ne vēlāk par trim dienām, bet par vardarbīgu nonāvēšanu, pašnāvību, nāvi no nelaimes gadījuma, kā arī par liķa atrašanu — ne vēlāk par 24 stundām pēc nāves iestāšanās vai liķa atrašanas brīža, pie kam šo pēdējo gadījumu reģistrēšanai nepieciešama ārsta apliecība par nāves cēloni. [1936. g. 20. sept. (Lik. kr. 20. nr., 132).]

Piezīme. Persona, kurai pienākas iesniegt pieteikumu un kura izvairās no reģistrācijas vai bez svarīgiem iemesliem¹ neievēro reģistrācijas termiņu, sodāma ar naudas sodu no 25 līdz 100 rubļiem, ko uzliek ar rajonu izpildu komiteju vai pilsētu, ciemu un ciematu padomju lēmumiem. [1936. g. 20. sept. (Lik. kr. 20. nr., 132).]

126. Miršana jāpieteic rakstiski vai mutiski personām, kas dzīvojušas kopā ar mirušo, bet ja tādu nav, nama pārvaldei, kaimiņiem vai iestādes (slimnīcas, labošanas darbu iestādes utt.) administrācijai, kurā noticis miršanas fakts, vai arī milicijai, kas atradusi liķi.

127. Miršanas pieteikumā atzīmē visas pieteicējam zināmās ziņas par mirušo, starp citu: mirušā vārdu, tēvvārdu, uzvārdu, dzimšanas gadu un pēdējo dzīves vietu, viņa ģimenes stāvokli, miršanas gadu, mēnesi un dienu, nāves cēloni, kā arī miršanas gadījuma pieteicēja vārdu, tēvvārdu, uzvārdu un dzīves vietu.

¹ Sk. atzīmi pie 118. panta piezīmes.

128. Miršanas gadījums jāapliecina ar ārsta apliecinību, bet tur, kur tas nav iespējams — ar diviem lieciniekiem.

129. Pieteikumam par liķa atrašanu pievienojams milicijas sastādīts protokols.

*130. Tiesas lēmums atzīt personu par mirušu tajos gadījumos, kad miršanas faktu konstatē tiesa, ierakstāms pēc tās personas pēdējās zināmās dzīves vietas, kura izsludināta par mirušu, norādot tiesas nosaukumu un lēmuma taisīšanas laiku.

c) LAULĪBU UN LAULĪBAS ŠĶIRŠANU IERAKSTI.

*131. Kas vēlas reģistrēt laulību, pieteic to dzimtsarakstu organam pēc viena pieteicēja dzīves vietas.

132. Laulības reģistrētājiem līdz ar pieteikumu jāiesniedz dokumenti, kas apliecina personību, jādod paraksts par to, ka nav šā Kodeka I sadaļas 2. nodaļā norādīto šķēršļu, un par to, ka viņi savstarpēji informēti par savu veselības stāvokli, starp citu, attiekmē uz veneriskām, gara un tuberkulozes slimībām, kā arī jānorāda, kurā laulībā pēc skaita katrs no viņiem dodas un cik katram ir bērnu. [Latv. PSR APP 1945. g. 4. jul. dekr. I, C (APP Ziņ. 136. nr.).]

133. Atbildīgajai amatpersonai, kas reģistrē laulību, jānolasa personām, kuras dodas laulībā, šā Kodeka 4., 5. un 6. pants un jābrīdina viņas par kriminālo atbildību par nepatiesām ziņām. Pēc tam izdarīto ierakstu viņām nolasa, viņas to paraksta un amatpersona apstiprina.

133¹. Par reģistrēto laulību laulāto pasēs izdarāms ieraksts, norādot laulātā uzvārdu, vārdu, tēvvārdu un dzimšanas gadu, kā arī laulības reģistrācijas vietu un

laiku. [Latv. PSR APP 1945. g. 4. jul. dekr. I, B (APP Ziņ. 136. nr.).]

*134. Laulības ierakstu uz laulājamo vēlēšanos var izdarīt arī liecinieku klātbūtnē.

135. Ja līdz laulības ieraksta parakstīšanai no kādas personas ienāk paziņojums par likumīgiem šķēršļiem reģistrācijai, amatpersonai jāaptur ierakstīšana un jāpieprasa no paziņotāja, lai iesniedz dzimtsarakstu organam attiecīgus dokumentarus pierādījumus organa vadītāja noteiktā termiņā.

136. Ārzemnieku savstarpējās laulības, kas noslēgtas PSR Savienības teritorijā, reģistrē uz vispārēja pamata. [LPSR APP 1947. g. 31. jul. dekr. II (APP Ziņ. 121. nr.).]

Piezīme. Uz savstarpības pamata pieļaujama laulību reģistrācija starp ārzemniekiem PSR Savienības teritorijā esošo attiecīgo valstu konsulatos un sūtniecībās, ievērojot šā Kodeka I sadaļas 2. nodaļā paredzētos nosacījumus. (Turpat.)

137. Ārzemnieku laulības, kas noslēgtas ārpus PSR Savienības robežām pēc attiecīgo valstu likumiem, atzīstamas PSR Savienības teritorijā par pienācīgā kārtā noformētām šā Kodeka I sadaļas 1. nodaļas nozīmē.

138. Dzimtsarakstu organi, pamatojoties uz tiesas spriedumu, reģistrē aktu grāmatā laulības šķiršanu, izraksta laulības šķiršanas apliecību, kuru izsniedzot izdarāma atzīme par laulības šķiršanu katra laulātā pasē un iekasējami no viena vai abiem laulātiem, pēc tiesas sprieduma, 500 līdz 2000 rubļu.¹ [Latv. PSR APP 1945. g. 4. jul. dekr. I, A (APP Ziņ. 136. nr.).]

¹ Par laulības šķiršanas lietu caurskatišanas kārtību skat. PSRS 1944. g. 27. novembrī apstiprināto PSRS TTK Instrukciju — CPK (1946. g. izd.) V papildinājumā.

139., 140., 140¹., 140². Atcelti. [Latv. PSR APP 1945. g. 4. jul. dekr. I, D (APP Ziņ. 136. nr.).]

141. Ārzemniekiem izdotie dokumenti, kas apliecina laulības šķiršanu pēc attiecīgās valsts likumiem, pielīdzināmi izrakstiem no laulību izbeigšanas reģistrācijas grāmatām.

d) PĀRĒJIE IERAKSTI.

142. Atcelts. [Latv. PSR APP 1945. g. 4. jul. dekr. I, D (APP Ziņ. 136. nr.).]

143. Atcelts. [1933. g. 20. jul. (Lik. kr. 42. nr., 159).]

MATERIĀLI PIE KODEKĀ ATSEVIŠĪEM
PĀNĪEM

**MATERIALI PIE KODEKA ATSEVIŠĶIEM
PANTIEM**

Pie 2. panta.

1. §. Piezīme pie Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu Kodeksa 2. p. jāsaprot tā, ka par vienlīdzīgā spēkā esošām ar reģistrētām laulībām jāuzskata arī tās laulības, kuras slēgtas ar baznīcas ceremoniju pēc 1917. g. 20. decembra: a) apvidos, kur padomju vara nodibinājusies pēc šā termiņa, — līdz brīdim, kad nodibināja padomes un faktiski sākās laulību reģistrācija civilā kārtībā, un b) apvidos, kur dzimtsarakstu organi uz laiku pārtrauca savu darbību sakarā ar to, ka šos apvidus ieņēma baltie, — līdz brīdim, kad atjaunojās šo organu darbība. [KPFSR TTK 1924. g. apkārtraksts Nr. 64 (TTK apkārtrakstu krāj., 1934. g. izd., 74. lpp.).]

Pie 5. panta.

1. §. Par laulības reliģiskās ceremonijas izdarišanu personām, kas nav sasniegušas laulības vecumu, draud kримinālabildība kultu kalpotājiem pēc KPFSR KK 125. p. (KPFSR Augstākās tiesas plenuma 1929. g. 23. jūlija lēm. — KPFSR Augstākās tiesas paskaidrojumu krāj., 1935. g. izd., 299. lpp.).

Pie 9. panta.

1. §. Atrašanās laulībā nerada laulātiem pienākumu dzīvot kopā (KPFSR Augstākās tiesas CKK lēm. „Tiesu prakse“ 1931. g. 2. nr.).

Pie 10. panta.

1. §. Sakarā ar to, ka pilsētas ģimene, izņemot laulāto kopīgā īpašuma tiesības, nepazīst ģimenes kopējo mantu, kāda pastāv zemnieku ģimenei pēc Zemes Kodeka, tiesas ļoti bieži piemēro Zemes Kodeka principus arī pilsētu ģimenēm. Tas, protams, nav pareizi, jo ne Civilkodeks, ne Laulības likumu Kodeks nenoteic ģimenes kopējās mantas jēdzienu, izņemot jaunā Kodeka noteikto laulāto kopējo mantu, kas iegūta laulības laikā. [No KPFSR Augstākās tiesas CKK 1927. g. instrukt. raksta Nr. 1. (KPFSR Augstākās tiesas paskaidr. krāj., 1935. g. izd., 49. lpp.).]

2. §. Lietas, kuru uzdevums speciāli kalpot vienam no laulātiem, nav dalāmas. (Pēc KPFSR Augstākās tiesas lēm. — „Tiesu prakse“ 1930. g. 9. nr.).

3. §. Greznuma priekšmeti, kas iegūti kopdzīvei pastāvot, kaut arī tie atradušies viena laulātā individualā lietošanā, pieder pie laulāto kopējās mantas. (Pēc KPFSR Augstākās tiesas lēm. — „Tiesu prakse“ 1928. g. 23. nr.).

4. §. Izšķirot strīdu par kopējās mantas dalīšanu starp laulātiem, tiesai nav tā jāsadala katrā ziņā divās līdzīgās daļās, bet atkarībā no lietas apstākļiem tiesa var palielināt viena laulātā daļu uz otra rēķinu. (Pēc Augstākās tiesas lēm. „Tiesu prakse“ 1927. g. 20. nr.).

5. §. Laulātam, kas ar savu darbu un līdzekļiem piedalījies apbūvē, atzīstama tiesība uz zināmu daļu apbūvē, kaut arī būtu apbūves līgums slēgts otra laulātā vārdā. (Pēc KPFSR Augstākās tiesas lēm. — „Tiesu prakse“ 1929. g. 19. nr.).

6. §. Par parādiem, ko laulātie taisījuši kā kopīgi, tā arī katrs atsevišķi, laulātie atbild ar savu kopējo

mantu. (Pēc KPFSR Augstākās tiesas lēm. — „Tiesu prakse“ 1927. g. 12. nr.).

7. §. Sadalot laulāto kop mantu un noteicot šās mantas sastāvā ietilpstošo atsevišķo lietu nokārtojumu, tiesai katrreiz jānoskaidro, pie kā pēc laulības šķiršanas paliek bērni. Pēc šiem apsvērumiem... tiesai piešķirta plaša iespēja noteikt, kuram no laulātiem jānodala no kopmantas viena vai otra konkrēta lieta, ko nevar naturā sadalīt, lai ar to pašu nodrošinātu tai pusei, kas uzņēmusies bērnu turpmāko audzināšanu, šim nolūkam nepieciešamos materiālos apstākļus. Tas vispirms attiecas uz tāda veida mantu kā dzīvojamā māja u. tml.

No otras puses, kompensējot otru laulāto ar naudu par viņa naturā zaudēto mantu, tiesai jāņem par pamatu nodalītās mantas realā vērtība tajā brīdī, kad manta sadalīta starp strīdnieku pusēm. [No PSRS Augstākās tiesas Civilkoleģijas 1940. g. lēmuma Nr. 980 (PSRS Augst. t. lēmumu krāj., 1940 g., 238. — 239. lpp.).]

8. §. Testamentam, ko atstājis mirušais laulātais par visu laulāto kopējo mantu, ir spēks tikai attieksmē uz to mantas daļu, kas pienākas mirušajam. [Pēc KPFSR Augstākās tiesas CKK lēm. „Tiesu prakse“ 1928. g. 22. nr.).]

9. §. Piedzenot atlīdzību par zaudējumiem, kas nodarīti zogot, izšķērdējot un piesavinoties valsts iestāžu un uzņēmumu, kooperatīvu, profesionālo un sabiedrisko organizāciju mantu, „piedzīpu var vērst arī uz visu mantu, kuru notiesātais (atbildētājs) valda kopīgi ar citām personām, to starpā arī uz tās zemnieku mājas kopējo mantu, pie kuras sastāva pieder notiesātais (atbildētājs), kā arī uz laulāto kopējo mantu, ja no-

skaidrojas, ka kopējā manta pavairojusies no nozieguma ...

Šis pants ir spēkā vienīgi gadījumos, kad no izšķērdēšanas, piesavināšanās vai zagšanas brīža līdz kriminālvalvājāšanas ierosināšanas brīdim pagājuši ne vairāk kā divi gadi". (Pēc PSRS CIK un TKP 1927. g. 10. augusta lēm. — Lik. kr. 51. nr., 507.)

10. §. Pamatojoties uz laulību un kopīgo dzīvi vienā istabā, katram laulātam ir patstāvīga tiesība uz platību, kuru viņš apdzīvo, un laulības šķiršana neatņem ne vienai, ne otrai pusei tiesību uz šo platību. Likums neuzliek vienam šķirtam laulātam pienākumu sameklēt un dot otram šķirtam laulātam citu platību, izņemot to, kuru ieņēmuši laulības laikā. Līdzīgā kārtā likums neparedz viena šķirtā laulātā izlikšanu un otra šķirtā laulātā novietošanos uz šās platības. [PSRS Augstākās tiesas CK 1940. g. 22. februāra lēm. (PSRS Augstākās tiesas plenuma un koleģiju lēmumu krāj., 1940. g., 265. lpp.).]

11. §. Par krājkasēs uz viena laulātā vārdu iemaksāto noguldījumu sadalīšanu laulāto starpā.

Saskaņā ar Nolikumu par PSRS Valsts darba krājkasēm (PSRS Lik. kr. 1929. g. 17. nr., 140) noguldījumi krājkasēs ir noguldītāja personīgs īpašums, un ar noguldījumu var rīkoties tikai tā persona, uz kuras vārdu pieņemts noguldījums, bet pēc noguldījumiem uz uzrādītāja vārdu — uzrādītāja dokumentu turētājs. Bez šīm personām nevienam, to starpā arī tiesas orgāniem pēc iztiesājamām civillietām, nav tiesības dot rīkojumus sniegt kaut kādas ziņas par noguldītājiem un par viņu noguldījumu rēķinu stāvokli, kā arī dot rīkojumus par noguldījuma izmaksu perso-

nām, kas pēc noguldījumu dokumentiem neskaitās par noguldītājiem. Apķīlāt noguldījumus var uz izmeklēšanas, prokuratūras un tiesu organu pieprasījumu kriminallietās, bet spaidu piedziņu uz noguldījumiem var vērst tikai uz tiesas organu lēmuma pamata kriminallietās vai uz izpildu raksta pamata, kas izdots uz tiesas lēmumu no kriminallietas izrietošā prasībā.

Tāpēc viena laulātā prasības par tiesību piešķiršanu viņam vērst piedziņu uz noguldījumiem krājkasēs, kuri pēc dokumentiem skaitās uz otra laulātā vārdu, vai sadalīt noguldījumu tā iemesla dēļ, ka krājkasē glabājošies noguldījumu līdzekļi ir laulības kopdzīves laikā iegūta abu laulāto manta — tiesas nedrīkst apmierināt. Tādas prasības, kā arī KPFSR CPK 271c. panta un citu savienoto republiku CPK atbilstošo pantu kārtībā iesniegtos pieteikumus, tiesas var apmierināt tikai tajos gadījumos, kad prasība par piedziņas vērsšanu uz noguldījumu vai par noguldījuma sadalīšanu dibināta uz likumīgā spēkā stājušos tiesas spriedumu kriminallietā (piemēram, alimentu ļaunprātīga nemaksāšana bērnu uzturēšanai, otra laulātā mantas noziedzīga saņemšana vai piesavināšanās utt.). [No PSRS Augst. t. plen. 1942. g. 29. janv. lēmuma Nr. 3/6/u (PSRS Augst. t. plen. lēm. kr., 1942. g., 18. lpp.).]

Pie 13. panta.

1. §. Saskaņā ar Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeksa 13. p. laulātiem ir tiesība slēgt savā starpā visus mantiskus darījumus, kādus atļauj likums. Kaut arī apstrīdāmo māju laulātie būtu ieguvuši kopdzīves laikā un tā tādā ceļā būtu laulāto kopīpašums, un sievai būtu tiesība uz pusi no šā īpašuma,

tomēr laulātie var ar abpusēju vienošanos noteikt kopīgajā mantā arī citādas daļas. (KPFSR Augstākās tiesas CK lēmums — „Советская Юстиция,” 1938. g. 20/21. nr., 95. lpp.)

Pie 14. panta.

1. §. Pienākums dot materialu palīdzību ģimenes locekļiem, kādu paredz mūsu Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeks, nekādā gadījumā nav labdarības veids, kāda pašos pamatos sveša mūsu uzskatiem un mūsu tiesībām. Tiesību uz alimentiem nekādā ziņā nevar izlietot par līdzekli, kas veicina dažu ģimenes locekļu liekēdību un laiskumu uz citu ģimenes locekļu darba un līdzekļu rēķinu. Tikai tie, kas vai nu vecuma (bērni), vai veselības stāvokļa (veci, slimi) dēļ tiešām nespēj strādāt, var saņemt alimentus likumā norādīto apmēru un termiņu robežās. (No KPFSR Augstākās tiesas CKK 1929. g. 11. jūnija instrukt. raksta — KPFSR Augstākās tiesas Paskaidroj. krāj. 1935. g. izd., 137. lpp.)

2. §. Laulības likumu kodeka 14. un 15. p. paredzētā tiesība nedibinās uz civiltiesisko atlīdzības principu par kaitējumu, bet pavisam uz ko citu — te radies zināms socialās nodrošināšanas surogats, kad nav svarīga cēlonību sakarība starp laulības attieksmēm un darba nespējas faktu. No šā viedokļa katram laulātam visā likumā norādītā laikā ir tiesība uz uzturēšanu neatkarīgi no tam, kad (kaut arī pirms laulības noslēgšanas vai pēc laulības šķiršanas) un no kā radusies darba nespēja. (No 1. § norādītā instr. raksta).

3. §. Liela nepastāvība un svārstības redzamas praksē jautājumā par sākuma brīdi, no kura jāpiespriež laulātiem alimenti. Sevišķi tiesās rodas šaubas gadījumos, kad prasība saskaņā ar Laulības likumu ko-

deka 14. un 15. p. celta ilgāku laiku pēc laulības pārtraukšanas. Dažas tiesas piespriež alimentus 6 un 12 mēnešu laikā no laulības pārtraukšanas dienas. Citas piespriež uz tādu pašu laiku, sākot no prasības iesniegšanas dienas. Beidzot ir lēmumi, kuros tiesa tāpat piespriež alimentus no prasības iesniegšanas dienas, bet tikai uz to laiku sprīdi, kāds palicis starp prasības iesniegšanas un 6 vai 12 mēnešu termiņu, kas skaitāms no laulības pārtraukšanas dienas. Pēdējais viedoklis vairāk atbilst likuma domai (Laulības likumu kodeka 14. un 15. p.). Tas arī tiesām jāievēro savā praksē, tomēr ar piemetinājumu, ka atsevišķos gadījumos tiesa var piespriest alimentus arī par pagājušo laiku, ja atklājas, ka prasītājs aizņēmis līdzekļus sevis uzturēšanai vai ka prasības necelšana izskaidrojama ar atbildētāja palīdzības sniegšanas solījuma nepildīšanu un ar citiem svarīgiem iemesliem. (No KPFSR Augstākās tiesas CKK instr. raksta, ko KPFSR Augstākās tiesas prezidijs apstiprinājis 1929. g. 11. junijā.)

Pie 15. panta.

Sk. materialus pie 14. panta.

Pie 17. panta.

Sk. materialus pie 130. panta.

Pie 18. — 22. panta.

1. §. Laulības šķiršanas lietu caurskatīšanas kārtība tiesās noteikta šā kodeka XII papildinājumā (153. lpp.).

Pie 29. p. piezīmes.

1. §. Par paternitātes konstatēšanu un alimentu piedzišanu bērniem, kas dzimuši pirms 1944. g. 8. jūlija dekreta izdošanas, skat. CPK (1946. g. izd.) III papild-

dinājumu, kā arī Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeka 1944. g. izd. materialus pie 29. p. un pie 30. p., bet par 1944. g. 8. jūlija dekreta piemērošanu attieksmē uz bērniem, kuru vecāki savstarpēji neatrodas reģistrētā laulībā — skat. CPK (1946. g. izd.) VII papildinājumu.

Pie 30. panta.

Sk. aizrādījumu pie 29. p. piezīmes.

Pie 33. panta.

1. §. Alimentu nemaksāšana ir iemesls prasības ierosināšanai par vecāku tiesību atņemšanu. [Pēc KPFSR Augstākās tiesas lēmuma („Tiesu prakse“ 1930. g. 17.—18. nr.).]

Pie 36. panta.

1. §. 6. p. Ja vecāki maina pilsonību, ar ko abi kļūst PSRS pilsoņi vai abi izstājas no PSRS pilsonības, attiecīgi mainās arī viņu 14 gadu vecumu nesasniegušo bērnu pilsonība. Bērnu pilsonības maiņa vecumā no 14 līdz 18 gadiem var notikt tikai ar viņu piekrišanu.

Pārējos gadījumos 18 gadu vecumu nesasniegušu bērnu pilsonības maiņu var izdarīt tikai vispārējā kārtībā. (No PSRS Augstākās Padomes 1938. g. 19. augusta likuma — „Известия Советов депутатов трудящихся СССР“ 1938. g. Nr. 11.)

Pie 40. panta.

1. §. Izšķirot strīdu par bērna atņemšanu, tiesai jāņem vērā vienīgi bērna intereses (Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeka 44. p.). Pie tam tiesai jāiegaumē, ka bērna intereses nodrošina ne

tikai ar viņa audzināšanas materiāliem apstākļiem un audzinātāja-vecāka moraliskām īpašībām, bet, atkāribā no bērna vecuma, jāapsver bērna personīgā pieķeršanās vienam no vecākiem. Šo apsvērumu dēļ tiesai jānoskaidro bērna vēlēšanās un jāņem tas vērā, taisot spriedumu. Pretējā gadījumā, pastāvot bērna antipatijai pret vecāku-audzinātāju, tas mērķis, kuru spraudusi tiesa, nododot viņam bērnu audzināšanā, var izrādīties par nesasniegtu un bērna intereses cietīs. [PSRS Augstākās tiesas CK lēm. (PSRS Augstākās tiesas plenuma Lēmumu krāj. par 1938. g. un 1939. g. pirmo pusgadu, 191. lpp.).]

2. §. Tiesai, izšķirot vecāku strīdus par to, pie kura no viņiem jādzīvo nepilngadīgajiem bērniem, jāņem par pamatu vienīgi bērnu intereses un uzdevumi attiekmē uz viņu audzināšanu un sagatavošanu sabiedriski derīgai darbībai.

Izlemjot lietas par bērna nodošanu audzināšanai no viena vecāka otram, tiesa ne vien var, bet viņai arī vajag noskaidrot visus abu vecāku dzīves apstākļus, kuri tieši attiecas uz bērna audzināšanu, neskarot tomēr tādas abu vecāku intimās dzīves puses, kuras tieši neattiecas uz bērna audzināšanas jautājumu. [No PSRS Augstākās tiesas Civilkoleģijas 1940. g. lēmuma Nr. 340 (PSRS Augst. t. Lēm. kr. 1940. g., 249.—250. lpp.).]

3. §. Jautājums par bērna turpmāko nodošanu audzināšanā no viena vecāka otram (kad šajā jautājumā pastāv agrāk taisīts un likumīgā spēkā stājies spriedums), grozoties vecāku audzināšanas (bet nebūt ne materialajiem) apstākļiem un iespējām, jāizšķir vispārējā prasības kārtībā. (Tiesu prakse, 1927. g. Nr. 6.)

Pie 41. panta.

1. §. 5. Pienākums sūtīt bērnus skolā uzlikts vecākiem un visiem pilsoņiem, kuru uzturēšanā ir bērni, kā arī atbilstošām personām un iestādēm, kuru aizgādībā bērni atrodas. Rūpes par visu bezpajumtes bērnu un pilnīgu bāriņu apmācīšanu, kuri neatrodas neviena uzturēšanā, uzliktas vietējiem tautas izglītības organiem saskaņā ar instrukcijām, ko izdod KPFSR un autonomo republiku izglītības tautas komisariāti¹.

7. Par atteikšanos sūtīt bērnus skolā 5. p. minētās personas un iestādes atbild administratīvā kārtībā uz vietējo izpildu komiteju izdoto saistošo noteikumu pamata, ņemot vērā attiecīgā rajona nacionalās un kulturalās sadzīves īpatnības. [No VCIK un TKP 1930. g. 10. augusta lēm. (Lik. kr. 1930. g. 39. nr., 479).]

2. §. 18. Piešķirt milicijas organiem tiesību sodīt vecākus administratīvā kārtībā līdz 200 rubļiem par bērnu palaidnību un ielas huliganismu.

19. Noteikt vecāku un aizbildņu atbildību par bērnu darbību, ar ko nodarīti materiāli zaudējumi.

20. Uzlikt par pienākumu Tautas izglītības komisariāta un milicijas organiem ziņot sabiedriskām organizācijām pēc vecāku darba vietas par to, ka vecāki neuzrauga bērnu uzvešanos.

22. Kad vecāki negādā par to, lai būtu pienācīga uzraudzība par bērna uzvešanos, Izglītības tautas komisariāta organiem jāierosina tiesu organos jautājums par bērna atņemšanu vecākiem un viņa ievietošanu

---

¹ Tagad — ministrijas; tāpat arī turpmāk jālasa agrākie teksti.

bērnu namā, sedzot viņa uzturēšanas maksu uz vecāku rēķinu. (No PSRS TKP un VK(b)P CK 1935. g. 31. maija lēm. — PSRS Lik. kr. 32. nr., 252.)

3. §. Ja nepilngadīgie izdarījuši sabiedriski bīstamu darbību, obligāti jānoskaidro, vai šī darbība nav cēlusies no tam, ka trūkst vajadzīgās uzmanības šo bērnu audzināšanā no vecāku un aizbildņu puses.

Sevišķas jaunprātības gadījumos, atstājot bērnus bez uzraudzības, vainīgie vecāki un aizbildņi saucami pie kriminalatbildības. (PSRS TTK un PSRS prokurora 1940. g. 11. jūnija pavēle Nr. 67/110.)

4. §. Par nepilngadīgo uzkūdišanu vai viņu piesaistīšanu līdzdalībā dažādos noziegumos, kā arī par nepilngadīgo piespiešanu nodarboties ar spekulāciju, prostitūciju, ubagošanu u. tml., noteikta brīvības atņemšana uz laiku, ne mazāku par pieciem gadiem (KPFSSR Kriminālkodeka 73². p.).

Pie 42. panta.

1. §. Par jaunprātīgu līdzekļu nemaksāšanu bērnu uzturēšanai, kā arī ja vecāki atstāj bērnus pirms viņu pilngadības bez jebkāda atbalsta, draud ieslodzījums cietumā uz laiku līdz diviem gadiem, liekot izdevumus par alimentu nemaksātāja uzmeklēšanu uz viņa rēķinu (KPFSSR Kriminālkodeka 158. p.).

2. §. 19. Tiesām noteikti jāpastiprina represijas pret tiem, kas vainīgi jaunprātīgā alimentu nemaksāšanā, piemērojot vainīgiem likumā noteiktos brīvības atņemšanas sodus. Pie tam alimentu nemaksāšana, sakarā ar atbildētāja dzīves vietas maiņu, ja viņš to nav paziņojis tiesu izpildītājam vai prasītājam, jāuzskata par jaunprātīgu līdzekļu nemaksāšanu bērnu uzturēšanai un jāsoda pēc KPFSSR Kriminālkodeka

158. p. un citu savienoto republiku kriminālkodeku atbilstošiem pantiem. [PSRS Augstākās tiesas plenuma 1939. g. 15. novembra lēm. 19. p. (Augstākās tiesas plenuma Lēm. kr. 93. lpp.).]

3. §. Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeka 42. p. uzliek vecākiem pienākumu dot uzturu nepilngadīgiem bērniem, un nav likuma, kas atbrīvotu vecākus no šā pienākuma tajā gadījumā, kad nepilngadīgais strādā un saņem darba algu. PSRS CIK un TKP 1936. g. 27. jūnija lēmums paredz alimentu piedziņu līdz pilngadībai, t. i. līdz 18 gadu vecumam, un nepieļauj nekādus izņēmumus. [KPFSR Augstākās tiesas CK lēmums („Советская юстиция“ 1938. g. Nr. 22, 52. lpp.).]

Pie 46. panta.

1. §. Izlemjot jautājumu par bērna atstāšanu pie viena no vecākiem, tiesa nav formāli saistīta ar vecāku tiesībām un, ņemot vērā bērna intereses, var atņemt bērnu abiem vecākiem un nodot viņu audzināšanas iestādei. [Pēc KPFSR Augstākās tiesas CKK lēm. („Tiesu prakse“ 1927. g. Nr. 19).]

2. §. Pienākums segt izdevumus par bērna uzturēšanu bērnu namā jāuzliek abiem vecākiem samērīgi ar viņu materialo stāvokli. Pie tam, ja agrāk vienam no vecākiem bija jāmaksāimenti bērna uzturēšanai, kurš atradies pie otra no vecākiem un vēlāk viņam atņemts un ievietots bērnu namā, tad alimentu piedziņa turpmāk apturama līdz bērna atdošanai no bērnu nama vecākiem.

Prasības par bērnu uzturēšanas izdevumu samaksu bērnu namos tiesām jāskata cauri, kā vispār parasts, reizē ar lietu caurskatīšanu par bērnu atņem-

šanu viņu vecākiem, kuras ierosina Izglītības tautas komisariata attiecīgie organi. [PSRS TTK 1937. g. pavēle Nr. 24 („Советская юстиция“ 1937. g. Nr. 7, 55. lpp.).]

Pie 48. panta.

1. §. Prasību par līdzekļiem bērna uzturēšanai var vērst kā pret tēvu, tā arī pret bērna māti. Ja bērns nedzīvo pie mātes (pēc vecāku šķiršanās palicis pie tēva, mātes pamests utt.) un mātei ir darba alga vai citi ienākumi, prasību par līdzekļu došanu bērna uzturēšanai var vērst pret bērna māti, ciktāl saskaņā ar Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeka 48. p. bērnu uzturēšanas pienākums gulstas uz abiem vecākiem. [No KPFSR Augstākās tiesas CKK instr. raksta, ko apstiprinājis KPFSR Augstākās tiesas prezidijs 1929. g. 11. jūnijā (KPFSR Augstākās tiesas pakaidr. krāj., 1935. g. izd., 139. lpp.).]

Pie 49. panta.

1. §. Ciktāl pienākums uzturēt vecākus ir visiem bērniem, alimentu maksāšanā saistāmi visi prasītāja darba spējīgie bērni. Tāpēc, skatot cauri lietu par alimentiem, tiesai jānoskaidro prasītāja ģimenes sastāvs un, kad noskaidrots, cik viņam ir darba spējīgu bērnu, jāpieaicina lietā, bez atbildētājiem, arī visi pārējie un jāuzliek viņiem pienākums maksāt alimentus, rēķinoties pie tam, protams, ar katru materialo stāvokli. Tāds ir vispārējais noteikums. Bet atsevišķos gadījumos tur, kur tiesa to ieskata par lietderīgu, viņa var piedzīt alimentus no viena bērna; pēdējais atkal var celt regresa prasības pret pārējiem bērniem.

Tajos gadījumos, kad prasītājs, ceļot prasību pret vienu no saviem bērniem, kādu personīgu apsvērumu

dē] atteicas no piedziņas pret citiem bērniem, tiesa, noskaidrojusi visu bērnu materialo stāvokli un ņemot vērā, ka pienākums uzturēt trūcīgus vecākus ir viņiem visiem, piedzen no atbildētāja tikai to, kas krīt uz viņa daļu. (No KPFSR Augstākās tiesas CKK instr. raksta, ko 1929. g. 11. jūnijā apstipr. KPFSR Augstākās tiesas prezidijs — KPFSR Augstākās tiesas paskaidr. krāj., 1935. g. izd., 144. lpp.)

Pie 50. panta.

1. §. Lietas par uztura līdzekļu (alimentu) piedziņu bērniem no vecākiem tiesas uzsāk uz vecāku vai aizbildņa pieteikumu, uz Dzimtsarakstu daļas ziņojumu, kā arī uz tiesas iniciatīvu, uz prokurora, mātes un bērna aizsardzības, aizbildnības vai arodbiedrības orgāna celtas prasības pamata.

Prokuroram, kas saņēmis paziņojumu vai materiālus par uztura neizmaksu, jāuzsāk tiesā lieta un gadījumos, kad nepieciešama izmeklēšana, jānodrošina lietas nodošana tiesai ne vēlāk par šā Kodeksa 53^b. pantā norādītiem termiņiem (CPK 2a. p.).

2. §. Praksē reizēm rodas grūtības alimentu lietās par labu bezpajumtes bērniem vai bērniem, ko vecāki pametuši, bet kas atrodas radnieku vai blakus personu aizgādībā, ja viņiem nav nodibināta aizbildnība. Kas šajos gadījumos var iesniegt prasības par uztura līdzekļiem? Prasība par līdzekļiem bērna uzturēšanai tiesai jāskata cauri arī tajā gadījumā, ja to neiesniedz vecāki vai aizbildņi. [No KPFSR Augstākās tiesas CKK 1929. g. 11. jūnija instr. raksta (KPFSR Augstākās tiesas paskaidr. krāj., 1935. g. izd., 138. lpp.).]

3. §. Uz Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeka 50. p. pamata lietās par līdzekļu piedziņu no vecākiem bērnu uzturēšanai, ja laulība reģistrēta vai ja atbildētājs ierakstīts par bērna vecāku civiltāvokļa aktu reģistrācijas grāmatās, tiesa reizē ar prasības pieteikuma pieņemšanu lemj par to, kādā apmērā atbildētājam pagaidām, līdz strīda izšķiršanai, jāsedz izdevumi par bērnu uzturēšanu. Salīdzinot Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeka 50. un 51a. pantu, jānāk pie atzinuma, ka Laulības ģimenes un aizbildnības likumu kodeka 50. p. kārtībā noteiktās pagaidu piedalīšanās apmēru izdevumu segšanā bērnu uzturēšanai tiesa var nosacīt noteiktā naudas sumā, bet ne obligāti procentos no atbildētāja izpeļņas. Kas attiecas uz prasības nodrošināšanu alimentu piedziņas lietās, tad uz Civilprocesa kodeka 83a panta pamata tiesnesim, lietu skatot cauri, visos gadījumos pienākas spert soļus prasības nodrošināšanai, apķīlājot atbildētāja darba algas daļu. [KPFSSR Augstākās tiesas CK lēmums („Советская юстиция“ 1939. g. Nr. 5, 80. lpp.).]

4. §. Alimentu piedziņas lietās tautas tiesnesim, kurš skata lietu cauri, vai prokuroram, pie kura noskaidrošanā lieta atrodas, jāspēr soļi prasības nodrošināšanai, apķīlājot atbildētāja darba algas daļu, kā arī aprakstot un apķīlājot atbildētāja mantu. (CPK 83a p.)

5. §. Lietās par uztura līdzekļu (alimentu) piedziņu bērnu uzturēšanai no vecākiem gadījumos, kad atbildētāja dzīves vieta nav zināma, prokuratūra, uz tiesas lēmumu, dod rikojumu uzmeklēt atbildētāju ar Iekšlietu tautas komisariata organu starpniecību.

Meklēšanas izdevumi uzliekami atbildētājam reizē ar tiesas sprieduma taisīšanu. (CPK 26. p.)

6. §. Tiesu orgāniem, reizē ar lietu izlemšanu par līdzekļu piedziņu bērnu uzturēšanai un kriminalatbildību par izvairīšanos no šo līdzekļu samaksas, uz minēto likumu pamata (PSRS CIK un TKP 1936. g. 27. jūnijs lēm. un Civilprocesa kodeksa 26. p.) jāizlemj jautājums par izdevumu piedziņu no atbildētāja un apsūdzētājiem šajās lietās sakarā ar viņu meklēšanu, ieskaitot to valsts ienākumus.

Šie izdevumi piespriežami šādos apmēros: ja meklē vietējie orgāni — 100 rubļu, — ja meklē Vissavienības apjomā — 150 rubļu.

Milicijas orgāniem, nododot lietas tiesā, jānorāda izdarītās meklēšanas veids. [PSRS IeTK un PSRS TTK 1938. g. 3. februāra pavēle Nr. 70/12 („Советская юстиция“ 1938. g. Nr. 5).]

7. §. Alimentu lietas gadījumos, kad atbildētāja dzīves vieta ir tiesai pakļautajā apvidū, tiesa skata cauri ne vēlāk par desmit dienām pēc lietas ienākšanas, citos gadījumos ne vēlāk par divdesmit dienām. (CPK 53b p.)

8. §. Lietās par uztura līdzekļu (alimentu) piedziņu bērniem no vecākiem ierašanās tiesā ir obligāta. Ja atbildētājs neierodas tiesas sēdē, tiesa nolemj atvest viņu ar milicijas organu palīdzību. Ja atbildētājs bez dibinātiem iemesliem neierodas tiesā, tiesa, neatkarīgi no atvešanas, var viņam uzlikt naudas sodu līdz 100 rubļiem un ņemt no viņa parakstu par neizbraukšanu līdz lietas izspriešanai.

Šajās lietās no obligātas ierašanās tiesā atbildētāju var atbrīvot ar tiesas lēmumu katrā atsevišķā gadījumā tikai tad, ja viņa dzīves vieta atrodas tālu no tiesas, kura skata lietu cauri, vai citu dibinātu iemeslu dēļ. (CPK 101a p.)

9. §. Spriedumi alimentu prasībās izpildāmi nekavējoties. (CPK 187. p.)

10. §. 15. Ņemot vērā, ka spriedumi alimentu piedziņas lietās izpildāmi nekavējoties (KPFSSR CPK 187. p. un citu savienoto republiku CPK atbilstošie panti), tiesu orgāniem jāizdod prasītājiem izpildu raksti tūlīt pēc sprieduma taisīšanas, jāpaskaidro prasītājiem izpildu rakstu iesniegšanas kārtība alimentu piedziņai un neatslābstoši jāuzrauga tiesu izpildītāju darbs alimentu piedzišanā.

16. Tiesām stingri jāizpilda PSRS Augstākās tiesas 58. plenuma 1937. g. 23. septembra norādījumi par to amatpersonu saukšanu pie atbildības, kuras vainīgas pienācīgo alimentu sumu savlaicīgā neieturēšanā vai pārveduma aizkavēšanā, kā arī visāda veida ziņu nesniegšanā tiesu izpildītājam, kuras nodrošina pareizu un savlaicīgu alimentu saņemšanu no atbildētāja (KPFSSR CPK 291. p. un citu savienoto republiku CPK atbilstošie panti).

17. Pieprasījums izdot duplikātu no izpildu raksta, ko pazaudējis prasītājs vai attiecīgās iestādes amatpersona, tiesām jāizlemj visīsākā laikā. Praksē novēroti gadījumi, kad dažas tiesas atteicas izdot izpildu raksta duplikātu tā iemesla dēļ, ka lieta jau nodota archīvā, ir nepareizi un tiesās nav ciešami. Šajos gadījumos tiesai jāizprasa lieta no archīva. Ja nozaudēts izpildu raksts, kas iesniegts iestādē, uzņēmumā vai organizācijā ieturējumu iedarīšanai no darba algas, tiesām jātaisa blakus lēmums par apstākļu noskaidrošanu, kuru dēļ izpildu raksts nozaudēts, saucot pie tam vainīgās amatpersonas pie atbildības.

Saucot tēvu-atbildētāju pie kriminalatbildības par alimentu nemaksāšanu, izpildu raksti nav jāiesniedz

pievienošanai pie kriminallietas. Tiesu izpildītāja uzziņa par iekrājušos parādu jāuzskata par dokumentu, kas apstiprina alimentu nemaksāšanu. (PSRS Augstākās tiesas plenuma 1939. g. 15. novembra lēm.)

11. §. 6. Uzdot savienoto un autonomo republiku TTK pārvalžu priekšniekiem novados un apgabalos un tautas tiesnešiem pārtraukt pastāvošo praksi, pēc kuras nepabeigtās lietas atbildētāja neatrašanas dēļ ieskaita pabeigtās lietās. Par šīm lietām vedama sevišķa kontrole, sperot soļus atbildētāja dzīves vietas noskaidrošanai, bet ja tautas tiesa nevar viņu atrast — jāizsludina viņa meklēšana ar milicijas organu starpniecību, atstājot izpildu rakstu savā lietvedībā, uzskaitē.

7. Noteikt šādu kārtību izpildu rakstu izdošanā un virzīšanā alimentu piedziņai:

a) Tautas tiesas tūlīņ pēc tiesas sprieduma parasti nodod izpildu rakstu tiesu izpildītājam piedziņai.

Ja atbildētājs dzīvo un strādā ārpus tās tautas tiesas rajona, kura taisījusi spriedumu, tautas tiesa nosūta izpildu rakstu alimentu piedziņai tam tiesu izpildītājam, kura rajonā atbildētājs dzīvo un strādā.

b) Izpildu rakstu prasītājam (prasītājai) izsniedz tikai tajā gadījumā, ja viņš to rakstiski pieprasījis.

c) Par izpildu raksta nodošanu vai nosūtīšanu alimentu piedziņai tiesas tajā pašā laikā rakstiski paziņo prasītājam, norādot precīzu adresi, kur izpildu raksts nosūtīts vai nodots, izpildu raksta nosūtīšanas laiku, kā arī amatpersonu, pie kuras prasītājs tieši var griezties pēc uzziņām par tiesas sprieduma izpildīšanu alimentu piedziņā.

d) Tiesu izpildītājam pēc izpildu raksta saņemšanas nekavējoties jāstājas pie tā izpildīšanas tādā kārtībā, kāda norādīta PSRS TTK 1939. g. 28. septembra

instrukcijā „Par tiesas spriedumu izpildīšanas kārtību“.

8. Tautas tiesnešiem un tiesu izpildītājiem stingri jāievēro PSRS TTK instrukcijas „Par tiesas spriedumu izpildīšanas kārtību“ 30. p. norādījums un jāsauc pie kriminalatbildības iestāžu, uzņēmumu un organizāciju amatpersonas, kuru vainas dēļ netiek piedzīti no šo iestāžu un uzņēmumu un organizāciju darbiniekiem piesprieštie alimentu maksājumi viņu bērnu uzturēšanai. (PSRS TTK 1940. g. 2. februāra pavēle Nr. 10.)

12. §. Ja no atbildētāja darba algas neietur pēc izpildu raksta vai pēc vienošanās akta par alimentiem no viņa pienākošās sumas, kā arī ja nepaziņo izpildu orgāniem likumā prasītās ziņas par atbildētāja adreses maiņu vai darba algu, tautas tiesnesis var nolemt uzlikt vainīgai amatpersonai naudas sodu līdz 100 rubļiem (CPK 295. p.).

13. §. Katrā gadījumā, kad novilcina tiesas spriedumu izpildīšanu, kad nedod tiesu izpildītāju pieprasītās atsauksmes, kā arī kad neietur attiecīgos maksājumus no darba algas, pret vainīgajām personām jāpiemēro noteikti iespaidošanas līdzekļi. Tiesām plaši jāpiemēro CPK 295. p. attieksmē uz naudas soda uzlikšanu līdz 100 rubļiem par minētiem pārkāpumiem, bet nepieciešamos gadījumos jāsauc amatpersonas pie kriminalatbildības pēc attiecīgiem KK pantiem par amatnoziegumiem. (No KPFSR Augstākās tiesas prezidija 1935. g. 5. aprīļa lēm. prot. Nr. 20. Sk. „Советская юстиция“ 1937. g. Nr. 22, 41. lpp.)

14. §. Atzīmējot, ka tiesas ļoti reti un pavisam nepietiekoši izlieto viņām ar likumu atvēlētos iespaidošanas līdzekļus pret vainīgām personām, kas nesniedz

tiesai un tiesu izpildītājiem visāda veida prasītās ziņas, apliecības un dokumentus, kā arī pret personām, kas vainīgas alimentiem paredzēto darba algas ieturējumu aizturēšanā vai neizdarīšanā, likt priekšā tiesām pastiprināt praksē naudas soda uzlikšanu pēc KPFSR CPK 52., 143. un 291. p. un citu savienoto republiku CPK atbilstošiem pantiem; paskaidrot tiesām, ka pēc KPFSR CPK 291. p. un citu savienoto republiku atbilstošiem CPK pantiem alimentu piedzinējai, kas cietusi zaudējumus sakarā ar ieturējumu neizdarīšanu no atbildētāja darba algas, ir tiesība iesniegt prasību par zaudējumu atlīdzību pret iestādēm un uzņēmumiem, kuru vainas dēļ ieturējumi nav izdarīti.

Likt priekšā tautas tiesnešiem un tiesu izpildītājiem plaši paskaidrot prasītājiem viņu tiesības norādīto prasību iesniegšanai. (PSRS Augstākās tiesas 28. plenuma 1937. g. 19.—23. septembra lēm. 3. p. Sk. „Советская юстиция” 1937. gada Nr. 22, 41. lpp.)

15. §. 1. Iestādei, uzņēmumam vai organizācijai, kur strādā persona, kurai uzlikts alimentu maksāšanas pienākums, jāziņo par šās personas darba vietas maiņu un viņas izpeļņas palielināšanu tiklab orgānam, kas izdara piedziņu (tiesu izpildītājam, ciema padomei utt.), kā arī personai, kas alimentus saņem. Neatkarīgi no tam, personām, kurām uzlikts alimentu maksāšanas pienākums, jāziņo par visām viņu materialā stāvokļa, dzīves vietas un darba vietas pārmaiņām kā alimentu saņēmējam vai viņa aizbildnim, tā arī attiecīgajam tiesu izpildītājam vai ciema padomei.

Par minētā pienākuma pārkāpšanu draud kriminalatbildība.

Piezīme. Personām, kuru eksistences līdzekļu galvenais avots nav algots darbs, par ienākumu šis pants uzskata ar ienākuma nodokli apliekamo gada ienākuma sumu.

2. Personām, kurām piespriests maksāt alimentus un kuru eksistences avots ir ar darbu nesaistīts ienākums, aizliegts atsavināt viņām piederošās celtnes un uzņēmumus bez alimentu saņēmēja vai viņa aizbildņa vai aizgādņa iepriekšējas piekrišanas vai bez pietiekoša nodrošinājuma iesniegšanas tādā kārtībā, kādu noteic Izglītības tautas komisariata izdodama un ar TTK saskaņota instrukcija¹.

Strīds, kas ceļas par šā panta piemērošanu starp alimentu maksātāju un aizbildni vai aizgādni, izšķirams tiesas ceļā.

3. Visām iestādēm un organizācijām, kas cīnās ar bērnu bezpajumtes stāvokli un bezuzraudzību, uzlikts par pienākumu nekavējoties ziņot prokuratūrai par viņām zināmiem bērnu uzturēšanas un alimentu maksāšanas pienākumu neizpildīšanas gadījumiem no to personu puses, kurām šie pienākumi uzlikti pēc likuma. [KPFSR VCIK un TKP 1928. g. 11. jūnija lēm. (Lik. kr. 1928. g. 68. nr., 487) ar pārgroz. pēc 1937. g. 10. maija lēm. (Lik. kr. 6. nr., 40).]

16. §. Civillietu iztiesāšana par personām, kuras atrodas Sarkanās Armijas un Jūras-Kara Flotes aktīvās daļās.

1. Saskaņā ar KPFSR CPK 113. p. necaurskatītās civillietas, kurās atbildētāji ir personas, kas atrodas Sarkanās Armijas un Jūras-Kara Flotes aktīvās daļās, jāaptur uz visu laiku, kamēr šīs personas atrodas aktīvā armijā un flotē.

¹ Instrukcija nav izdota.

2. Likumīgā spēkā stājušos tiesas spriedumu izpildīšana civillietās, kurās atbildētāji ir personas, kas atrodas Sarkanās Armijas un Jūras-Kara Flotes aktīvās daļās, — jāaptur pa kara darbības laiku, izņemot šā lēmuma 3. p. minētās lietas.

3. Alimentu piedziņu bērnu uzturam no Sarkanās Armijas un Jūras-Kara Flotes priekšniecības vidējā, vecākā un augstākā sastāva personām, kā arī no virsdienešta kalpotājiem, tajos gadījumos, kad izpildu raksti atrodas karaspēka daļā, kurā kalpo atbildētājs, izdara, nosūtot naudas atestatu par piespriesto sumu rajona kara komisariatam pēc prasītāja dzīves vietas, kas norādīta izpildu rakstā.

4. Ja izpildu raksts alimentu piedziņai no personām, kas minētas iepriekšējā pantā, atrodas pie prasītājas, viņa to ar visām nepieciešamām ziņām nosūta Aizsardzības tautas komisariatam vai Jūras-Kara Flotes tautas komisariatam¹ pēc piederības nodošanai attiecīgas karaspēka daļas priekšniecībai pēc atbildētāja dienesta vietas, kura sastāda un nosūta atestatu šā lēmuma 3. pantā paredzētā kārtībā.

5. Tajos gadījumos, kad lietās par alimentu piedzišanu no šā lēmuma 3. pantā norādītiem karavīriem atbildētājs atrodas ar bērna māti reģistrētā laulībā un ir ierakstīts civilstāvokļa aktu grāmatā par bērna tēvu, tiesai reizē ar lietas apturēšanu, saskaņā ar KPFSR CPK 113. p., jātaisa KPFSR Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeksa 50. p. kārtībā lēmums uzlikt atbildētājam par pienākumu pagaidām, līdz lietas izspriešanai, uzņemt bērna uzturēšanas izdevumus. Šajos gadījumos no atbildētāja piedzenamo sumu apmēru bērnu uzturēšanai noteic

¹ Tagad — PSRS Bruņoto spēku ministrija.

tiesa atkarībā no lietas konkrētiem apstākļiem vai nu noteiktā ikmēnešu maksājumu naudas sumā, vai procentuālā attieksmē no atbildētāja atalgojuma. Uz tiesas taisītā lēmuma pamata tautas tiesnesis nekavējoties izsniedz izpildu rakstu, kuru prasītāja var nosūtīt izpildīšanai šā lēmuma 4. panta kārtībā.

Attieksmē uz māšu prasībām par alimentu piedzišanu to bērnu uzturēšanai, kas dzimuši pirms PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1944. g. 8. jūlija dekreta izdošanas no personas, ar kuru māte neatrodas reģistrētā laulībā, bet atbildētājs ierakstīts par bērna tēvu civilstāvokļa aktu grāmatās (PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1945. g. 14. marta dekreta 1. p.), — KPFSR Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeksa 50. panta norādītā kārtībā bērnu uzturēšanas izdevumu piedzišanā no atbildētāja piemērojama tikai tajos gadījumos, kad lietās iesniegti neapstrīdami pierādījumi par to, ka atbildētājs agrāk audzinājis bērnu vai devis mātei līdzekļus tā uzturēšanai. (PSRS Augst. t. plen. 1941. g. 30. aug. lēm. Nr. 38/18/u, ar 1945. g. 29. jūn. papild. Nr. 9/5/u.)

Pie 51a. panta.

1. §. Alimenti jāpiespriež parasti no prasības iesniegšanas dienas. Ja prasītāja iesniedz pierādījumus, ka pirms prasības iesniegšanas viņa spērusi soļus, lai saņemtu alimentus no atbildētāja, tiesa, atkarībā no konkrētiem lietas apstākļiem, var piedzīt no atbildētāja alimentus arī par pagājušo laiku trīsgadīgā nolīguma laika robežās. [PSRS Augstākās tiesas plenuma 1939. g. 15. novembra lēm. („Советская юстиция“ 1939. g. Nr. 19/20, 59. lpp.).]

2. §. 11. Alimentu piedziņu pēc izpildu raksta par pagājušo laiku var izdarīt ne vairāk kā par trim gadiem atpakaļ no izpildu raksta iesniegšanas piedziņai. Tiesa var atbrīvot atbildētāju no iekrājušās parāda samaksas pēc izpildu raksta vienīgi uz atbildētāja iesniegtās prasības pamata par iekrājušos parāda atlaišanu vai samazināšanu un ja pie tam lietā pierādīts, ka atbildētājam nav mantas, uz kuru pēc likuma var vērst piedziņu, un ka alimentu nemaksāšana notikusi svarīgu iemeslu dēļ (kā, piemēram, iesaukšana SZS Armijas un SZS Flotes rindās, slimība un līdzekļu nesaņemšana pārejošas darba nespējas laikā).

12. Alimentu piedziņu par laiku, kad atbildētājs bijis iesaukts un atradies SZSA un SZSF rindās, kad viņš slimojis un nav saņēmis pabalstu pārejošas darba nespējas laikā, kad atradies apcietinājumā, kā arī citos gadījumos, kad atbildētājs bijis bez darba, var izdarīt tikai tad, ja atbildētājam ir manta, uz kuru pēc likuma var vērst piedziņu. Pie tam piedzenamo alimentu apmērs aprēķināms nevis daļas attieksmēs pret saņemto darba algu pirms darba izbeigšanas augstāk norādīto iemeslu dēļ ($1/4$, $1/3$, $1/2$), bet noteiktas naudas sumas veidā, ko nosaka tiesa katrā atsevišķā gadījumā uz prasītāja lūgumu, atkarībā no atbildētāja mantas stāvokļa.

3. §. Par alimentu ieturēšanas kārtību bērnu uzturēšanai no strādnieku un kalpotāju darba algas.

Bērnu uzturēšanai piespriesto alimentu piedziņa no strādniekiem un kalpotājiem daļu attieksmē no darba algas jāizdara $1/4$, $1/3$ vai $1/2$ apmērā no tās atbildētāja darba algas sumas, kuru viņam pienākas saņemt pēc visu to nodokļu un nodevu atvilkšanas no darba al-

gas, ar kuriem aplikta atbildētāja darba alga. (PSRS Augstākās tiesas plenuma 1942. g. 22. janvara lēmums Nr. 2/5/u.)

4. §. Par piespriesto alimentu piedziņas vēršanu uz kompensāciju par neizlietoto atvaļinājumu.

Ja, atlaižot strādnieku (izņemot pāriešanu uz citu iestādi vai uzņēmumu), viņam izmaksā kompensāciju par neizlietoto atvaļinājumu un ja no viņa jāpiedzenimenti pēc izpildu raksta, no viņa jāpiedzenimenti avansa veidā par neizlietoto atvaļinājuma laiku, par kuru izmaksā kompensāciju.

Šajos gadījumos alimentu apmērs jāaprēķina no parādnieka caurmēra mēneša izpeļņas.

Piedzītās sumas iestādei vai uzņēmumam jāiemaksā tautas tiesas depozīta kontā, kurai tās jāizmaksā piedzinējam vai piedzinējai izpildu rakstā norādītos termiņos.

Parādniekam iestājoties darbā, alimentu izmaksu no depozīta konta uz parādnieka pieteikumu pārtrauc, un kārtējie alimentu maksājumi jāpiedzen no viņa darba algas jaunā darba vietā.

Tautas tiesas depozīta kontā palikušās sumas šajos gadījumos jāizmaksā atpakaļ parādniekam. Šīs sumas viņam jāizmaksā atpakaļ arī bērnu nāves gadījumā, kuru uzturēšanai tās bijušas piedzītas. (PSRS Augstākās tiesas plenuma 1941. g. 6. februāra lēm. Nr. 5/1/u.)

5. §. Tiesas piespriesto alimentu piedziņa no personām, kas izcieš sodu brīvības atņemšanas vietās, izdarāma uz vispārējiem pamatiem no tās ieslodzītā izpeļņas sumas, kura paliek viņam pāri pēc viņam izsniegtā uztura vērtības ieturēšanas. Darba algas

minimums, kas paredzēts KPFSR ЦПК 289. p. „a“ punktā, no ieslodzītā izpeļņas sumas nav atskaitāms. (PSRS Augstākās tiesas un prokurora 1936. g. 13. aprīļa paskaidrojums Nr. 26/19 — sk. „Социалистич. законность“ 1936. g. Nr. 5, 86. lpp.)

6. §. No PSRS Augstākā tiesā uzraudzības kārtībā caurskatītām lietām redzams, ka vairākos gadījumos atskaitījumus alimentu samaksai no personām, kas notiesātas labošanas darbos darba vietā, izdara nevis no atbildētāja pilnas darba algas sumas, bet no tās daļas, kāda viņam pienākas pēc ieturējumiem uz tiesas sprieduma pamata.

Tā kā šāda prakse runā pretim 1936. g. 27. jūnija likuma 29. p. (PSRS Lik. kr. 34. nr., 309), kas noteic, ka alimenti piedzenami daļu attieksmē pret darba algu, bet ne pret kādu tās daļu, PSRS Augstākās tiesas plenums nolemj dot tiesām sekojošo norādījumu:

Pēc izpildu rakstiem par alimentu piespriešanu bērnu uzturēšanai alimentu piedziņa no atbildētājiem, kas izcieš labošanas darbus darba vietā, jāizdara no atbildētāja darba algas pilnas sumas, neatvelkot iepriekš no tās ieturējumus pēc tiesas sprieduma. (PSRS Augstākās tiesas plenuma 1939. g. 25. decembra lēm.; sk. „Советская юстиция“ 1940. g. Nr. 3, 400. lpp.)

7. §. Saskaņā ar PSRS ЦИК un ТКП 1936. g. 27. jūnija lēmuma 29. pantu (PSRS Lik. kr. 1936. g. 34. nr., 309), piespriežot alimentus, viena bērna uzturēšanai piedzen $\frac{1}{4}$ no atbildētāja saņemamās darba algas, 2 bērnu uzturēšanai — $\frac{1}{3}$ un 3 un vairāk bērnu uzturēšanai — 50% no atbildētāja darba algas.

Tiesu praksē ir gadījumi, kad no viena atbildētāja piespriež alimentus bērniem no dažādām mātēm, pēc vairākiem vienas vai dažādu savienoto republiku tie-

su spriedumiem, pie kam alimentu kopsuma pēc visiem šiem spriedumiem pārsniedz PSRS CIK un TKP 1936. g. 27. jūnija lēmumā norādīto apmēru. Alimentu maksātāji šajos gadījumos bieži griežas tiesā ar prasībām, lai alimentu kopsomas lielumu pieskaņo likuma prasījumiem. Pie tam tiesām nereti rodas grūtības kā jautājumā par tādu prasību izspriešanas kārtību, tā arī jautājumā par to, kādi tiesu organi var šīs prasības skatīt cauri.

Ievērojot sacīto, PSRS Augstākās tiesas plenums, pamatojoties uz Likuma par PSRS un savienoto un autonomo republiku tiesu iekārtu 75. p., nolemj dot tiesām šajos jautājumos sekojošos norādījumus:

a) Ja no viena atbildētāja piespriestiimenti bērniem no dažādām mātēm pēc vairākiem vai dažādu savienoto republiku tiesu spriedumiem, pārsniedzot kopsumā PSRS CIK un TKP 1936. g. 27. jūnija lēmumā noteikto apmēru, alimentu maksātājs var celt tautas tiesā prasību pret katru personu, kuras labā taisīts tiesas spriedums, par attiecīgā tiesas spriedumā noteiktā alimentu apmēra atbilstošu samazināšanu. Tādu prasību piekritība noteicama saskaņā ar KPFSR CPK 25. p. un citu savienoto republiku atbilstošiem CPK pantiem, t. i. pēc tās personas dzīves vietas, pret kuru prasība celta.

b) Ceļot šā lēmuma „a” punktā norādītās prasības, alimentu maksātājam pie sava prasības pieteikuma jāpievieno pienācīgā kārtā apliecināti noraksti no visiem likumīgā spēkā nākušiem tiesas spriedumiem, ar kuriem viņam uzlikts alimentu maksāšanas pienākums.

c) Skatot cauri prasību, tiesa, ņemot par pamatu pēc visiem tiesu spriedumiem maksājamo alimentu kopsamēru saskaņā ar PSRS CIK un TKP 1936. g.

27. jūnija lēmumu, noteic celtajā prasībā jaunu alimentu apmēru atbilstoši tai daļai, kas pienākas katram no bērniem, attieksmē uz kuriem ir tiesu spriedumi. Tā, piemēram, ja ir 4 bērni, kuriem pēc tiesas sprieduma jāmaksā alimenti, katram bērnam pienākas alimenti $\frac{1}{8}$ apmērā no atbildētāja darba algas (50%:4).

d) Stājoties likumīgā spēkā tautas tiesas spriedumam, ar kuru grozīts pēc agrāk taisītā citas tautas tiesas sprieduma noteiktais alimentu apmērs, tautas tiesai sava sprieduma noraksts jānosūta tai tautas tiesai, kas agrāk taisījusi lietā spriedumu.

e) Tautas tiesas spriedumus, kas taisīti šajā lēmumā norādītos gadījumos, puses var pārsūdzēt vispārējā kārtībā saskaņā ar Likuma par PSRS un savienoto un autonomo republiku tiesu iekārtu 15. p. (PSRS Augstākās tiesas plenuma 1939. g. 9. marta lēm., sk. „Советская юстиция“ 1939. g. Nr. 6.)

8. §. Izspriežot lietas par līdzekļu piedziņu bērnu uzturēšanai tajos gadījumos, kad bērni paliek pie katra no vecākiem, tiesa noteic alimentu apmēru no viena vecāka par labu otram, kurš materiāli mazāk nodrošināts, noteiktā naudas sumā atkarībā no pusu materiālā stāvokļa. (PSRS Augstākās tiesas 1939. g. 15. novembra lēm., sk. „Советская юстиция“ 1939. g. Nr. 19/20.)

9. §. 3. Piedzenot maksājumus bērnu uzturēšanai no personām, kas nesaņem darba algu (rakstnieki, mākslinieki un tml.), alimentu apmērs jānoteic procentuālā attieksmē: $\frac{1}{12}$ no atbildētāja gada ienākuma, kuru apliek ar ienākuma nodokli, vai no gada ienākuma, ko noteic tiesa.

4. Attieksmē uz citām personām, kas nesaņem

mēneša darba algu un pārtiek no savas saimniecības vai amata ienākumiem (individualie zemnieki, mājrāžotāji u. c.) vai kuru izpeļņa ir mainīga, jāņem vērā visi atbildētāja pēdējā gada ienākumi, bet alimentu apmērs nosakāms noteiktā sumā piemērīgi likumā paredzētām normām, aprēķinot $\frac{1}{12}$ no visa gada ienākuma.

6. Piedzenot alimentus no kolchozniekiem, kuriem līdz ar izstrādes dienu izpeļņu kolchozā ir vēl izpeļņa no ārienes darbiem, amata u. tml., alimentu atskaitīšanu izdara kā no izstrādes dienām, tā arī virs tām, no šiem papildu naudas ienākumiem atbilstoši šā cirkulara 3. panta norādījumiem.

7. Ja prasības iesniedz personas, kas nav kolchoza biedri, tiesa nospriež piedzīt no kolchozniekiem bērnu uzturēšanai vai nu izstrādes dienu, vai naudas veidā atkarībā no pašu prasītāju vēlēšanās, kas tiesai jānoskaidro lietu izspriežot. (PSRS TTK 1936. g. 28. augusta cirkulars Nr. 3., sk. „Советска юстиция“ 1936. g. Nr. 28, 124. lpp.)

10. §. Ja sīktirdzniecības tīkla darbinieks, kas pārvests uz jaunu darba atlīdzības veidu, maksā alimentus, kuru apmērs noteikts zināmos procentos no izpeļņas, alimentus aprēķina nevis no cietās tarifa likmes, kā to dara nodokļus maksājot, ņemot atskaitījumus socialai apdrošināšanai u. tml., bet no pieņemamās, tirdzniecības organizācijas (kopā ar atbilstošu arod biedrības organu) aprēķinātās tīrās izpeļņas, t. i. no bruto izpeļņas, atskaitot no tās darbinieka izdevumus, kā tos, kas pastiprināti ar dokumentiem, tā arī tos, ko aprēķinājusi tirdzniecības organizācija. (PSRS TTK un PSRS IeTK 1936. g. cirkulars Nr. 13/15135, sk. „Советская юстиция“ 1937. g. Nr. 2, 48. lpp.)

Pie 52. panta.

Sk. materialus pie 48. un 49. panta.

Pie 55. panta.

1. §. Ja atbildētājam nav mantas, uz kuru pēc likuma var vērst piedziņu, prasītājs var celt prasību par alimentu piedziņu no vectēva un vecmāmuļas tādā kārtībā, kādu noteic KPFSR Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeka 55. p. un citu savienoto republiku Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeku atbilstošie panti. (PSRS Augstākās tiesas plenuma 1939. g. 15. novembra lēm., sk. „Советская юстиция“ 1939. g. Nr. 19/20, 59. lpp.)

2. §. Alimentu piespriešana no vectēva vai vecmāmuļas iespējama tikai tajā gadījumā, ja pret viņiem celta patstāvīga prasība vai ja viņi pieaicināti lietā kā līdzatbildētāji. Ja tiesa konstatē, ka tēvam nav līdzekļu vai faktiski nav iespējams saņemt tos no tēva, tiesai ir tiesība pieaicināt kā līdzatbildētāju vectēvu un piedzīt alimentus no viņa, nepiedzenot tos no bērna tēva. No tā fakta vien, ka tēvs nemaksā alimentus, tiesa pēc lietas apstākļiem var secināt, ka nav iespējams saņemt alimentus no tēva, un piedzīt tos no vectēva vai vecmāmuļas. Ar faktisko neiespēju saņemt alimentus šeit jāsaprot ne tikai līdzekļu trūkums tēvam, bet arī tāds gadījums, kad tiesa konstatē, ka prasītājam nav zināma atbildētāja — bērna tēva dzīves vieta u. tml. [KPFSR Augstākās tiesas CKK 1929. g. 11. jūnija instr. raksts (KPFSR Augstākās tiesas Pask. krāj., 1925. g. izd., 139. lpp.).]

3. §. Jautājumu par to, no kā, t. i. no kura vectēva vai vecmāmuļas (bērna tēva vai mātes līnijā)

piedzīt uzturu mazbērniem, tiesa izlemj atkarībā no katras attiecīgās lietas konkrētiem apstākļiem (vecvecāku dzīves vieta, viņu materialais stāvoklis u. c.). [KPFSR Augstākās tiesas plenuma 1928. g. 5. marta lēm. (KPFSR Augstākās tiesas Pask. krāj., 1935. g. izd., 135. lpp.).]

4. §. 1936. g. 27. jūnija likums (PSRS Lik. kr. 34. nr., 309) uzliek pienākumu maksāt bērnu uzturēšanai procentuālā apzīmējumā $\frac{1}{4}$ vai $\frac{1}{3}$ no vecāku izpeļņas, bet ne no vectēva vai vecmāmuļas . . . , piedziņas mazbērnu uzturēšanai no vectēva vai vecmāmuļas jāizdara ne uz 1936. g. 27. jūnija likuma pamata, bet uz Laulības, ģimenes un aizbildnības likuma kodeka 55. p. pamata sumas apzīmējumā un atkarībā no vectēva vai vecmāmuļas materialā stāvokļa. (No KPFSR Augstākās tiesas CKK lēm., sk. „Советская юстиция“ 1938. g. Nr. 1., 62. lpp.)

5. §. No vectēva un vecmāmuļas mazbērnu uzturēšanai piedzenamo līdzekļu apmērs noteicams ciešā sumā, ņemot vērā psu materialo stāvokli. [No PSRS Augstākās tiesas Civilkoleģijas 1940. g. lēmuma Nr. 1146 (PSRS Augst. t. Lēm. krāj. 1940. g. 253. lpp.).]

Pie 59. panta.

1. §. Kādā kārtībā konstatējams adopcijas fakts pēc adoptētāja vai adoptējamā nāves vai bezvēsts nozūšanas frontē, ja, viņiem dzīviem esot, adopcija nav bijusi noformēta.

Praksē ir radies jautājums par adopcijas noformēšanas kārtību tajos gadījumos, kad adoptējamais vai adoptētājs frontē miris vai bez vēsts nozudis, bet adopcija nav bijusi savlaicīgi noformēta.

Sakarā ar to PSRS Augstākās tiesas plenums nolēm j dot tiesām sekojošo norādījumu:

1. Jautājumu par adopcijas fakta konstatēšanu pēc adoptētāja-karavīra vai adoptējamā-karavīra nāves vai bezvēsts nozušanas frontē, ja, viņiem dzīviem esot, adopcija nav bijusi pienācīgā kārtā noformēta, izšķir tiesa tādā kārtībā, kāda paredzēta KPFSR KPK 191.—193. pantā.

Pieteikumā jābūt norādītam, kādam nolūkam nepieciešams konstatēt adopcijas faktu, piemēram, pensijas saņemšanai sakarā ar apgādnieka nāvi, mantojuma saņemšanai u. c. Kā ieinteresētās personas tādās lietās jāaicina uz tiesas sēdi atbilstošo resoru (kara, finanču u. c.) pārstāvji, bet attiecīgos gadījumos — tās personas, kas ieinteresētas lietās iznākumā (piemēram, mirušā mantinieki u. c.).

2. PSRS Augstākās tiesas 35. plenuma 1931. g. 27. oktobra lēmumu „Par kārtību, kādā tiesa atzīst adopcijas faktu pēc adoptētāja-karavīra nāves“ — uzskatīt par spēku zaudējušu. (PSRS Augstākās tiesas plenuma 1945. g. 29. jūnija lēmums Nr. 9/7/u.)

2. §. Kādā kārtībā tiesā konstatējami fakti, no kuriem atkarīga pilsoņu personisko un mantisko tiesību rašanās, pārgrozība vai izbeigšanās — par to skat. KPFSR Civilprocesa Kodeksa 1946. g. latv. izd. XII papildinājumu (231. lpp.).

Pie 61. panta.

1. §. 1. Vecāku piekrišana viņu bērnu adopcijai nav vajadzīga gadījumos: kad tiesa atņēmusi viņiem vecāku tiesības vai kad ilgāk par vienu gadu nav ziņāms, kur viņi atrodas, vai kad viņi paši atrodas

aizbildnībā psihiskas slimības dēļ. Viss tas jāapstiprina ar attiecīgiem dokumentiem.

2. Adoptējot bērnus, kuri atrodas mātes un zīdaiņu aizsardzības un tautas izglītības nodaļu iestādēs un kuru vecāku dzīves vieta nav zināma, bet paši vecāki viena gada laikā nav devuši par sevi ziņas, adopciju var izdarīt bez viņu piekrišanas. Šajos gadījumos vajadzīga tikai attiecīga uzziņa no tās iestādes, kur atrodas bērns, un iestādes administrācijas piekrišana adopcijai.

Piezīme. Ja iestādei ir kādi norādījumi par vecāku dzīves vietu, tad jāspēr soļi vecāku uzmeklēšanai, un tikai meklēšanas nesekmības gadījumā vecākus var uzskatīt par bezvēsts promesošiem.

3. Kad viens no vecākiem piekrīt sava bērna adopcijai, tad piekrišana no otra vecāka nav vajadzīga, ja viņš dzīvo atsevišķi un nepiedalās bērna audzināšanā un uzturēšanā. Pēdējais jāapstiprina ar tā vecāka rakstisku paziņojumu, kurš dod piekrišanu adopcijai, ar liecinieku liecībām un uzziņas materiāliem.

4. Kad adoptējamam ir aizbildnis vai aizgādnis un arī vecāki, tad adopcijai nepieciešama ne vien aizbildņa vai aizgādņa, bet arī vecāku piekrišana, ja pēdējie nepieder pie 1., 2. vai 3. punktā minētiem. (ITK un TTK saskaņots 1934. g. cirkulars Nr. 20/102; sk. Izgl.TK Biļetens, 1934. g. Nr. 23/24.)

2. §. Sk. IX papildinājuma 13.—23. pantu (140. lpp.).

Pie 64. panta.

1. §. Tā kā saskaņā ar KPFSR Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeka 64. pantu adoptētie atbilstmē pret adoptētajiem personiskās un mantis-

kās tiesībās pielīdzināti radniekiem pēc izcelšanās, tad adoptētājam pienākas dot uzturu adoptētam.

Istajam tēvam var piespriest maksāt alimentus tikai tajā gadījumā, ja konstatētu, ka adoptētājs šādu vai tādu iemeslu dēļ nespēj dot adoptētam palīdzību. [Pēc PSRS Augstākās tiesas Civilkoleģijas 1940. g. lēmuma Nr. 128 (PSRS Augstākās tiesas Lēmumu krāj., 1940. g., 254.—255. lpp.).]

2. §. Likums (CK 418. p.) neaprobežo adoptēto personu tiesības mantot mantu, kas palikusi pēc vecāku nāves. (KPFSR Augstākās tiesas CK lēm. — „Сов. юстиция“ 1937. g. 4. nr., 58. lpp.)

Pie 68. panta.

1. §. „Instrukciju par vecākus zaudējušo bērnu patronēšanu, adopciju un aizbildnību“ skat. IX papildinājumā (134. lpp.).

2. §. Kādā kārtībā novietojami to personu bērni, kuras atrodas apcietinājumā vai izcieš labošanas darbus.

(1) Lai novietotu bērnus, kuru vienīgais vecākais atrodas apcietinājumā vai izcieš labošanas darbus, VCIK un KPFSR TKP nolemj:

1. Izraugot apcietinājumu par drošības līdzekli pret personu, kas ir vienīgais vecākais bērnam, kurš ir vecāks par četriem gadiem, organiem, kas taisa lēmumu par drošības līdzekli, nekavējoties jāpaziņo par to pilsētas tautas izglītības nodaļai — ja bērns pastāvīgi dzīvo pilsētā, ciema padomei — ja bērns pastāvīgi dzīvo uz laukiem, bet tajos gadījumos, kad arestētais ir kolchoza biedrs — bez tam arī kolchoza valdei.

2. Pilsētas tautas izglītības nodaļām vai ciemu padomēm pēc piederības nekavējoties pēc 1. pantā no-

rādītā paziņojuma saņemšanas jānoskaidro bērna stāvoklis un, ievērojot Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeka prasījumus, jāieceļ viņam aizbildnis vai aizgādnis uz laiku līdz lietas nobeigšanai.

Tajos gadījumos, kad arestētais ir kolchoza biedrs, kolchoza valdei nekavējoties jāspēr soļi, lai nodibinātu bērnam pienācīgu gādību, kā arī jāizrauga no kolchoza biedriem persona, kurai būtu vēlams uzlikt aizbildņa vai aizgādņa pienākumus uz laiku līdz lietas nobeigšanai. Kolchoza lēmums par aizbildņa vai aizgādņa iecelšanu iesniedzams apstiprināšanai ciema padomei.

3. Skatot cauri tiesā apsūdzības lietu pret personu, kas ir bērna vienīgais vecākais, par tāda nozieguma izdarīšanu, par kuru draud brīvības atņemšana, uz tiesas sēdi obligāti jāaicina pilsētas tautas izglītības nodaļas vai ciema padomes pārstāvis pēc piederības, ja lietu skata cauri pēc apsūdzētā dzīves vietas.

Taisot šajās lietās spriedumu par brīvības atņemšanu, tiesa, uzklausījusi tautas izglītības nodaļas vai pēc piederības ciema padomes pārstāvja atzinumu, taisa lēmumu par bērna novietošanas kārtību. Šo lēmumu izved dzīvē tas orgāns, kura pārstāvis aicināts tiesas sēdē.

Tajos gadījumos, kad notiesātais ir kolchoza biedrs, bērnu uz tiesas spriedumu atstāj kolchoza gādībā, pie kam kolchoza valde ir atbildīga par viņa pienācīgu novietošanu.

4. Kad personai, kura ir bērna vienīgais vecākais, piespriež labošanas darbus uz laiku, ilgāku par vienu mēnesi, un šis sods jāizcieš ārpus pastāvīgās dzīves vietas (KPFSR Labošanas darbu kodeka 15. p. „b“ un „d“ punkti), tiesai spriedumā jāatzīmē, ka notiesātam jāizcieš labošanas darbi obligāti pēc bērna dzīves

vietas, ja pēc nozieguma rakstura var pieļaut notiesātā atrašanos attiecīgajā apvidū.

5. Ja viena vecāka nāves dēļ bērns palicis bez uzraudzības tajā laikā, kad otrs no vecākiem izcieš brīvības atņemšanas sodu, bērna novietošana atbilstoši Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeksa prasījumiem uzlikta pilsētas tautas izglītības nodaļai vai ciema padomei pēc piederības.

Republikas prokuroram uzlikt par pienākumu nodibināt sistematisku kontroli par šā lēmuma izpildīšanu (VCIK un TKP 1934. g. 10. novembra lēm. — KPFSR Lik. kr. 40. nr., 252).

(2) Visos gadījumos, kad apcietināta persona, kurai ir nepilngadīgi bērni, prokuroram — ja apcietinājums izraudzīts kā drošības līdzeklis, vai tiesnesim — taisot spriedumu par brīvības atņemšanu vai ieslodzījumu cietumā — speciali jāapsver jautājums par bērniem, kas paliek pēc vecāku aresta vai notiesāšanas, lai neviens nepilngadīgais nepalik bez uzraudzības. Sevišķā lēmumā par šo jautājumu jānorāda, kas darāms ar bērniem, kuri palikuši bez uzraudzības, ievērojot VK(b)P CK un PSRS TKP 1935. g. 31. maija lēmumu (ievietošana bērnu iestādē, aizbildnības nodibināšana utt.). Raudzīties, lai attiecīgie organi (tautas izglītības nodaļas, ciemu padomes u.c.) šo lēmumu izpildītu un minētie bērni tiktu laikus novietoti audzināšanai. (No PSRS TTK un Prokuratūras 1936. g. 3. septembra cirkulara Nr. 4/56; sk. „Советская юстиция“ 1936. g. Nr. 29, 24. lpp.)

(3) Likst priekšā tiesām rīcības sēdē vai, iepazīstoties ar lietu pirms sēdes, obligāti noskaidrot, vai apsūdzētiem nav nepilngadīgu bērnu un pie kā viņi atrodas audzināšanā.

Skatot cauri lietas, kurās jātaisa lēmums par notie-
sāto personu bērnu novietošanu, obligāti jāaicina uz
tiesas sēdi mātes un zīdaiņa aizsardzības nodaļas pār-
stāvis (KPFSR Augstākās tiesas prez. 1934. g. 16. de-
cembra lēm.).

Pie 72. panta.

Nolikumu par aizbildnības un aizgādības orga-
niem, kuru Latvijas PSR TKP apstiprinājusi 1941. g.
4. aprīlī, skat. VIII papildinājumā (125. lpp.).

Pie 79. panta.

Sk. materialus pie 41. p.

Pie 82. panta.

1. §. 13. Kolchozu sabiedriskās savstarpējās palīdzī-
bas kasēm uzlikt par vienu no svarīgākiem uzdevu-
miem uzturēt bārabērnus un palīdzēt kolchoznieku
bērniem, kas uz laiku nonākuši trūkumā.

14. Nodalīt specialas sumas socialās apdrošināša-
nas budžetā materialās palīdzības sniegšanai pilsētās
bāreņiem, kuru vecāki uz laiku nonākuši trūkumā,
sevišķi trūcīgām mātēm-vientulēm. [No PSRS TKP
un VK(b)P CK 1935. g. 31. maija lēm. (PSRS Lik. kr.
1935. g. 32. nr., 252).]

Pie 86. panta.

1. §. Tiesību ierobežojumi rīkoties ar mantu, kas
paredzēti Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu
kodeksa 86. p., jāattiecina arī uz vecākiem kā aizbild-
ņiem, bērniem piederošo mantu iekļājot. [KPFSR
Augstākās tiesas plenuma 1927. g. 20. jūnija lēm.
(KPFSR Augstākās tiesas Pask. kr., 1935. g. izd., 136.
lpp.).]

Pie 92. panta.

1. §. Par aizbildnības izlietošanu mantkārīgos nolūkos (dzīvojamās platības aizņemšanu, pēc vecāku nāves palikušās mantas izlietošanu u. tml.) un aizbilstamo bērnu atstāšanu bez uzraudzības un nepieciešamās materialās palīdzības noteikta brīvības atņemšana uz laiku līdz trim gadiem.

Ja ciemu padomju priekšsēdētāji un ciemu padomju ieceltie aizbildņi nav gādājuši un rūpējušies par bārbērnu audzināšanu un ar savu darbību vai bezdarbību ir pieļāvuši šiem bērniem iet klaidoņu gaitās, par to noteikta: aizbildņiem — brīvības atņemšana uz laiku līdz diviem gadiem, bet ciemu padomju priekšsēdētājiem — atbildība pēc KK 111. panta. (KPFSR KK 158¹. p.).

Pie 98. panta.

Sk. materialus pie 68. p.

Pie 111. panta

1. §. PSRS pilsoņu uzvārdu un vārdu maiņas kārtība.

(1) 1. Noteikt, ka PSRS pilsoņiem pieļauta uzvārdu un vārdu maiņa pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas.

2. Uzvārdu un vārdu maiņu izdara savienotās republikās, kurās nav novadu un apgabalu iedalījuma, ar IeTK dzimtsarakstu daļas atļauju, autonomo republiku IeTK novadu un apgabalu pārvalžu dzimtsarakstu daļu atļauju.

Minētās daļas reģistrē uzvārda vai vārda maiņu vai arī noraida šādu reģistrāciju. (No PSRS Augstākās

Padomes Prezidija 1940. g. 31. marta dekreta — „Бедомости Верховного Совета СССР“ 1940. г. Nr. 11.)

(2) 1. PSR Savienības pilsoņiem atļauts mainīt uzvārdus un vārdus pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas.

2. Uzvārdu un vārdu maiņu izdara ar apgabalos vai novados neiedalīto savienoto republiku iekšlietu tautas komisariatu dzimtsarakstu daļu atļauju, ar autonomo republiku iekšlietu tautas komisariatu atļauju un ar IeTK novadu un apgabalu pārvalžu dzimtsarakstu daļu atļauju.

3. Pieteikumi par vēlēšanos mainīt uzvārdu vai vārdu iesniedzami dzimtsarakstu birojā pēc pieteicēja dzīves vietas.

4. Pieteikumā jānorāda sekojošās ziņas:

a) pieteicēja uzvārds, vārds un tēvvārds;

b) pases numurs, kas un kad pasi izdevis; tajos lauku apvidos, kur pasportizācija nav izvesta, jāuzrāda darba ļaužu deputatu ciema padomes izdota uzziņa;

c) ģimenes stāvoklis;

d) dzimšanas vieta un laiks;

e) attieksme pret karaklausību;

f) ziņas par pieteicēja bērniem: uzvārdi un vārdi, dzimšanas vieta un laiks, atrašanās vieta;

g) precīzs vietu uzskaitījums, kurās pieteicējs dzīvojis;

h) uzvārda un vārda maiņas iemesls;

i) izraudzītais uzvārds vai vārds;

j) precīza adrese.

5. Dzimtsarakstu daļa (2. p.) pārbauda pieteikumā uzdoto ziņu pareizību un pieteikuma pamatotību.

6. Nav pieļauts mainīt uzvārdu un vārdu sekojošos gadījumos:

- a) kad pieteicējs atrodas izmeklēšanā vai ir sodīts;
- b) kad valsts varas organi protestē.

7. Pieteikumi par vēlēšanos mainīt uzvārdu vai vārdu dzimtsarakstu daļām jāskata cauri ne vēlāk par trim mēnešiem no pieteikuma iesniegšanas dienas. Dzimtsarakstu daļas reģistrē uzvārda vai vārda maiņu vai noraida to, paziņojot savu lēmumu abos gadījumos pieteicējam.

8. Par uzvārda vai vārda maiņu izdod apliecību un taisa attiecīgas atzīmes civilstāvokļa aktu grāmatās, pamatojoties uz paziņojumu, ko dzimtsarakstu daļa nosūta dzimtsarakstu birojam pēc šo grāmatu atrašanās vietas.

9. Atteikšanos reģistrēt uzvārda vai vārda maiņu pieteicējs var pārsūdzēt PSRS IeTK augstāk stāvošam organam viena mēneša laikā no tās dienas, kad saņemts paziņojums par noraidīšanu.

10. Ja uzvārdu maina viena laulībā esošā persona, otra laulātā uzvārds nemainās. Ja uzvārdu maina vecāki vai viens no vecākiem, viņu pilngadīgo bērnu uzvārdi nemainās. Nepilngadīgo bērnu uzvārdi mainās, ja uzvārdu maina abi vecāki. Ja uzvārdu mainījis viens no vecākiem, tad jautājumu par viņa nepilngadīgo bērnu uzvārdu izšķir ar vecāku vienošanos, bet ja vienošanās nav — aizbildnības un aizgādības organs. (PSRS IeTK instrukc., PSRS TKP apstipr. 1940. g. 7. aprīlī — PSRS Lēm. kr. 1940. g. 8. nr., 224.)

Pie 112. panta.

1. §. Pamatojoties uz PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1942. g. 10. aprīļa dekreta „Par valsts nodevu“ 4. un 13. p., PSR Savienības Tautas Komisaru Padome nolemj:

I. Apstiprināt sekojošās valsts nodevas likmes:

Darbības un dokumentu nosaukums, par ko ņemama nodeva	Likmes apmērs	
	rubļos (vienkāršā)	procentos no dokumenta sumas (proporcionālā)
21. Par laulības reģistrāciju	15	—
Par laulības šķiršanas apliecības izdošanu, no viena vai abiem laulā- tiem, pēc tiesas lēmuma . . . . . no	500	—
līdz	2000	—
22. Par vārdu un uzvārdu maiņas aktu reģistrāciju	150	—
23. Par dzimšanas, laulības, laulības šķiršanas un miršanas aktu atjauno- šanu un izlabošanu	5	—

[No PSRS TKP 1942. g. 29. aprīļa lēm. „Par valsts nodevas likmēm“ (PSRS 1942. g. Lēm. kr. 4. nr., 71) ar 1944. g. 24. aug. groz. (Lēm. kr. 13. nr., 178).]

2. §. Reģistrējot aktus par vienas ģimenes locekļu uzvārdu vai vārdu maiņu, nodevu ņem no katra pilngadīga ģimenes locekļa, kas maina uzvārdu vai vārdu. Par nepilngadīgo bērnu uzvārdu maiņu nodevu neņem. (No PSRS IeTK instr. par civilstāvokļa aktu ierakstu vešanas kārtību, 1937. g. izd.).

Pie 130. panta.

1. §. Atzīšana par mirušu vai bezvēsts promesošu.

1. Personu, kas neuzturas savā dzīves vietā, var atzīt par bezvēsts promesošu, kad notecējis gads pēc pēdējo ziņu saņemšanas par viņas dzīves vietu.

Kad notecējuši 3 gadi no pēdējo ziņu saņemšanas par promesošā uzturēšanās vietu vai seši mēneši no kara resora apliecinātas viņa bezvēsts nozušanas dienas kara darbības laikā, vai no nelaimes gadījuma dienas, ja ir apstākļi, kas dod pamatu pieņemt, ka viņš gājis bojā no šā nelaimes gadījuma, promesošo var atzīt par mirušu.

Ja nav iespējams precīzi noteikt laiku, kad par promesošo saņemtas pēdējās ziņas, par termiņa sākumu uzskatāma tā mēneša pirmā diena, kurš seko mēnesim, kurā konstatēta pēdējo ziņu saņemšana par viņu, bet ja nav iespējams noteikt mēnesi, tad nākošā gada 1. janvāris.

Atzišanu par bezvēsts promesošu un mirušu izdara, izdodot ieinteresētām personām un iestādēm atbilstošu notariata kantorū apliecības. Kad pieņem, ka promesošais gājis bojā, notariata kantoris var izdot šādu apliecību tikai tad, ja ir dokumentari dati, kas apstiprina bojā ejas faktu (kā: protokoli par kuģa avariju, akti par nelaimes gadījumu, oficiālu personu ziņojumi u.tml.). Ja norādīto dokumentāro datu nav, tad šādas personas atzišana par mirušu notiek tikai tiesā prasības kārtībā.

Ierakstu par tādas personas nāvi, kura atzīta par mirušu, civilstāvokļa aktu reģistrācijas grāmatā izdara, pamatojoties uz notariata kantora apliecību vai tiesas lēmumu, pie kam par miršanas laiku uzskata apliecības izdošanas vai lēmuma spēkā stāšanās dienu.

Ja persona, kas atzīta par mirušu, ierodas, apliecību vai lēmumu atzīt par mirušu anulē attiecīgie notariata kantori vai tiesas (KPFSR CK 12. p.).

2. §. Apliecību izdošana par pilsoņu atzīšanu par bezvēsts promesošiem un bezvēsts promesošo atzīšanu par mirušiem.

(No Nolikuma par Latvijas PSR valsts notariatu —
Latv. PSR Lēm. kr. 1946. g. 23. nr., 204.)

72. Apliecību par personas atzīšanu par bezvēsts promesošu un bezvēsts promesošā atzīšanu par mirušu izdod valsts notariata kantoris pēc promesošā pēdējās zināmās dzīves vietas personām, kurām ir mantojuma tiesība, tiesība saņemt pēc mirušā pensiju un pabalstus, bezvēsts promesošā kreditoriem un valsts un sabiedriskām iestādēm un organizacijām.

73. Valsts notariata kantoris noskaidro laiku, kad saņemtas pēdējās ziņas par promesošo, un gadījumā, kad iestāties kāds no CK 12. p. minētiem termiņiem, izdod apliecību par personas atzīšanu par bezvēsts promesošu vai par bezvēsts promesošā atzīšanu par mirušu.

74. Ja nav iespējams noteikti konstatēt, kad saņemtas pēdējās ziņas par promesošo, par termiņa sākumu uzskatāma pirmā diena tajā mēnesī, kas seko mēnesim, kurā konstatēta pēdējo ziņu saņemšana par promesošo, bet ja šo mēnesi nevar noteikt, — par termiņa sākumu uzskatāms nākošā gada pirmais janvaris.

75. Atzīstot promesošo par mirušu, valsts notariata kantoris triju dienu laikā paziņo par to attiecīgam dzimtsarakstu organam, iesniedzot ziņas pēc atbilstoša parauga, un izdara uz ieinteresēto personu rēķinu attiecīgu publikāciju Latvijas PSR APP Ziņotājā.

76. Ja par mirušu atzītais atrodas, valsts notariata kantoris, neatkarīgi no ierašanās laika, pārbaudījis, ka

ieradusies persona tiešām ir tā pati, kas atzīta par mirušu, izdod viņai apliecību par tās agrāk izdotās apliecības atsaukšanu, ar kuru viņa atzīta par mirušu, un paziņo attiecīgam dzimtsarakstu organam par šās personas miršanas ieraksta anulēšanu¹.

3. §. Saskaņā ar KPFSR Civilkodeksa 12. p. notariāta kantori var izdot apliecības par bezvēsts nozudušo personu atzīšanu par mirušām tikai tad, ja ir tādi dokumentāri dati, kas apstiprina bezvēsts nozudušās personas bojā ejas faktu (kā: protokoli par kuģa katastrofu, akti par nelaimes gadījumu, oficiālu personu paziņojumi u. tml.). Ja tādu dokumentāru datu nav, bezvēsts nozudušos var atzīt par mirušiem tikai ar tiesas spriedumu, kas taisīts uz ieinteresēto personu vai iestāžu prasību.

Aizsardzības tautas komisariāta piekritīgo organu paziņojumi par karavīru bezvēsts nozūšanu, kādus izsūta viņu radniekiem, paši par sevi nav uzskatāmi tagadējā Lielā Tēvijas kara apstākļos par bezvēsts nozudušā karavīra bojā ejas fakta pierādījumu: bezvēsts nozudušais karavīrs var atrasties aizmugurē pie ienaidnieka, darboties partizanu pulkos, atrasties gūstā u. tml. Tāpēc notariāta kantoru apliecību izdošana par bezvēsts nozudušo karavīru nāvi, pamatojoties vienīgi uz kara resora organu paziņojumiem par bezvēsts nozūšanu, var daudzos gadījumos radīt smagas materiālās sekas personām, kas nepamatoti izsludinātas par mirušām.

Kara resora piekritīgo organu paziņojumi par karavīra bezvēsts nozūšanu var noderēt tikai par pamatu ieinteresētām personām un iestādēm ierosināt lū-

¹ Skat. Latvijas PSR Tieslietu ministra Instrukcijā pie Nolikuma par Latvijas PSR valsts notariātu (Latv. PSR APP Zīp. 1947. g. 196.—198. nr.) 86.—88. p.

gumu, lai atzīst bezvēsts nozudušos par mirušiem pēc KPFSR CK 12. pantā noteikto saīsināto termiņu noteicējuma. Tomēr pieteicēji pie tam netiek atbrīvoti no pienācīgo pierādījumu iesniegšanas, kuri apstiprina bez vēsts nozudušās personas bojā ejas faktu.

Sakarā ar teikto lieku priekšā:

1. Notariata kantoriem izbeigt apliecību izdošanu par bezvēsts nozudušo karavīru atzīšanu par mirušiem, pamatojoties uz kara resora piekritīgo organu paziņojumu par tādu nozušanu un neuzrādot citus dokumentarus datus, kuri apstiprina karavīra bojā eju.

2. Visas šādas šķiras lietas saskaņā ar KPFSR Civilt kodeksa 12. p. skatīt cauri tiesas kārtībā uz šajā ziņā ieinteresēto personu un iestāžu prasību, nodrošinot pie tam šo lietu rūpīgu pirmstiesas sagatavošanu. (PSRS TTK 1943. g. 23. februāra direktīvraksts Nr. AD—9.)

Pie 131. panta.

Pasākumi civilstāvokļa aktu reģistrācijas nokārtošanā.

2 . . . . .

Atbildību par dzimtsarakstu biroja telpu uzturēšanu pienācīgā kārtībā uzlikt personīgi dzimtsarakstu biroja pārzinim.

Laulību un dzimšanu reģistrācija jāizdara noteiktās stundās, kas nesakrīt ar citu civilstāvokļa aktu veidu reģistrāciju.

3. Lai nokārtotu laulību reģistrāciju, noteikt, ka personām, kas vēlas reģistrēt laulību, laikus jāiesniedz par to rakstisks pieteikums pēc savas dzīves

vietas pilsētas vai apriņķa dzimtsarakstu birojā vai pilsētas un pagasta izpildu komitejā.

Dzimtsarakstu biroja pārzinis vai pagasta un pilsētas izpildu komitejas sekretars, vienojoties ar personām, kas dodas laulībā, noteic laulības reģistrācijas dienu un stundu, neizņemot svētdienas vai citas atpūtas dienas, kādas zināmā apvidū noteiktas visiem iedzīvotājiem.

4. Laulību reģistrāciju izdarīt noteiktā dienā un pēc laulājamajam vēlēšanās viņu radu un paziņu klātbūtnē.

Pēc laulības reģistrācijas dzimtsarakstu biroja pārzinis vai pagasta un pilsētas izpildu komitejas sekretars izsniedz laulātiem laulības apliecību attiecīgās izpildu komitejas pārstāvju vai sabiedriskās organizācijas (rūpnīcas komitejas, vietējās komitejas) pārstāvja klātbūtnē.

5. Ieteikt uzņēmumu un iestāžu vadītājiem piešķirt personām, kas dodas laulībā, transporta līdzekļus braukšanai uz dzimtsarakstu biroju, kā arī palīdzēt laulājamiem iegādāties par cietām valsts cenām un samaksu naudā nepieciešamās mēbeles, gultas piederumus, traukus un citus mājturības priekšmetus. (Latvijas PSR TTK 1946. g. 6. februāra lēmums — Latv. PSR Lēm. kr. 3. nr., 23.)

Pie 134. panta.

Sk. materialus pie 131. panta.

vai
bil-
er-
jas
at-
em

ōc
nē.
ār-
re-
ģās
ni-
ār-

ie-
k-
a-
ce-
ul-
š-
ē-

PAPILDU MATERIĀLI PIE KODEKA

PAPÍRU MATERIÁL PŮ KODRKA

I PAPILDINĀJUMS.

Par abortu aizliegšanu, materialās palīdzības palielināšanu dzemdētājām, valsts palīdzības noteikšanu daudzbērnu vecākiem, dzemdību namu, bērnu siļu un bērnudārzu tīkla paplašināšanu, kriminalsodīšanas pastiprināšanu par alimentu nemaksāšanu un par dažiem pārgrozījumiem likumdošanā par laulības šķiršanu^{1 2}

PSRS CIK un TKP 1936. g. 27. jūnija lēm. (PSRS Lik. kr. 1936. g. 34. nr., 309.)

Oktoobra Socialistiskā revolūcija, radot pamatus katrai šķiru ekspluatācijas iznīcināšanai, pašu šķiru iznīcināšanai, reizē ar to radīja pamatus pilnīgai un galīgai sievietes atbrīvošanai.

Nevienā zemē pasaulē sieviete nebauda tik pilnīgu vienlīdzību visās politiskās un sabiedriskās dzīves nozarēs un ģimenes dzīvē kā PSR Savienībā.

¹ Nav ievietotas sekojošās nodaļas: III — „Par dzemdību namu tīkla paplašināšanu“, IV — „Par bērnu siļu tīkla paplašināšanu“, V — „Par bērnudārzu tīkla paplašināšanu“ un VII — „Par augstāk norādīto pasākumu financēšanu 1936. g.“.

² Ar PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1944. g. 8. jūlija dekretu (99. lappusē) atcelti šā lēmuma 5., 8., 10., 27. un 28. pants, noteikti jauni pabalstu apmēri, jauna kārtība laulību šķiršanām utt. Ciktāl 1944. g. 8. jūlija dekrets atšķiras no PSRS CIK un TKP 1936. g. 27. jūnija lēm., jārikojas pēc 1944. g. 8. jūlija dekreta noteikumiem.

Nevienā zemē pasaulē sievietē kā māte un pilsonē, uz kuru gulstas liels un atbildīgs pienākums dzemdēt un uzaudzināt pilsoņus, nebauda tādu cieņu un likuma aizsardzību kā PSR Savienībā.

Bet ekonomiskais sabrukums pirmos gados pēc pilsoņu kara un bruņotās intervences, kas iestājās zemē, un no pirmsrevolūcijas laikmeta mantotais sieviešu nepietiekoši augstais kultūras līmenis neļāva viņām uzreiz pilnīgi izmantot likumā paredzētās tiesības un bez bažām pār nākotni izpildīt savus pilsones un mātes pienākumus, kas saistīti ar atbildību par bērnu dzemdēšanu un pirmo audzināšanu. Sakarā ar to Padomju vara 1920. g. 18. novembrī atļāva sievietēm izdarīt abortus (grūtniecības mākslīgu izbeigšanu), kamēr, kā rakstīja Veselības aizsardzības tautas komisars un Tieslietu tautas komisars, „pagātnes morāliskās paliekas un tagadnes grūtie saimnieciskie apstākļi vēl spiež daļu sieviešu izšķirties par šādu operāciju“ (Lik. kr. 1920. g. 90. nr., 471.).

Ļeņins vēl 1913. g. rakstīja, ka apzinīgie strādnieki ir „noteikti neomaltuzianisma, šā sīkpilsonisko pārišu virziena, ienaidnieki, ienaidnieki atpalikušiem patmīlīgiem pārišiem, kuri izbijušies murmina: paši ar dieva palīdzību kaut kā noturēsimes, bet bērnu jau labāk lai nav“.

Bet, uzstājoties pret abortu kā pret sociālu ļaunumu, Ļeņins atzina, ka ar aizlieguma likumiem vien abortu nevar apkarot. Vēl vairāk, viņš norādīja, ka kapitalisma apstākļos šie likumi tikai atspoguļo „vadošo šķiru liekulību“, jo tie „neizārstē kapitalisma kaites, bet pārvērš tās par sevišķi ļaundabīgām, par sevišķi smagām apspiestām masām“ (XVI sēj. 498.—499. lpp.).

Tikai socialisma apstākļos, kur cilvēks vairs ne-ekspluatē cilvēku un kur sieviete ir pilntiesīgs sabiedrības loceklis, bet darba ļaužu materialās labklājības progresējošā paaugstināšana ir sabiedriskās attīstības likums — var nopietni uzsākt cīņu ar abortiem, piemērojot arī aizlieguma likumu.

Kapitalistiskās ekspluatācijas iznīcināšana PSR Savienībā, darba ļaužu materialās labklājības pieaugšana un viņu politiskā un kulturas līmeņa milzīgs pacēlums atļauj uzstādīt jautājumu par VAT Komisariāta un TTK 1920. g. 18. novembra lēmuma jaunu caurskatīšanu.

Sieviešu un viņu bērnu nepieciešamā materialā nodrošināšana, valsts palīdzība daudz bērnu ģimenēm, dzemdību namu, bērnu siļu, bērnudārzu tiklu maksimālā attīstība, likumdošanas kārtībā noteikts summu minimums, kuras jāmaksā bērna tēvam bērna uzturēšanai, ja laulātie dzīvo šķirti — no vienas puses, un abortu aizliegums, no otras puses, kopā ar soda pastiprināšanu par tiesas piespriesto līdzekļu ļaunprātīgu nemaksāšanu bērnu uzturēšanai un dažām pārgrozībām laulību šķiršanas likumdošanā, lai cīnītos ar vieglprātīgu izturēšanos pret ģimeni un ģimenes pienākumiem — tādi ir ceļi, pa kuriem jāiet šā lielā, visus iedzīvotājus skarošā jautājuma atrisināšanā. Šajā ziņā Padomju valdība iet pretim daudziem darba sieviešu aizrādījumiem.

Sakarā ar sacīto un ņemot vērā dažas atzīmes, kuras izteikuši pilsoņi, projektu apspriežot, PSR Savienības CIK un TKP nolemj:

I. Par aborta aizliegumu.

1. Ņemot vērā aborta kaitīgumu, aizliegt izdarīt abortus tiklab slimnīcās un specialās ārstniecības

iestādēs, kā arī pie ārstiem mājās un grūtnieču privatzīvokļos. Izdarīt abortus atļaut vienīgi tajos gadījumos, kad grūtniecības turpināšana apdraud grūtnieces dzīvību vai draud ar smagu kaitējumu viņas veselībai, kā arī ja vecāku smagas slimības iedzimtības ceļā var pāriet uz nākošo bērnu un tad arī tikai slimnīcās un dzemdību namos¹.

2. Par abortu izdarīšanu ārpus slimnīcām vai slimnīcā, bet pārkāpjot minētos nosacījumus, noteikt kriminālsodu ārstam, kas abortu izdarījis, ieslodzījumu cietumā no 1 līdz 2 gadiem, bet par abortu izdarīšanu antisanitarios apstākļos vai ja to izdarījušas personas bez specialas medicīniskās izglītības, noteikt kriminālsodu, ne mazāku par 3 gadiem ieslodzījuma cietumā.

3. Par sievietes pamudināšanu izdarīt abortu noteikt kriminālsodu — ieslodzījumu cietumā līdz 2 gadiem.

4. Grūtniecēm, kas izdara abortu, pārkāpjot norādīto aizliegumu, noteikt kā kriminālsodu sabiedrisku nopelumu, bet atkārtoti pārkāpjot abortu aizlieguma likumu — naudas sodu līdz 300 rubļiem.

II. Par valsts materialās palīdzības palielināšanu dzemdētājām un valsts pabalstu piešķiršanu daudz bērnu mātēm.

5. Atcelts. (PSRS APP 1944. g. 8. jūl. dekr.)

---

¹ Skat. PSRS TKP 1937. g. 14. augustā apstiprinātās VACP un VATK instrukcijas par slimības zīmju izdošanas kārtību apdrošinātiem (PSRS Lik. kr. 1937. g. 54. nr., 229) 18. un 19. p.

6. Palielināt mātei izsniedzamā pabalsta apmēru bērna barošanai no 5 uz 10 rubļiem mēnesī¹.

7. Attiekmē uz neapdrošinātām darba sievietēm — kooperācijas arteļu un uzņēmumu biedrenēm — noteikt, ka minētos pabalstus izmaksā kooperatīvu savstarpējās palīdzības kases uz tiem pašiem pamatiem.

8. Atcelts. (PSRS APP 1944. g. 8. jūl. dekr.)

9. Noteikt kriminalsodu par atteikšanos pieņemt darbā sievietes tāpēc, ka viņas ir grūtniecības stāvoklī, pār viņu darba algas samazināšanu to pašu iemeslu dēļ, paredzot likumā pienākumu pārvest grūtnieci uz vieglāku darbu, maksājot viņai agrāko algu, kas aprēķināma pēc pēdējo 6 mēnešu darba.

10. Atcelts. (PSRS APP 1944. g. 8. jūl. dekr.)

VI. Par bērnodarzu vadības kārtības grozīšanu.

22. Pārgrozīt PSR Savienības Tautas Komisaru Padomes 1935. g. 6. jūlija lēmumu (PSRS Lik. kr. 35. nr., 309) par visu bērnodarzu vadības un pārvaldības koncentrēšanu savienoto republiku izglītības tautas komisariatu sistēmā, nododot saimniecisko tautas komisariatu, iestāžu un uzņēmumu pārziņā tos bērnodarzus, kuros ievietoti iestāžu un uzņēmumu strādnieku un kalpotāju bērni, atstājot izglītības tautas komisariatu pārziņā tikai tos bērnodarzus, kuri apkalpo sīkos uzņēmumus un iestādes, kam nav savu

¹ No valsts sociālās apdrošināšanas līdzekļiem bērna barošanai izsniedzamā pabalsta apmērs palielināts no 10 rubļiem uz 20 rubļiem mēnesī. [PSRS TKP 1945. g. 1. aug. lēm. (PSRS Lēm. kr. 1945. g. 7. nr., 88).]

bērnudārzu. Bērnudārzu tiešo vadību uzlikt tā uzņēmuma vai tās iestādes administrācijai, pie kura bērnudārzs pastāv, piesaistot darbā šo uzņēmumu un iestāžu, fabriku-rūpnīcu komitejas un komjaunatnes organizācijas. Savienoto republiku izglītības tautas komisariātiem atstāt vispārējo pedagoģisko vadību, kontroli par bērnudārzu tīkla pareizu ierīkošanu un pedagoģisko kadru sagatavošanu.

VIII. Par kriminālsodu pastiprināšanu alimentu nemaksātājiem.

27. Atcelts. (PSRS APP. 1944. g. 8. jūl. dekr.)

28. Atcelts. (PSRS APP. 1944. g. 8. jūl. dekr.)

29. Piespriežot alimentus, piedzīt viena bērna uzturēšanai $\frac{1}{4}$ no atbildētāja saņemamās darba algas, divu bērnu uzturēšanai — $\frac{1}{3}$ un trīs un vairāk bērnu uzturēšanai — 50% no atbildētāja darba algas.

30. Kolchoznieču labā aprēķinu izdarīt no izstrādes dienām pēc tām pašām normām.

Ja māte kolchozniece, kas saņem alimentus, strādā ar atbildētāju vienā kolchozā, uzlikt kolchoza valdei par pienākumu, aprēķinot izstrādes dienas, ierakstīt tēva nostrādāto izstrādes dienu atbilstošo daļu (atkarībā no bērnu skaita) tieši mātes rēķinā. Ja māte strādā citā kolchozā, tad atbildētāja nostrādāto izstrādes dienu atbilstošo daļu pārskaita uz mātes vārdu tā kolchoza valde, kur atbildētājs strādā, galīgi aprēķinot izstrādes dienas.

31. Paaugstināt kriminālsodu par līdzekļu nemaksāšanu, kurus tiesa piespriedusi bērnu uzturēšanai, līdz 2 gadiem ieslodzījuma cietumā, liekot alimentu nemaksātāju meklēšanas izdevumus uz viņa rēķinu.

II PAPILDINĀJUMS.

Par valsts palīdzības palielināšanu grūtniecēm un daudz bērnu un vientuļām mātēm, mātes un bērna aizsardzības pastiprināšanu, goda nosaukuma „Mātevarone“, ordeņa „Mātes slava“ un medaļas „Mātes medaļa“ nodibināšanu.

PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1944. g. 8. jūlija dekrets.

Rūpes par bērniem un mātēm, kā arī par ģimenes nostiprināšanu vienmēr bijis viens no svarīgākajiem padomju valsts uzdevumiem. Aizsargājot mātes un bērna intereses, valsts sniedz lielu materiālu palīdzību grūtniecēm un mātēm bērnu uzturēšanai un audzināšanai. Kara laikā, kā arī pēc kara, kad daudzām ģimenēm rodas ievērojamas materiālas grūtības, nepieciešama tālāka valsts palīdzības paplašināšana.

Lai palielinātu materiālo palīdzību grūtniecēm, daudz bērnu un vientuļām mātēm, lai sekmētu daudz bērnu, lai pastiprinātu mātes un bērna aizsardzību, Padomju Socialistisko Republiku Savienības Augstākās Padomes Prezidijs nolemj:

I. Par valsts palīdzības palielināšanu daudz bērnu un vientuļām mātēm.

1. Noteikt, ka līdzšinējās kārtības vietā, kad valsts pabalstu izsniedza mātēm, kurām seši bērni, piedzimstot septītajam un katram turpmākajam bērnam, tagad valsts palīdzību izsniedz daudz bērnu mātēm (kam ir vīrs un atraitnēm), kurām divi bērni, piedzimstot trešajam un katram turpmākajam bērnam.

2. Valsts pabalstu daudz bērnu mātēm izmaksāt šādā kārtībā un apmērā:

	Vienreizēji	1k mēnesi
Mātēm, kurām ir divi bērni, piedzimstot trešajam	400 rbļ.	—
Mātēm, kurām trīs bērni, piedzimstot ceturtajam	1300 „	80 rbļ.
Mātēm, kurām četri bērni, piedzimstot piektajam	1700 „	120 „
Mātēm, kurām pieci bērni, piedzimstot sestajam	2000 „	140 „
Mātēm, kurām seši bērni, piedzimstot septītajam	2500 „	200 „
Mātēm, kurām septiņi bērni, piedzimstot astotajam	2500 „	200 „
Mātēm, kurām astoņi bērni, piedzimstot deviņtajam	3500 „	250 „
Mātēm, kurām deviņi bērni, piedzimstot desmitajam	3500 „	250 „
Mātēm, kurām desmit bērnu, dzimstot katram turpmākajam bērnam	5000 „	300 „ ¹

Ikmēneša pabalstu daudz bērnu mātēm sākt izmaksāt ar bērna otro dzimšanas gadu līdz viņa piecu gadu vecuma sasniegšanai.

Mātēm, kurām uz šā Dekreta izdošanas dienu ir trīs, četri, pieci un seši bērni, izmaksāt šajā pantā paredzēto pabalstu par katru bērnu, kas piedzimis pēc šā Dekreta izdošanas.

Mātēm, kurām uz šā Dekreta izdošanas dienu ir septiņi un vairāk bērnu, paliek tiesība saņemt daudz bērnu pabalstu CIK un PSRS TKP 1936. g. 27. jūnija lēmumā paredzētā kārtībā un apmēros, un proti: par septīto, astoto, devīto un desmito bērnu — pa diviem tūkstošiem rubļu — ik gadus piecu gadu laikā, skaitot no bērna dzimšanas dienas, par vienpadsmito un katru nākošo bērnu — ik gadus četru gadu laikā.

¹ Sk. atzīmi pie 3. p. 1. daļas:

skaitot no bērna otrā dzimšanas gada, pa trīs tūkstošiem rubļu. Dzemdējot pēc šā Dekreta izdošanas dienas, par katru turpmāko bērnu pabalsts izmaksājams šajā pantā noteiktā kārtībā un apmēros.

Noteicot valsts izsniedzamos daudz bērnu pabalstus, ieskaita bērnus, kas gājuši bojā vai pazuduši bez vēsts Tēvijas kara frontēs.

3. Noteikt vientuļām mātēm (kas neatrodas laulībā) bērnu uzturēšanai un audzināšanai, kuri dzimuši pēc šā Dekreta izdošanas, valsts pabalstu šādos apmēros: 100 rubļu mēnesī par vienu bērnu, 150 rubļu — par diviem bērniem un 200 rubļu — par trim un vairāk bērniem¹.

Valsts pabalsts vientuļām mātēm izmaksājams līdz bērnu divpadsmit gadu vecumam.

Vientuļām mātēm, kurām ir trīs un vairāk bērnu, šajā pantā paredzēto valsts pabalstu izmaksā papildām daudz bērnu pabalstam, ko viņas saņem saskaņā ar šā Dekreta otro pantu.

Ja vientuļā māte iestājas laulībā, viņai paliek tiesība uz pabalstu, kas paredzēts šajā pantā.

Mātēm, kas nesaņem alimentus par bērniem, kuri dzimuši 1944. gadā pirms šā Dekreta izdošanas, ir tiesība saņemt šajā pantā paredzēto pabalstu.

4. Ja vientuļā māte vēlas savu dzemdēto bērnu ievietot audzināšanai bērnu iestādē, šai iestādei bērns jāpieņem uzturēšanā un audzināšanā pilnīgi uz valsts rēķinu.

Mātei ir tiesība izņemt no bērnu iestādes savu bērnu atpakaļ savā audzināšanā.

¹ Visas 2. panta pirmā daļā un 3. panta pirmā daļā norādītās summas rubļos ar PSRS APP 1947. g. 25. novembra dekretu (Latv. PSR APP Ziņ. 186. nr.) noteiktas, sākot ar 1948. g. 1. janvāri, par 50% zemākas.

Kamēr bērns atrodas bērnu iestādē, valsts pabalstu par bērnu neizmaksā.

5. Palielināt vienreizējo pabalstu, ko izsniedz no socialās apdrošināšanas un kooperatīvo arteļu savstarpējās palīdzības kasu līdzekļiem par jaunpiedzimušu bērnu, no 45 līdz 120 rubļiem. Noteikt, ka par šo summu jānodrošina veļas komplektu pārdošana mātēm jaunpiedzimušajiem.

II. Par atvieglojumu palielināšanu grūtniecēm un mātēm un par mātes un bērna aizsardzības iestāžu tīkla paplašināšanas soļiem.

6. Strādniecēm un kalpotājām palielināt grūtniecības un dzemdību atvaļinājumu no 63 kalendara dienām uz 77 kalendara dienām, noteicot atvaļinājuma ilgumu 35 kalendara dienas pirms dzemdībām un 42 kalendara dienas pēc dzemdībām, un izsniedzot šajā periodā pabalstu uz valsts rēķinu agrāk noteiktos apmēros. Nenormalu vai dvīņu dzemdību gadījumos atvaļinājumu pēc dzemdībām piešķir 56 kalendara dienas.

Uzņēmumu un iestāžu vadītājiem uzlikt par pienākumu dot grūtniecēm kārtējo atvaļinājumu, pievienojot to grūtniecības un dzemdību atvaļinājumam.

7. Grūtnieces, sākot ar ceturto grūtniecības mēnesi, nenodarbināt virsstundu darbos iestādēs un uzņēmumos, bet sievietes, kurām ir zidaiņi, nenodarbināt nakts laikā bērna zīdīšanas periodā.

8. Divkārši palielināt pārtikas papildu devu normas grūtniecēm, sākot ar sesto grūtniecības mēnesi, bet mātēm, kuras zīda bērnus, četru zīdīšanas mēnešu laikā.

9. Uzņēmumu un iestāžu vadītājiem uzlikt par pienākumu palīdzēt grūtniecēm un mātēm zīdītājām, izsniedzot viņām papildām produktus no palīgsaimniecībā.

10. Atbrīvot par 50% no maksas par bērnu novietošanu bērnudārzos un bērnu silēs vecākus:

kam trīs bērni un kas pelna līdz 400 rubļu mēnesī;

kam četri bērni un kas pelna līdz 600 rubļu mēnesī;

kam pieci un vairāk bērni, neatkarīgi no izpeļņas apmēra.

11. Uzdot PSRS Tautas Komisarū Padomei:

a) apstiprināt mātes un bērna namu, kā arī specialu trūcīgu grūtnieču-zīdītāju atpūtas namu papildu organizēšanas plānu republikās un apgabalos, izlietojot tajos atpūtā esošās viņām piemērotos darbos;

b) apstiprināt tautas komisariatu un resoru bērnu iestāžu tīkla paplašināšanas plānus, lai varētu pilnīgi aptvert visus bērnus, kam vajadzīga apkalpošana, paredzot bērnu konsultāciju un piena virtuvju tīkla paplašināšanu, zīdaiņu siļu, bērnudārzu vakara grupu un dzemdību palīdzības iestāžu noorganizēšanu rajonos, kas atbrīvoti no vācu okupantiem;

c) paredzēt bērnu siļu, bērnudārzu, zīdaiņu barojamo istabu un sieviešu personīgās higiēnas istabu obligātu noorganizēšanu uzņēmumos un iestādēs, kuras masveidīgi izlieto sieviešu darbaspēku;

d) uzlikt tautas komisariatiem par pienākumu paredzēt rūpnieciskās celtniecības projektos bērnu iestāžu (bērnu siļu, bērnudārzu, mātes un bērna istabu) celšanu, kam pilnīgi jāaptver visi attiecīgā uzņēmuma strādnieču un kalpotāju bērni, kuriem vajadzīga apkalpošana;

e) apstiprināt pasākumus bērnu apģērbu, apavu, bērnu higiēnas un sanitāro priekšmetu, kā arī citu bērnu vajadzībām nepieciešamo priekšmetu ražošanas ievērojamai paplašināšanai tiklab bērnu iestāžu vajadzībām, kā arī pārdošanai iedzīvotājiem, un tāpat arī bērnu apģērbu šūšanas darbnīcu tīkla un mātes un bērnu veikalu tīkla paplašināšanai.

III. Par medaļu „Mātes medaļa“ un ordena „Mātes slava“ nodibināšanu un goda nosaukuma „Māte-varone“ noteikšanu.

12. Nodibināt I un II pakāpes medaļu „Mātes medaļa“, lai apbalvotu mātes, kas dzemdējušas un uzaudzinājušas:

piecus bērnus — ar II pakāpes medaļu;

sešus bērnus — ar I pakāpes medaļu.

13. Nodibināt I, II un III pakāpes ordeni „Mātes slava“, lai apbalvotu mātes, kas dzemdējušas un uzaudzinājušas:

septiņus bērnus — ar III pakāpes ordeni;

astoņus bērnus — ar II pakāpes ordeni;

deviņus bērnus — ar I pakāpes ordeni.

14. Noteikt, ka mātei, kas dzemdējusi un uzaudzinājusi desmit bērnu, piešķirams goda nosaukums „Māte-varone“, izsniedzot viņai ordeni „Māte-varone“ un PSRS Augstākās Padomes Prezidija atzinības rakstu.

15. Ar ordeniem „Mātes slava“ un medaļām „Mātes medaļa“ apbalvo un goda nosaukumu „Māte-varone“ piešķir pēc tam, kad pēdējais bērns sasniedzis viena gada vecumu un ir dzīvi šās mātes pārējie bērni.

Māti apbalvojot, ieskaita arī tos bērnus, kas gājuši bojā vai bez vēsts nozuduši Tēvijas kara frontēs.

IV. Par nodokli no neprecētiem, vientuļiem un mazas ģimenes PSRS pilsoņiem.

16. Grozot PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1941. g. 21. novembra Dekretu „Par nodokli no neprecētiem, vientuļiem un bezbērnu PSRS pilsoņiem“, noteikt, ka nodokli maksā pilsoņi, kam nav bērnu, un pilsoņi, kam ir viens vai divi bērni: vīrieši vecumā no 20 līdz 50 gadiem un sievietes vecumā no 20 līdz 45 gadiem.

17. Nodokli ņemt šādos apmēros:

a) no pilsoņiem, kas aplikti ar ienākuma nodokli, ja viņiem bērnu nav — 6⁰/₀ no viņu ienākuma, ja ir viens bērns — 1⁰/₀, ja divi bērni 1/2⁰/₀ no viņu ienākuma;

b) no kolchozniekiem, individualiem zemniekiem un citiem pilsoņiem, kas ietilpst to saimniecību sastāvā, kuras apliekamas ar lauksaimniecības nodokli, ja bērnu nav — 150 rubļu gadā, ja ir viens bērns — 50 rubļu, ja divi bērni — 25 rubļus gadā;

c) no pārējiem pilsoņiem, ja bērnu nav — 90 rubļu gadā, ja ir viens bērns — 30 rubļu, ja divi bērni — 15 rubļu gadā.

18. Atbrīvot no nodokļa:

a) ierindas, seržantu un staršinu sastāva karavīrus;

b) aktīvās armijas un aktīvās flotes sastāvā ietilpstošo karaspēka daļu un iestāžu virsnieku sastāva karadienesta personas;

c) šā panta „a“ un „b“ punktus norādīto karadienesta personu sievas;

d) sievietes, kas saņem no valsts pensiju vai pabalstu bērnu uzturam;

e) pilsoņus, kam bērni gājuši bojā vai bez vēsts nozuduši Tēvijas kara frontēs;

f) pilsoņus, kas mācās vidējās un augstākās mācības iestādēs, vīriešus un sievietes līdz 25 gadu vecumam;

g) I un II invaliditātes grupas invalidus.

20. Atcelt mātes līdzšinējo tiesību griezties tiesā ar prasību, lai konstatē paternitāti un piedzen alimentus bērna uzturēšanai, kurš dzimis no personas, ar ko viņa neatrodas reģistrētā laulībā¹.

III PAPILDINĀJUMS.

Kādā kārtībā piemērojams PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1944. gada 8. jūlija dekrets attiekmē uz bērniem, kuru vecāki savā starpā neatrodas reģistrētā laulībā.

PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1945. g. 14. marta dekrets.

Papildinot 19. un 20. pantu PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1944. g. 8. jūlija dekretā „Par valsts palīdzības palielināšanu grūtniecēm un daudz bērnu un vientuļām mātēm, mātes un bērna aizsardzības pastiprināšanu, goda nosaukuma „Māte-varone”, ordeņa „Mātes slava” un medaļas „Mātes medaļa” nodibināšanu”, PSRS Augstākās Padomes Prezidijs nolēmj:

1. Noteikt, ka mātes prasība par alimentu piedzišanu bērna uzturēšanai, kurš dzimis pirms 1944. g. 8. jūlija dekreta izdošanas no personas, ar kuru māte neatrodas reģistrētā laulībā, ar nosacījumu, ja atbil-

¹ Skat. arī III papildinājumu.

dētājs ierakstīts civilstāvokļa aktu reģistrācijas grāmatās kā bērna tēvs, skatāma cauri tiesu organos.

2. Bērniem, kas dzimuši pirms 1944. g. 8. jūlija dekreta izdošanas no vecākiem, kuri neatrodas reģistrētā laulībā, tēva (kurš ierakstīts civilstāvokļa aktu reģistrācijas grāmatā) nāves gadījumā ir mantošanas tiesības, kā arī tiesības saņemt pensiju un karavīru ģimenēm noteiktos valsts pabalstus tāpat kā bērniem, kas dzimuši reģistrētā laulībā.

3. Ja māte dodas reģistrētā laulībā ar personu, no kuras viņa agrāk dzemdējusi bērnu un kura atzīst sevi par bērna tēvu, bērns visos gadījumos pielīdzināms bērniem, kas dzimuši reģistrētā laulībā. Viņam piešķir tēvvārdu pēc tēva vārda un, ar vecāku abpusēju piekrišanu, tēva uzvārdu.

IV PAPILDINĀJUMS.

Nolikums par goda nosaukumu „Māte-varone“.

Apstiprināts ar PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1944. g. 18. augusta dekretu.

1. Goda nosaukumu „Māte-varone“ PSRS Augstākās Padomes Prezidija dekrets piešķir mātēm, kas dzemdējušas un uzaudzinajušas desmit bērnu.

2. Goda nosaukumu „Māte-varone“ piešķir pēc tam, kad pēdējais bērns sasniedzis viena gada vecumu un ir dzīvi šās mātes pārējie bērni.

Piešķirot goda nosaukumu „Māte-varone“, tiek ieskaitīti arī bērni, kas gājuši bojā vai bez vēsts nozuduši Tēvijas kara frontēs.

3. Mātēm, kam piešķirts goda nosaukums „Māte-varone“, izsniedz ordeni „Māte-varone“ un PSRS Augstākās Padomes Prezidija Rakstu.

4. Ordeni „Māte-varone“ un PSRS Augstākās Padomes Prezidija Rakstu izsniedz PSRS Augstākās Padomes Prezidijs vai Augstākās Padomes Prezidija vārdā savienoto un autonomo republiku Augstāko Padomju Prezidiji.

5. Ordeni „Māte-varone“ apbalvotās nēsā krūšu kreisajā pusē un, ja apbalvotai ir citi ordeņi un medaļas, novieto virs tiem.

6. Ar goda nosaukumu „Māte-varone“ pagodinātās bauda atvieglojumus un priekšrocības, kādi noteikti ar PSRS ordeņiem apbalvotiem [PSRS APP 1947. g. 16. dec. dekr. (PSRS APP Ziņ. Nr. 45, 5. p.).]

7. Ja ar goda nosaukumu „Māte-varone“ pagodinātā nomirst, ordenis „Māte-varone“ un PSRS Augstākās Padomes Prezidija Raksts paliek viņas ģimenē uzglabāšanai par piemiņu.

V PAPILDINĀJUMS.

Ordeņa „Mātes slava“ statūti.

Apstiprināti ar PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1944. g. 18. augusta dekretu.

1. Ar ordeni „Mātes slava“ apbalvo mātes, kas dzemdējušas un uzaudzinajušas septiņus, astoņus un deviņus bērnus.

2. Ar ordeni „Mātes slava“ apbalvo PSRS Augstākās Padomes Prezidija vārdā ar savienoto un autonomo republiku Augstāko Padomju Prezidiju dekretiem, pie kam apbalvojumam vajadzīgs vēlāks PSRS Augstākās Padomes Prezidija apstiprinājums.

3. Ordenis „Mātes slava“ sastāv no trim pakāpēm:

I pakāpes ordenis „Mātes slava“,

II pakāpes ordenis „Mātes slava“,

III pakāpes ordenis „Mātes slava“.

Ordeņa augstākā pakāpe ir I pakāpe.

4. Ar ordeni „Mātes slava“ apbalvo:

mātes, kas dzemdējušas un uzaudzinajušas septiņus bērņus — ar III pakāpes ordeni,

mātes, kas dzemdējušas un uzaudzinajušas astoņus bērņus — ar II pakāpes ordeni,

mātes, kas dzemdējušas un uzaudzinajušas deviņus bērņus — I pakāpes ordeni.

5. Ar atbilstošas pakāpes ordeni „Mātes slava“ apbalvo, kad pēdējais bērns sasniedzis viena gada vecumu un ir dzīvi šās mātes pārējie bērni.

Apbalvojot ar ordeni „Mātes slava“, tiek ieskaitīti arī bērni, kas gājuši bojā vai bez vēsts nozuduši Tēvijas kara frontēs.

6. Mātes, kurām ir astoņi un deviņi bērni, apbalvo tikai ar vienu atbilstošas pakāpes ordeni.

7. I, II un III pakāpes ordeņus „Mātes slava“ izsniedz PSRS Augstākās Padomes Prezidija vārdā savienoto un autonomo republiku Augstāko Padomju Prezidiji un apgabalu, novadu, pilsētu un rajonu Darba ļaužu deputātu padomju izpildu komitejas.

8. I, II un III pakāpes ordeni „Mātes slava“ nēsā krūšu kreisajā pusē un, ja apbalvotai ir citi ordeņi un medaļas, novieto virs tiem.

9. Atcelts. [PSRS 1947. g. 16. dec. dekr. (PSRS APP Ziņ. Nr. 45, 1. p.).]

10. Ja māte nomirst, ordenis „Mātes slava“ līdz ar ordeņa grāmatiņu paliek viņas ģimenē uzglabāšanai par piemiņu.

VI PAPILDINĀJUMS.

Nolikums par medaļu „Mātes medaļa“.

Apstiprināts ar PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1944. g.
18. augusta dekretu.

1. Ar medaļu „Mātes medaļa“ apbalvo mātes, kas dzemdējušas un uzaudzinājušas piecus un sešus bērnus.

2. Ar medaļu „Mātes medaļa“ apbalvo PSRS Augstākās Padomes Prezidija vārdā ar savienoto un autonomo republiku Augstāko Padomju Prezidiju dekretiem.

3. Medaļa „Mātes medaļa“ sastāv no divām pakāpēm.

I pakāpes „Mātes medaļa“;

II pakāpes „Mātes medaļa“.

Medaļas augstākā pakāpe ir I pakāpe.

4. Ar medaļu „Mātes medaļa“ apbalvo:
mātes, kas dzemdējušas un uzaudzinājušas piecus bērnus — ar II pakāpes medaļu,

mātes, kas dzemdējušas un uzaudzinājušas sešus bērnus — ar I pakāpes medaļu.

5. Ar atbilstošas pakāpes medaļu „Mātes medaļa“ apbalvo, kad pēdējais bērns sasniedzis viena gada vecumu un ir dzīvi šās mātes pārējie bērni.

Apbalvojot ar medaļu „Mātes medaļa“, tiek ieskaitīti bērni, kas gājuši bojā vai bez vēsts nozuduši Tēvijas kara frontēs.

6. Mātes, kurām ir seši bērni, apbalvo tikai ar vienu I pakāpes medaļu.

7. I un II pakāpes medaļas „Mātes medaļa“ izsniedz PSRS Augstākās Padomes Prezidija vārdā savienoto un autonomo republiku Augstāko Padomju

Prezidiji un apgabalū, novadu, pilsētu un rajonu Darba ļaužu deputatu padomju izpildu komitejas.

8. I un II pakāpes medaļu „Mātes medaļa“ nēsā krūšu kreisajā pusē un, ja apbalvotai ir citi ordeņi un medaļas, novieto blakus tiem vai zem tiem.

9. Ja māte nomirst, medaļa „Mātes medaļa“ līdz ar medaļas apliecību paliek viņas ģimenē uzglabāšanai par piemiņu.

VII PAPILDINĀJUMS.

Nolikums par valsts pabalstu piešķiršanas un izmaksas un atvieglojumu piešķiršanas kārtību grūtniecēm un daudz bērnu un vientuļām mātēm.

Apstiprināts PSRS TKP 1944. g. 18. augustā (PSRS Lēm. kr. 1944. g. 11. nr., 162.)

Saskaņā ar PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1944. g. 8. jūlija dekretu „Par valsts palīdzības palielināšanu grūtniecēm un daudz bērnu un vientuļām mātēm, mātes un bērna aizsardzības pastiprināšanu, goda nosaukuma „Māte-varone“, ordeņa „Mātes slava“ un medaļas „Mātes medaļa“ nodibināšanu“ tiek noteikta šāda valsts pabalstu piešķiršanas un izmaksas un atvieglojumu piešķiršanas kārtība grūtniecēm un daudz bērnu un vientuļām mātēm:

I. Valsts pabalstu noteikšanas kārtība daudz bērnu mātēm.

1. Valsts pabalstu piešķir un izmaksā daudz bērnu mātēm (kam ir vīrs un atraitnēm), kurām ir divi bērni, piedzimstot trešajam un katram turpmākajam, kas dzimis pēc 1944. g. 8. jūlija.

2. Valsts pabalstu daudz bērnu mātēm izmaksā saskaņā ar Dekreta 2. pantu šādā kārtībā un apmērā:

	Vienreizēji rbļ.	Ik mēnesi rbļ.
Mātēm, kurām ir divi bērni, piedzimstot trešajam .	400.—	—
Mātēm, kurām ir trīs bērni, piedzimstot ceturtajam .	1300.—	80.—
Mātēm, kurām ir četri bērni, piedzimstot piektajam .	1700.—	120.—
Mātēm, kurām ir pieci bērni, piedzimstot sestajam .	2000.—	140.—
Mātēm, kurām ir seši bērni, piedzimstot septītajam .	2500.—	200.—
Mātēm, kurām ir septiņi bērni, piedzimstot astotajam .	2500.—	200.—
Mātēm, kurām ir astoņi bērni, piedzimstot devītajam .	3500.—	250.—
Mātēm, kurām ir deviņi bērni, piedzimstot desmitajam .	3500.—	250.—
Mātēm, kurām ir desmit bērni, piedzimstot katram turpmākajam bērnam	5000.—	300.— ¹

Ikmēneša pabalstu daudzbērnu mātēm izmaksā ar otro gadu pēc bērna dzimšanas līdz viņa piecu gadu vecuma sasniegšanai.

Māte, kas saņem valsts pabalstu kā daudzbērnu māte, dzemdējot turpmāko bērnu, saņem par to noteikto vienreizējo un ikmēneša pabalstu, saņemot joprojām pabalstu arī par agrāk dzemdēto bērnu, kamēr tas sasniedz piecu gadu vecumu.

3. Mātēm, kurām uz dekreta izdošanas dienu ir trīs, četri, pieci un seši bērni, dekreta 2. pantā paredzētos vienreizējos un ikmēneša valsts pabalstus izmaksā par katru bērnu, kas dzimis pēc dekreta izdošanas.

Mātes, kurām uz dekreta izdošanas dienu ir septiņi un vairāk bērnu, patur tiesību saņemt daudzbērnu pabalstus tādā kārtībā un apmēros, kādi noteikti PSRS CIK un TKP 1936. g. 27. jūnija lēmumā (PSRS Lik. kr. 31. nr., 309), un proti, par septīto, astoto, devīto un desmito bērnu — pa 2000 rubļiem ik gadus piecu gadu laikā no bērna dzimšanas dienas;

¹ Sk. atzīmi pie II papildinājuma 2. un 3. p. (101. lpp.).

par vienpadsmito un katru turpmāko bērnu — 5000 rubļu vienreizēji un ik gadus pa 3000 rubļiem četrus gadus laikā, sākot no otrā gada pēc bērna dzimšanas¹. Dzemdējot pēc 1944. g. 8. jūlija dekreta izdošanas katru turpmāko bērnu, pabalstu par to izmaksā šā dekreta 2. pantā noteiktā kārtībā un apmēros.

4. Piešķirot valsts pabalstu daudz bērnu mātei, tiek ņemti vērā visi mātes bērni no viena vai dažādiem tēviem, neatkarīgi no bērnu vecuma, tiklab tie, kas dzīvo kopā ar māti, kā arī tie, kas dzīvo atsevišķi no viņas, un tāpat arī tie, kas gājuši bojā un bez vēsts nozuduši Tēvijas kara frontēs.

Noteicot valsts pabalstu daudz bērnu mātēm, tiek ņemti vērā adoptētie bērni, kā arī vīra bērni no agrākās laulības, kas nonākuši mātes audzināšanā nevecāki par divpadsmit gadiem.

Noteicot valsts pabalstu daudz bērnu mātei, netiek ņemti vērā mirušie bērni, kā arī tie bērni, kas ir ārvalstu pavalstnieki.

5. Kad daudz bērnu māte nomirst, valsts pabalsts piešķirams un izmaksājams bērnu tēvam vai aizbildnim, ja mirušās mātes bērni paliek viņa audzināšanā.

6. Ja daudz bērnu māte pieprasa piešķirt valsts pabalstu pēc gada un vēlāk no bērna piedzimšanas, viņai piešķirams un izmaksājams vienreizējais valsts pabalsts un ikmēneša pabalsts par notecējušo laiku, bet ne vairāk kā par sešiem mēnešiem pirms tās dienas, kad pabalsts pieprasīts.

Ja daudz bērnu māte pieprasa izsniegt piešķirto valsts pabalstu (vienreizējo vai ikmēneša) pēc gada un vēlāk no bērna piedzimšanas, viņai izmaksājams vienreizējais valsts pabalsts pilnā apmērā, bet ikmē-

¹ Sk. atzīmi pie II papildinājuma 2. un 3. p.

neša pabalsts par notecējušo laiku ne vairāk kā par sešiem mēnešiem pirms kārtējās pabalsta izmaksas termiņa dienas.

Pēc rajona vai pilsētas darba ļaužu deputātu padomes izpildu komitejas lēmuma ikmēneša pabalstu daudz bērnu mātei par notecējušo laiku atsevišķos gadījumos var izmaksāt arī par ilgāku nekā sešu mēnešu laiku.

7. Valsts pabalsta izmaksa daudz bērnu mātei izbeidzama:

- a) kad nomirst bērns, par kuru pabalsts piešķirts;
- b) kad nomirst kāds no daudz bērnu mātes bērniem, ja sakarā ar to dzīvu palikušo bērnu skaits izrādās mazāks par trim.

8. Ja daudz bērnu mātei, kurai ir pieci un vairāk bērni, nomirst kāds no bērniem, ikmēneša pabalsta apmērs samazināms un pabalsts izmaksājams saskaņā ar dzīvu palikušo bērnu skaitu, sākot no sekojošā mēneša pēc notikušās pārgrozības ģimenes sastāvā.

Pabalsta apmērs šajos gadījumos grozāms ar rajona vai pilsētas darba ļaužu deputātu padomes izpildu komitejas lēmumu.

Ja kāds no daudz bērnu mātes bērniem gājis bojā vai bez vēsts nozudis Tēvijas kara frontēs, valsts pabalsta apmērs daudz bērnu mātei netiek samazināts.

II. Valsts pabalstu noteikšanas kārtība vientuļām mātēm.

9. Valsts pabalsti vientuļām mātēm (kas neatrodas laulībā) piešķirami un izmaksājami to bērnu uzturēšanai un audzināšanai, kuri dzimuši pēc 1944. g. 8. jūlija.

10. Valsts pabalstus vientuļām mātēm bērna uzturēšanai un audzināšanai izmaksā šādos apmēros:

vienam bērnam	100	rubļu	mēnesī,
diviem bērniem	150	“	“
trim un vairāk bērniem	200	“	“

Valsts pabalsti vientuļām mātēm izmaksājami līdz tam laikam, kad bērni sasniedz divpadsmit gadu vecumu.

11. Vientuļas mātes bērniem, kas dzimuši laikā starp 1944. g. 1. janvari un 8. jūliju, noteikti, saskaņā ar Dekreta 3. pantu, ikmēneša valsts pabalsti tajā gadījumā, ja māte nesaņem par viņiem alimentus.

12. Sieviete, kas atrodas reģistrētā laulībā, ja viņas vīrs miris, ir tiesība saņemt vientuļām mātēm noteikto valsts pabalstu par bērniem, kas dzimuši pēc vīra nāves.

13. Sieviete, kam ir bērns no personas, ar kuru viņa neatrodas reģistrētā laulībā, bet ar kuru kopā dzīvo, uztur kopīgu saimniecību un kopīgi audzina bērnu, nav tiesības saņemt vientuļām mātēm noteikto valsts pabalstu.

14. Vientuļām mātēm, kam ir trīs un vairāk bērnu, Dekreta 3. pantā paredzēto valsts pabalstu izmaksā papildām pie daudz bērnu mātes pabalsta, kuru saņem saskaņā ar Dekreta 2. pantu.

15. Vientuļai mātei iestājoties laulībā, viņai piešķirtā valsts pabalsta izmaksu neizbeidz.

16. Par laiku, kad vientuļas mātes bērns atrodas pilnīgā uzturēšanā un audzināšanā uz valsts rēķinu bērnu iestādē, ikmēneša pabalstu neizmaksā. Ja mātes apgādībā ir citi bērni, pabalsta apmērs pieskaņo-

¹ Sk. atzīmi pie II papildinājuma 2. un 3. p.

jams pie viņas palikušo bērnu skaitam, kuri ir jaunāki par 12 gadiem, dzimuši pēc 1944. g. 8. jūlija vai dzimuši laikā no 1944. g. 1. janvāra līdz 8. jūlijam, ja māte nesāņem par viņiem alimentus.

17. Kad nomirst kāds no vientuļas mātes bērniem, ikmēneša valsts pabalsts izmaksājams saskaņā ar to pie viņas palikušo bērnu skaitu, kuri ir jaunāki par 12 gadiem, dzimuši pēc 1944. g. 8. jūlija, kā arī dzimuši laikā no 1944. g. 1. janvāra līdz 8. jūlijam, ja māte nesāņem par viņiem alimentus.

18. Ja nomirst vientuļā māte, viņai pienākošos valsts pabalstu bērnu audzināšanai izsniedz noteiktā kārtībā ieceltajam aizbildnim.

III. Valsts pabalstu piešķiršanas kārtība daudzbērnu un vientuļām mātēm.

19. Valsts pabalstus daudzbērnu un vientuļām mātēm piešķir pēc rajonu un pilsētu darba ļaužu deputātu padomju izpildu komiteju lēmumiem.

Pieteikumu piešķirt valsts pabalstu māte iesniedz rajona vai pilsētas darba ļaužu deputātu padomes izpildu komitejai pēc dzīves vietas rakstiskā veidā personīgi, vai, mātes uzdevumā, caur pilnvarotu personu, vai pa pastu, caur ciema padomi, fabrikas, rūpnīcas un vietējām komitejām, vai caur māju pārvaldēm.

Pieteikumā precīzi jānorāda visu attiecīgās mātes bērnu vārds, tēvvārds un uzvārds un viņu dzīves vieta.

20. Pieteikumam piešķirt valsts pabalstu jāpieliek klāt:

- a) dzimšanas apliecība vai tās notarialā kārtībā

(notariata kantoros vai ciema padomēs) apliecināts noraksts par bērnu, par kuru pieprasa pabalstu;

b) izraksts no ciema padomes izpildu komitejas lēmuma, bet pilsētās — milicijas organa izdota uzziņa, kas apliecina mātes bērnu skaitu, kuri dzīvo pie viņas, norādot šo bērnu vecumu;

c) par bērniem, kas dzīvo atsevišķi no mātes, uzziņas no milicijas organiem pēc šo bērnu dzīves vietas vai no karaspēka daļas.

Uzziņām jābūt datētām ne agrāk par sešām nedēļām no pieteikuma iesniegšanas dienas.

21. Kara laikā daudz bērnu māte var iesniegt uzziņu par bērniem, kas iesaukti Sarkanajā Armijā, no rajona kara komisariata pēc viņas bērnu iesaukšanas vietas.

Gadījumos, kad daudz bērnu mātes bērni atrodas aktivā Sarkanajā Armijā vai partizanu nodaļās un māte no viņas neatkarīgu apstākļu dēļ nevar uzrādīt uzziņu no karaspēka daļas vai kara komisariata par šo bērnu atrašanos, rajona vai pilsētas darba ļaužu deputatu padomes izpildu komiteja skata cauri citus dokumentus, kas apstiprina tiesību saņemt pabalstu, un taisa atbilstošu lēmumu.

22. Rajona vai pilsētas darba ļaužu deputatu padomes izpildu komitejai ne vēlāk kā divu nedēļu laikā no tās dienas, kad daudz bērnu vai vientuļā māte iesniegusi pieteikumu piešķirt valsts pabalstu, jāskata cauri šis pieteikums un jāpiešķir valsts pabalsts, pēc kam rajona vai pilsētas daudz bērnu un vientuļo māšu valsts pabalstu nodaļai dod rīkojumu izmaksāt pabalstu.

23. Rajona vai pilsētas darba ļaužu deputatu padomes izpildu komitejas lēmumu par valsts pabalsta piešķiršanu ieraksta protokolā, ko paraksta izpildu

komitejas priekšsēdētājs un sekretars un apliecina ar zīmogu.

Protokolā jāuzskaita visi dokumenti, kas noderējuši par pamatu valsts pabalsta piešķiršanai, vai jānorāda pabalsta noraidīšanas iemesli.

Izrakstu no rajona vai pilsētas darba ļaužu deputātu padomes izpildu komitejas lēmuma izsniedz mātei; izraksta otru eksemplaru, mātes pieteikumu un visus dokumentus, kas noderējuši par pamatu, piešķirot valsts pabalstu, nosūta rajona vai pilsētas daudzbērnu un vientuļo māšu valsts pabalstu nodaļai uzglabāšanai.

24. Ja daudzbērnu vai vientuļā māte nepiekrīt rajona vai pilsētas darba ļaužu deputātu padomes izpildu komitejas lēmumam, viņai ir tiesība rajona vai pilsētas padomes izpildu komitejas lēmumu pārsūdzēt apgabala vai novada darba ļaužu deputātu padomes izpildu komitejā vai autonomās vai savienotās republikas Tautas Komisarū Padomē, kurai pārsūdzība jāskata cauri ne vēlāk kā divu nedēļu laikā.

25. Ja daudzbērnu vai vientuļā māte pāriet uz citu apvidu, rajona vai pilsētas daudzbērnu un vientuļo māšu valsts pabalstu nodaļa uz viņas pieteikumu nosūta pabalstu piešķiršanas lietu rajona vai pilsētas darba ļaužu deputātu padomes izpildu komitejai pēc mātes jaunās dzīves vietas.

Mātes jaunās dzīves vietas rajona vai pilsētas darba ļaužu deputātu padomes izpildu komiteja pēc pabalstu piešķiršanas lietas saņemšanas dod norādījumu rajona vai pilsētas daudzbērnu un vientuļo māšu valsts pabalstu nodaļai turpināt pabalsta izmaksu.

IV. Valsts pabalstu izmaksas kārtība.

26. Pamatojoties uz rajona vai pilsētas darba ļaužu deputātu padomes izpildu komitejas lēmumu, rajona vai pilsētas daudzbērnu un vientuļo māšu valsts pabalstu nodaļa izraksta un izsniedz daudzbērnu mātei par katru bērnu personīgo grāmatiņu par tiesību saņemt valsts pabalstu uz pieciem gadiem un vientuļām mātēm — vienoto grāmatiņu par visiem viņas audzināšanā esošiem bērniem — uz četriem gadiem.

Pēc četrus gadus notecējuma vientuļās mātes personīgo grāmatiņu apmaina pret jaunu grāmatiņu uz turpmākiem četriem gadiem.

27. Personīgā grāmatiņa jāizsniedz mātei pret parakstu ne vēlāk kā nedēļas laikā no pabalsta piešķiršanas dienas.

28. Daudzbērnu un vientuļās mātes personīgajā grāmatiņā par tiesību saņemt valsts pabalstu ierakstāmas sekojošās galvenās ziņas:

tā bērna vārds un dzimšanas gads, mēnesis un diena, par kuru pabalstu izsniedz;

visu citu mātes bērnu vārds un dzimšanas gads, mēnesis un diena;

atzīme par to, ka rajona vai pilsētas darba ļaužu deputātu izpildu komiteja piešķirusi valsts pabalstu;

sevišķas atzīmes par bērnu, par kuru izsniedz pabalstu, kā, piemēram, bērna nodošana audzināšanā bērnu iestādē.

29. Valsts pabalstus izmaksā rajonu un pilsētu daudzbērnu un vientuļo māšu valsts pabalstu nodaļas: pilsētās — caur krājkasēm, uz laukiem — caur darbaļaužu deputātu ciemu padomēm pret parakstu personīgajā grāmatiņā.

30. Saņemot ikmēneša pabalstu, māte uzrāda per-

sonīgo grāmatiņu ar atzīmi par viņai klāt dzīvojošiem bērniem, kuru ieraksta: pilsētās — māju pārvaldes, bet uz laukiem — ciemu padomju izpildu komitejas, kā arī pasi vai citu personības apliecinājuma dokumentu.

Par bērniem, kas dzīvo atsevišķi no mātes, uzziņas iesniedzamas rajona vai pilsētas daudzbērnu un vienuģu māšu valsts pabalstu nodaļai vienreiz sešos mēnešos, saskaņā ar šā nolikuma 20. un 21. pantu.

31. Ikmēneša valsts pabalstu izsniedz par notecējušu mēnesi, pie kam māte var vienā reizē saņemt pabalstu par vairākiem, bet ne vairāk kā sešiem notecējušiem mēnešiem.

V. Atvieglojumu piešķiršanas kārtība grūtniecēm un mātēm.

32. Saskaņā ar PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1944. g. 8. jūlija Dekreta 6. pantu katrai grūtniecei — strādniecei un kalpotājai — piešķirams grūtniecības un dzemdību atvaļinājums 77 kalendāra dienu ilgumā (63 kalendāra dienu vietā, kuras piešķīra pirms PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1944. g. 8. jūlija Dekreta izdošanas), no tām pirms dzemdībām 35 kalendāra dienas un pēc dzemdībām 42 kalendāra dienas.

Kad dzemdības bijušas nenormalas vai kad dzemdēti dvīņi un vairāki bērni, sievietei pēc dzemdībām piešķirams atvaļinājums 50 kalendāra dienu ilgumā.

Grūtniecības un dzemdību pabalsts sievietei piešķirams, pamatojoties uz slimnīcas zīmi, kuru izsniedz ārstniecības iestāde (sieviešu, sieviešu un bērnu konsultācija, dzemdētāju nams, slimnīcas dzemdētāju nodaļa, poliklinika, ambulance).

33. Par grūtniecības un dzemdību atvaļinājuma laiku strādniecei un kalpotājai, kas nepārtraukti strādā attiecīgā uzņēmumā vai iestādē ne mazāk kā trīs mēnešus (agrāk noteikto 7 mēnešu vietā), izsniedzams pabalsts no valsts socialās apdrošināšanas līdzekļiem tādā apmērā, kāds noteikts spēkā esošos likumos.

34. Uzņēmumu un iestāžu vadītājiem jādod grūtniecēm kārtējais atvaļinājums, pievienojot to grūtniecības un dzemdību atvaļinājumam.

35. Grūtnieces-strādnieces un kalpotājas, sākot ar ceturto grūtniecības mēnesi, nodarbināt virsstundu darbās.

36. Grūtnieces-strādnieces un kalpotājas, kurām ir zīdains, nenodarbināt nakts laikā bērna zīdīšanas periodā.

37. Katrai grūtniecei, kas dzīvo pilsētā vai strādnieku ciematā, izsniedz, sākot ar sesto grūtniecības mēnesi, papildām pie pastāvošām apgādes normām, ikmēneša devu: sviestu 800 g, cukuru 600 g, putraimus 1200 g, pilnpienu 12 litru.

38. Katrai zīdošai sievietei, kas dzīvo pilsētā vai strādnieku ciematā, izsniedz četru mēnešu zīdīšanas laikā papildām pie pastāvošām apgādes normām ikmēneša devu šā Nolikuma 37. pantā norādītos apmēros.

Pēc 37. pantā norādītām normām produktus izsniedz arī bērnu un dziedniecības iestāžu zīdītājam un sievietēm, kas nodod krūšu pienu konsultacijās, bērnu namos, Veselības aizsardzības tautas komissariāta bērnu silēs, pa visu to laiku, kamēr viņas zīda bērnus vai nodod pienu.

39. Ikmēneša papildu deva, ko izdod grūtniecēm, zīdošām mātēm, bērnu iestāžu zīdītājam un sievietēm,

kas nodod krūšu pienu, saskaņā ar PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1944. g. 8. jūlija Dekreta 8. pantu, izsniedzama pēc speciāliem taloniem, kurus izdod rajona vai pilsētas tirdzniecības nodaļas caur kartišu birojiem, pamatojoties uz dziedniecības iestāžu (sieviešu, bērnu konsultāciju) uzziņām.

40. Saskaņā ar PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1944. g. 8. jūlija Dekreta 9. pantu uzņēmumu un iestāžu vadītājiem jānodala pārtikas produktu fonds no palīgsaimniecībām un kopā ar arodbiedrību organizācijām jāapstiprina produktu papildu izsnieguma normas grūtniecēm un zīdošām mātēm.

Pārtikas papildu produkti grūtniecēm un zīdošām mātēm izsniedzami, pamatojoties uz dziedniecības iestāžu uzziņām, kurās tiek norādīts grūtniecības laiks un bērna vecums.

41. Kad bērns piedzimst, mātei vai tēvam, kas strādā algotu darbu vai ir mājrupaliskas vai vispār rūpālskas kooperācijas biedri, izsniedz no valsts sociālās apdrošināšanas vai kooperatīvo arteļu savstarpējās palīdzības kasu līdzekļiem vienreizēju pabalstu veļas komplekta iegūšanai jaunpiedzimušajam 120 rubļu apmērā (45 rubļu vietā, ko izsniedza pirms PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1944. g. 8. jūlija Dekreta izdošanas) un pabalstu bērna barošanai 90 rubļu apmērā.

Norādītos pabalstus izsniedz, ja bērna tēvs vai māte nostrādājuši attiecīgajā uzņēmumā, iestādē vai artelī ne mazāk kā 3 mēnešus un ja vecāka izpeļņa, kurš pieprasījis pabalstu, nepārsniedz 400 rubļus¹.

¹ PSRS Ministru Padomes 1947. g. 14. februāra lēmumā (PSRS Lēm. kr. 2. nr., 27) noteikts, ka pēc 1947. g. 1. janvāra vienreizējo pabalstu veļas komplekta iegūšanai jaunpiedzimuša-

Kad dzemdē divus un vairāk bērnus, vienreizējo pabalstu norādītos apmēros izmaksā par katru bērnu.

Pabalstu izsniedz, kad vecāki uzrāda dzimšanas apliecību un uzziņu par izpeļņu no darba vietas.

42. Tirdzniecības organizācijām jānodrošina noteikta komplekta jaunpiezimušo veļas pārdošana mātēm, kas saņem vienreizējo pabalstu no sociālās apdrošināšanas un kooperatīvo arteļu savstarpējās palīdzības kasu līdzekļiem.

Kad dzemdē divus un vairāk bērnus, jaunpiezimušo veļas komplektu izsniedz katram dzimušam bērnam.

Veļas komplektu jaunpiezimušiem izsniedz bez rūpniecības kartītēm pēc orderiem, kurus izdod rajonu vai pilsētu tirdzniecības nodaļas caur kartiņu biroju uz dziedniecības iestāžu (sieviešu, bērnu konsultāciju) uzziņu pamata.

Iegūt jaunpiezimušiem veļas komplektu, kurš izsniedzams bez rūpniecības kartītēm, ir tiesība arī mātei, kas dzīvo pilsētā vai strādnieku ciematā un nesāņem šā Nolikuma 41. pantā norādīto pabalstu.

Mātēm, kas dzīvo uz laukiem, tirdzniecības organizācijām pienākas, pēc dziedniecības iestāžu (sieviešu, bērnu konsultāciju, ambulanču, lauku ārstniecības iecirkņu) uzziņām, nodrošināt ne mazāk kā 10 metru manufakturas pārdošanu katram jaunpiezimušam.

43. Tiek atbrīvoti par 50% no maksas par bērnu uzturu bērnu silēs un bērnu dārzos vecāki:

jam un pabalstu bērna barošanai izsniedz no valsts sociālās apdrošināšanas līdzekļiem, ja vecāka izpeļņa, kurš pieprasījis pabalstu, nepārsniedz 500 rubļus mēnesī.

- kam ir trīs bērni un izpeļņa līdz 400 rubļiem mēnesī;
- kam ir četri bērni un izpeļņa līdz 600 rubļiem mēnesī;
- kam ir pieci un vairāk bērni, neatkarīgi no izpeļņas apmēra.

Norādīto atvieglojumu saņemšanai vecāki uzrāda darba vietas izdotu uzziņu par izpeļņas apmēru un mājas pārvaldes vai ciema padomes izpildu komitejas izdotu uzziņu par bērnu skaitu.

44. Vientuļai mātei, pamatojoties uz PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1944. g. 8. jūlija Dekreta 4. pantu, ir tiesība pēc savas vēlēšanās ievietot savu dzemdēto bērnu bērnu iestādē (zīdaiņu namā, bērnu namā) uzturēšanā un audzināšanā pilnīgi uz valsts rēķinu.

Vientuļai mātei ir tiesība ņemt atpakaļ savu bērnu no bērnu iestādes savā audzināšanā.

Vientuļā māte, kas vēlas bērnu ievietot bērnu iestādē, iesniedz par to pieteikumu rajona vai pilsētas darba ļaužu deputātu padomes izpildu komitejā, kura dod rīkojumu pieņemt bērnu uzturēšanā un audzināšanā bērnu namā.

Ievietojot bērnu bērnu iestādē, mātei jāuzrāda bērnu iestādes pārzinim personīgā grāmatiņa pabalsta saņemšanai, kurā bērnu iestādes pārzinis atzīmē dienu, kad bērns pieņemts audzināšanā bērnu iestādē. Ja vientuļā māte izņem savu bērnu no bērnu iestādes, tad bērnu iestādes pārzinis tādā pašā kārtā atzīmē mātes personīgā grāmatiņā dienu, kad bērns izrakstīts no bērnu iestādes.

Ja vientuļai mātei bez tiem bērniem, kas atrodas bērnu iestādē, ir arī citi bērni, rajona vai pilsētas

darba ļaužu deputatu izpildu komiteja taisa lēmumu grozīt mātei piešķirto pabalstu saskaņā ar bērnu skaitu, kāds palicis viņas uzturēšanā.

VIII PAPILDINĀJUMS.

Nolikums par aizbildnības un aizgādības organiem.

Apstiprināts ar Latvijas PSR Tautas Komisarū Padomes 1941. g. 4. aprīļa lēmumu.

(Latv. PSR APP Ziņ. 1941. g. 84. nr.)

I. Vispārīgi noteikumi.

1. Aizbildnības un aizgādības organi ir apriņķu, pilsētu, pilsētu rajonu un pagastu darba ļaužu deputātu Padomju izpildu komitejas.

2. Aizbildnības un aizgādības funkciju tiešā realizācija šā Nolikuma paredzētās robežās uzlikta izpildu komiteju atbilstošām nodaļām vai, ja atbilstošo nodaļu nav, — izpildu komitejām.

3. Savā darbībā aizbildnības un aizgādības organi rīkojas pēc Laulības, ģimenes un aizgādības likumu kodeksa attiecīgiem pantiem, šā Nolikuma, kā arī augstāk stāvošo organu noteikumiem, lēmumiem, rīkojumiem, pavēlēm un instrukcijām.

4. Apriņķu un apriņķiem nepakļauto pilsētu darba ļaužu deputātu Padomju izpildu komitejas ir uzraudzības un vadošie organi par visiem tiem organiem, kas tieši realizē aizbildnības un aizgādības funkcijas atbilstošā apriņķa vai pilsētas robežās, un šajā nolūkā tās:

a) dod vajadzības gadījumos rīkojumus tām pakļauto aizbildnības un aizgādības organu darbības saskaņošanai un vienveidības nodibināšanai;

b) sasauc tam pašam nolūkam, pēc vajadzības un iespējas, aizbildnības un aizgādības organu darbinieku apspriedes;

c) lūko cauri sūdzības par zemāk stāvošo aizbildnības un aizgādības organu lēmumiem un rīkojumiem;

d) norīko attiecīgo aizbildnības un aizgādības organu revīzijas un to darbības pārbaudīšanu un sper soļus, lai novērstu viņu darbībā atklātās nepareizības;

e) lūko cauri attiecīgo tautas izglītības, veselības aizsardzības un socialās nodrošināšanas organu gada pārskatus par aizbildnību un aizgādību, kā arī zemāk stāvošu izpildu komiteju kopsavilkta gada pārskatus.

5. Atļaujas par aizbildnībā vai aizgādībā esošas personas mantas atsavināšanu par sumu, lielāku par 300 rubļiem, un atļaujas kādas citas, Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeka 86.—88.p. paredzētās darbības izpildīšanai, kā arī tā paša Kodeka 99. p. paredzēto izsoļu apstiprināšanu dod: pagastos un apriņķiem pakļautās pilsētās — apriņķu darba ļaužu deputatu Padomju izpildu komitejas, bet apriņķiem nepakļautās pilsētās — pilsētu darba ļaužu deputatu Padomju izpildu komitejas vai rajona izpildu komitejas (pilsētās, kas iedalītas rajonos).

Piezīme. Atbildība par tādu personu mantas saglabāšanu, kuras kļuvušas bāreņi vai kas zaudējušas adoptētājus, aizbildņus vai aizgādņus, līdz jaunai aizbildņū vai aizgādņū iecelšanai uzlikta pilsētās — namu pārvaldēm, namu īpašniekiem un nomniekiem, pagastos — pagastu darba ļaužu deputatu Padomju izpildu komiteju priekšsēdētājiem un attiecīgiem pilnvarotiem.

6. Ja aizbilstamiem ir manta, kas nes ienākumus un atrodas aizbildnības un aizgādības organu pārziņā (Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeka 81. p.), tad aizbildnim vai aizgādņim var noteikt

atlīdzību. Šādas atlīdzības apmēru, ne augstāku par mantas tīrā ienākuma desmit procentiem, noteic saskaņā ar attiecīgo aprīņķu un aprīņķiem nepakļauto pilsētu izpildu komiteju rīkojumiem.

7. Tautas izglītības nodaļu pārziņā atrodas aizbildnība par nepilngadīgiem līdz četrpadsmit gadiem un aizgādība par nepilngadīgiem no četrpadsmit līdz astoņpadsmit gadiem. Veselības aizsardzības nodaļu pārziņā atrodas aizbildnība par plānprātīgiem un garā slimiem, neatkarīgi no viņu vecuma. Socialās nodrošināšanas nodaļu pārziņā atrodas aizbildnība par bezvēsts promesošu personu mantu, aizbildnība par mirušu personu mantu gadījumos, kas noteikti likumā, un aizgādība par pilngadīgiem, ja pēdējie pēc sava fiziskā stāvokļa paši nevar aizstāvēt savas tiesības.

II. Aizbildnība un aizgādība par nepilngadīgiem.

8. Pilsētu un pilsētu rajonu (pilsētās, kas iedalītas rajonos) tautas izglītības nodaļām un pilsētu (pilsētās, kam nav atbilstošo nodaļu) un pagastu izpildu komitējām uzlikta aizbildnībā un aizgādībā par nepilngadīgiem šādas zemāk minētos Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeka pantos paredzētās funkcijas:

a) sastādīt aizbildnībai un aizgādībai pakļauto nepilngadīgo mantas sarakstu;

b) nodibināt aizbildnību un aizgādību par nepilngadīgiem¹ ne vēlāk kā septiņņu dienu laikā pēc vecāku vai aizbildņu un aizgādņu nāves, kā arī izbeigt šādu

¹ Sk. arī Latv. PSR APP 1946. g. 20. jūlijā apstiprinātā Noteikuma par Latvijas PSR ciemu darba ļaužu deputātu padomēm APP Ziņ. 1946. g. 169. un 170. nr.) 19. p. „d“ pk.

aizbildnību un aizgādību attiecīgos gadījumos (69., 70. un 74. p.);

c) iecelt un apstiprināt aizbildņus un aizgādņus un izsniegt viņiem attiecīgas apliecības (74. p. un piezīme);

d) atbrīvot aizbildņus un aizgādņus no viņu pienākumiem un viņus atstādināt (77., 78., 92. p.);

e) uzraudzīt aizbildņu un aizgādņu rīcību un skatīt cauri sūdzības, kas par viņiem iesniegtas (93. p.);

f) periodiski pārbaudīt aizbildnībā un aizgādībā esošo nepilngadīgo mantu, kā arī aizbildņu un aizgādņu pārskatus (101. p.);

g) izšķirt vecāku domstarpības par bērnu uzvārdiem un viņu audzināšanu (34., 39. p.);

h) atņemt bērnus vecākiem un citām personām, kuru aizbildnībā viņi atrodas (46. p. piezīme);

i) izdarīt adopciju un atcelt adopciju (59. un 65. p.);

j) atļaut nodot aizbilstamo vai aizgādībā esošo nepilngadīgo audzināšanā un mācībā citām personām (89. p.);

k) atļaut taisīt izdevumus aizbilstamā vai aizgādībā esošā uzturam un ierosināt līdzekļu atvēlēšanu tai pašai vajadzībai (82. p. un piezīme pie tā);

l) dot atzinumus tautas tiesai lietās, kurās vecākiem, kas nedzīvo kopā, ir strīds par to, pie kura jādzīvo bērniem (40. p.), kā arī lietās par vecāku tiesību atņemšanu (46. p.) un adopcijas atcelšanu (66. p.);

m) atļaut atsavināt nepilngadīgo mantu par sumu līdz trīssimt rubļiem.

Piezīme. Pagastu izpildu komitejām jāspēr visi soļi bērņu zemes apstrādāšanā un viņu saimniecības uzturēšanā.

9. Nepilngadīgo aizbildnības un aizgādības organi uzliek darbu aizbildnības un aizgādības lietās personām, kas speciāli šim nolūkam ieceltas, kā arī bērnu

socialās audzināšanas inspektoriem. Bez tam aizbildnībai un aizgādņībai pakļauto nepilngadīgo tiešam pārraudzības darbam, kā arī viņu mantas apsardzībai, aprakstei un pārbaudei, tās personas izvēlei, kura derīga aizbildņa vai aizgādņa pienākumu izpildīšanai, aizbildnībā vai aizgādņībā stāvošo nepilngadīgo uzturēšanas apstākļu uzraudzībai u. c. — aizbildnības un aizgādņības organi pieaicina sabiedrības pārstāvjus: arodbiedrību un citu sabiedrisku organizāciju darbiniekus u. c.

III. Aizbildnība par plānprātīgiem un garā slimiem.

10. Pilsētu un pilsētu rajonu (pilsētās, kas iedalītas rajonos) izpildu komiteju veselības aizsardzības nodaļām un pilsētu (pilsētās, kam nav atbilstošo nodaļu) un pagastu izpildu komitejām uzlikta plānprātīgo un garā slimo aizbildnībā šādas funkcijas:

a) ierosināt aizbildnības nodibināšanu par garā slimiem un plānprātīgiem, kad tas nepieciešams;

b) sastādīt aizbildnībai pakļauto garā slimo un plānprātīgo mantas sarakstu un spert soļus viņu mantas apsardzībai;

c) izraudzīt aizbildņus;

d) uzraudzīt aizbildņa darbību un iesniegt nepieciešamības gadījumos motivētus priekšlikumus par aizbildņa atbrīvošanu no viņu pienākumu izpildīšanas;

e) uzraudzīt slimā uzturēšanu un viņa kopšanu;

f) iesniegt ierosinājumus par aizbildnības izbeigšanu;

g) iesniegt ierosinājumus atļaut aizbildnim nodot garā slimo uzturēšanā pie citām personām (89. p.).

11. Apriņķos un apriņķiem nepakļautās pilsētās, kas iedalītas rajonos, apriņķu un pilsētu veselības aizsardzības nodaļām, bet apriņķiem nepakļautās pilsētās, kas nav iedalītas rajonos, pilsētu izpildu komitejām uzliktas aizbildnībā par plānprātīgiem un garā vājiem šādas zemāk norādītos Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeka pantos paredzētās funkcijas:

a) nodibināt aizbildnību ne vēlāk kā septiņu dienu laikā, attiecīgi paziņojot par to, un izbeigt aizbildnību attiecīgos gadījumos;

b) iecelt aizbildņus un izsniegt atbilstošas apliecības (74. p.);

c) atbrīvot aizbildņus no viņu pienākumu izpildīšanas un viņus atstādināt (77., 78. un 92. p.);

d) atļaut attiecīgos gadījumos aizbildnim nodot garā slimo uzturēšanā citām personām (89. p.);

e) uzraudzīt aizbildņu darbību un skatīt cauri par viņiem iesniegtās sūdzības (93. p.);

f) atļaut taisīt ar aizbildnības realizēšanu saistītos izdevumus;

g) pārbaudīt aizbildņu pārskatus (102. p.);

h) atļaut taisīt izdevumus aizbilstamā uzturēšanai un iesniegt ierosinājumus par līdzekļu atvēlēšanu šai pašai vajadzībai (82. p.);

i) norīkot pastāvīgu medicīnisku uzraudzību par aizbildnībai pakļautiem garā slimiem (84. p.).

Piezīme. Apriņķiem pakļautās pilsētās, kuru budžetā paredzēts psihiatra amats, pilsētu izpildu komitejas realizē aizbildnības funkcijas par plānprātīgiem un garā slimiem tādos apjomos, kādi paredzēti šajā pantā.

12. Apriņķu un apriņķiem nepakļauto pilsētu izpildu komitejām uzliktas vispārējā vadībā aizbildnī-

bas lietās par plānprātīgiem un garā slimiem šādas funkcijas:

a) organizēt garā slimo un plānprātīgo medicīniskās pārbaudes aizbildnības nodibināšanai un atcelšanai saskaņā ar Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeka III sadaļas 4. nodaļu;

b) organizēt garā slimo un plānprātīgo uzskaiti un reģistrāciju, kā arī pastāvīgu medicīnisku uzraudzību pār viņiem;

c) organizēt konsultatīvo palīdzību visos aizbildnības jautājumos, instruēt šajā lietā veselības aizsardzības nodaļas, bet kur tādu nav — izpildu komitejas un medicīnisko personālu;

d) sastādīt gada pārskatus par plānprātīgo un garā slimo aizbildnības lietas stāvokli apriņķī un apriņķiem nepakļautā pilsētā;

e) izdarīt uz aizbildnības un aizgādības organu norādījumu revīzijas aizbildnības lietās par plānprātīgiem un garā slimiem.

P i e z ī m e. Apriņķu un apriņķiem nepakļauto pilsētu izpildu komitejām ir tiesība nepieciešamības gadījumos nodibināt apriņķu (pilsētu) komisijas garā slimo un plānprātīgo pārbaudēm.

13. Iecirkņu medicīniskam personālam uzlikts par pienākumu palīdzēt aizbildnim gādībā par aizbilstamā ārstēšanu un uzturēšanu tā veselības stāvoklim atbilstošos apstākļos (79. p.), un proti: instruēt aizbildņus un personas, kurām aizbildnis nodod slimo uzturēšanai (89. p.), kā pareizi apieties ar garā slimiem, periodiski apmeklēt garā slimo, sniegt viņam medicīnisko palīdzību, novietot viņu nepieciešamības gadījumos stacionārā ārstēšanā u.c.

14. Plānprātīgo un garā slimo aizbildnības organi tiešā sociālā pārraudzības darbā par aizbildnībai pa-

klautiem plānprātīgiem un garā slimiem, viņu mantas apsardzībā, aprakstē un pārbaudē, aizbildņu amatam derīgas personas izvēlē vai to personu izvēlē, kuras vēlas ņemt no aizbildņa slimo uzturēšanā, kā arī uzraudzībā par slimā uzturēšanas apstākļiem, iespējama darba atrašanās viņam u.c. — pieaicina sabiedrības pārstāvjus: arodbiedrību un citu sabiedrisku organizāciju darbiniekus u. c.

IV. Aizbildnība par bezvēsts promesošu vai mirušu personu mantu un aizgād-
nība par pilngadīgiem, kas nevar pat-
stāvīgi aizstāvēt savas tiesības.

15. Pilsētu un pilsētu rajonu (pilsētās ar iedalīju-
mu rajonos) socialās nodrošināšanas nodaļām un pil-
sētu (pilsētās, kam nav atbilstošo nodaļu) un pagastu
izpildu komitejām uzlikti aizbildnībā par bezvēsts
promesošo un mirušo mantu un aizgādībā par piln-
gadīgiem, kuri nevar patstāvīgi aizstāvēt savas tiesī-
bas, šādi zemāk norādītos Laulības, ģimenes un aiz-
bildnības likumu kodeka pantos paredzētie pienā-
kumi:

a) nodibināt un atcelt aizbildnību par bezvēsts
promesošo vai, likumā norādītos gadījumos, par miru-
šu personu mantu, kā arī nodibināt un atcelt aizgād-
nību par pilngadīgiem, kas nevar patstāvīgi aizstāvēt
savas tiesības, attiecīgi paziņojot par to (69., 70. un
98. p.);

b) iecelt paredzētos gadījumos aizbildņus vai aiz-
gādņus, izsniedzot viņiem atbilstošas apliecības, kā
arī atbrīvot aizbildņus un aizgādņus no viņu pienāku-
miem un viņus atstādināt (74.—78. un 92. p.);

c) sastādīt bezvēsts promesošo un mirušo personu mantas sarakstu, kā arī to pilngadīgo personu mantas sarakstu, kuras nevar patstāvīgi aizstāvēt savas tiesības;

d) uzraudzīt mantas aizbildņu un to pilngadīgo personu aizgādņu darbību, kuras nevar patstāvīgi aizstāvēt savas tiesības, un lūkot cauri sūdzības par šiem aizbildņiem un aizgādņiem (93. p.);

e) periodiski pārbaudīt šajā pantā norādīto mantu, kā arī tās aizbildņu un aizgādņu pārskatus (102. p.);

f) noteikt piekritīgos gadījumos aizbildņiem un aizgādņiem atlīdzību (81. p.);

g) atļaut atsavināt mantu par sumu līdz trīssimt rubļiem.

V. P ā r s ū d z ē š a n a.

16. Sūdzības par aizbildņu un aizgādņu rīcību lūko cauri tie organi, kas tieši realizē aizbildnības un aizgādības funkcijas.

17. Sūdzības par zemāk stāvošo aizbildnības un aizgādības organu lēmumiem un rīkojumiem skata cauri augstāk stāvošie organi, pie kam aprīņķu un aprīņķos neietilpstošu pilsētu izpildu komiteju lēmumi un rīkojumi par šādām sūdzībām aizbildnības un aizgādības lietās ir galīgi un nav vairs tālāk pārsūdzami.

18. Sūdzības par aizbildnības un aizgādības organu lēmumiem un rīkojumiem var iesniegt divu mēnešu laikā no tās dienas, kad sūdzētājam paziņots pārsūdzamais lēmums.

19. Sūdzības par aizbildņa un aizgādņa darbību var iesniegt viena gada laikā no aizbildnības vai aizgādības atcelšanas dienas.

20. Sūdzība, kas iesniegta šajā Nolikumā paredzētā laikā, aptur pārsūdzētās darbības izpildīšanu līdz sūdzības izšķiršanai tuvākā instancē. Tālākā pārsūdzība neaptur pārsūdzētās darbības izpildīšanu.

21. Sūdzības par aizbildnības un aizgādības organu lēmumiem (rikojumiem) var iesniegt kā caur to organu, par kura lēmumiem (rikojumiem) tās iesniegtas, tā arī tieši augstāk stāvošā instancē, pie kam saskaņā ar 17. pantu pēdējā instance ir atbilstošā apriņķa vai pilsētas (apriņķiem nepakļautās pilsētās) izpildu komiteja.

22. Sūdzību kopā ar lietu un nepieciešamiem paskaidrojumiem zemāk stāvošā instance iesniedz septiņu dienu laikā atbilstošā augstāk stāvošā instancē, kura vajadzības gadījumā pieprasa tā organa atzinumu, kas tieši pārzina attiecīgo aizbildnības (aizgādības) veidu, vai noliek specialu pārbaudi.

IX PAPILDINĀJUMS.

Vecākus zaudējušo bērnu patronēšana, adopcija un aizbildnība.

Latvijas PSR Izglītības, Veselības aizsardzības un Tieslietu tautas komisariatu 1945. g. 30. aprīļa instrukcija.

Bērnu patronēšana.

1. Patronats jeb vecākus zaudējušo bērnu audzināšana darba ļaužu ģimenēs ir viens no sabiedriskās palīdzības veidiem valsts bērnu aizsardzības sistēmas realizēšanā un cīņā ar bērnu atstāšanu bez uzraudzības un pajumtes.

2. Bērnus, kas zaudējuši vecākus, var patronēt strādnieku, kalpotāju un darba zemnieku ģimenes.

Patronēšana ir brīvprātīga.

Bērnus nevar patronēt personas, kurām tiesa atņēmusi vēlēšanu vai vecāku tiesības, garā slimie, nepilngadīgie, kā arī personas, kuru intereses atrodas pretrunā ar patronējamā interesēm.

3. Darba ļaužu ģimenēs audzināšanā var nodot tiklab Izglītības tautas komisariata mazbērnu namos un Veselības aizsardzības tautas komisariata mazbērnu namos atrodošos, kā arī ārpus bērnu iestādēm atrodošos bērnus, bet tikai tādus, kuri zaudējuši vecākus vai kuriem nav sakaru ar vecākiem.

Patronatā nevar nodot bērnus, kas slimo ar akutām vai chroniskām lipīgām slimībām, kā arī garīgi defektīvos.

4. Bērnu nodošanu patronatā izdara lielās pilsētās un apriņķu centros pilsētu — (pilsētu rajonu) vai apriņķu tautas izglītības vai veselības aizsardzības nodaļas, bet pārējās nelielās pilsētās un uz laukiem — pilsētu un pagastu izpildkomiteju priekšsēdētāji.

Bērnus, kas atrodas bērnu namos vai mazbērnu namos, tiklab pilsētās, kā uz laukiem, patronatā nodod tautas izglītības vai veselības aizsardzības nodaļas.

Bērnu nodod patronatā, noslēdzot specialu līgumu starp personu, kas izteikusi vēlēšanos pieņemt bērnu audzināšanā, un pilsētas (pilsētas rajona) vai apriņķa tautas izglītības vai veselības aizsardzības nodaļu — nodaļas vadītāja personā; uz laukiem un nelielās pilsētās līgumu paraksta pagasta vai pilsētas izpildkomitejas priekšsēdētājs un persona, kas pieņem bērnu patronatā. Līgums slēdzams 3 eksemplaros, no kuriem: 1. eksemplars nosūtāms vietējai tautas izglītības vai veselības aizsardzības nodaļai, 2. — izsnie-

dzams patronam, bet 3. — nosūtāms Izglītības vai Veselības aizsardzības tautas komisariatam¹.

Pirms līguma noslēgšanas rūpīgi jāpārbauda ģimene, kura izteikusi vēlēšanos pieņemt bērnu audzināšanā, tiklab attieksmē uz dzīves apstākļiem, kā arī attieksmē uz visu kopā dzīvojošo ģimenes locekļu veselības stāvokli. Pārbaudes rezultātus atzīmē ziņu lapā. Ziņu lapa nosūtāma vietējai tautas izglītības vai veselības aizsardzības nodaļai vai, kur tādas nav, vietējai izpildkomitejai, bet tās noraksts — Izglītības vai Veselības aizsardzības tautas komisariatam¹.

5. Patronatā nodod bērnus vecumā no 5 mēnešiem līdz pilniem 14 gadiem; izņēmuma gadījumos pieļaujams bērna patronēšanu pagarināt līdz pilniem 16 gadiem (slimība, mācīšanās skolā u.tml.).

Atsevišķos gadījumos var nodot audzināšanā bērnus, kas nav sasnieguši 5 mēnešu vecumu, ja viņus var nodrošināt ģimenē ar krūts barošanu vai ar pienu no mātes piena punktiem. Bērnu līdz 4 gadu vecumam (ieskaitot) nodod patronatā aprīņķu vai pilsētu (pilsētu rajonu) veselības aizsardzības nodaļas vai vietējās izpildkomitejas, bet par 4 gadiem vecāku — aprīņķa vai pilsētas (pilsētas rajona) tautas izglītības nodaļas vai vietējās izpildkomitejas.

Patronēšanu pārrauga: par bērniem līdz 4 gadu vecumam (ieskaitot) — aprīņķa vai pilsētas tautas veselības aizsardzības nodaļas, bet par 4 gadiem vecāku — aprīņķa vai pilsētas tautas izglītības nodaļas.

Ja patronējamais bērns pēc 4 gadu vecuma sasniegšanas vēl nav adoptēts, veselības aizsardzības organi viņu nodod tautas izglītības organu gādībā. Pēdējie

¹ Tagad — ministrijai, Tāpat arī turpmākā tekstā.

atjauno līgumu ar personu, kas bērnu audzinājusi līdz 4 gadu vecumam.

Pilnu 14 gadu vecumu sasniegušos patronējamos pēc aprīnķa vai pilsētas (pilsētas rajona) tautas izglītības nodaļas ieskata nosūta amatniecības, dzelzceļu un fabriku-rūpniecību skolās vai darbā līdzīgi bērnu namu audzēkņiem. Šajos gadījumos patronēšanas līguma saistības izbeidzas.

6. Nododot bērnus patronatā, aprīnķu vai pilsētu (pilsētu rajonu) tautas izglītības vai veselības aizsardzības nodaļas vai pilsētu vai pagastu izpildkomitejas izdod viņiem vienreizēji apģērbu un apavus. Aprīnķu vai pilsētu (pilsētu rajonu) tautas izglītības vai veselības aizsardzības nodaļas izmaksā ģimenei, kas bērnu pieņem audzināšanā, no vietējā budžeta līdzekļiem katru mēnesi pabalstu likumā noteiktā apmērā.

Ja patronējamam bērnam piešķirta pensija vai pabalsts kā tādām, kam vecāki atrodas kara dienestā, pensijas vai pabalsta summu izmaksā personai, kas pieņēmusi bērnu audzināšanā; patronēšanas pabalsts šajā gadījumā pamazināms par izmaksājamās pensijas vai pabalsta summu, kas jāieraksta arī patronēšanas līgumā. Ja bērnam piešķirtās pensijas vai pabalsta summas apmērs pārsniedz patronēšanas pabalsta summas apmēru, tad patronēšanas pabalstu neizmaksā, bet pensiju vai pabalstu pilnā apmērā izmaksā personai, kas pieņēmusi bērnu patronēšanā, atzīmējot to patronēšanas līgumā.

7. Aprīnķu un pilsētu (pilsētu rajonu) tautas izglītības un veselības aizsardzības nodaļu un pilsētu un pagastu izpildkomiteju uzdevums ir:

a) paskaidrot iedzīvotājiem bērnu patronēšanas nozīmi, kā arī to ģimeņu tiesības un pienākumus, kurus pieņem bērnus patronatā;

b) pārbaudīt to ģimeņu apstākļus, kuras izteikušas vēlēšanos pieņemt bērnus audzināšanā;

c) noslēgt līgumus ar personām, kas pieņem bērnus patronatā;

d) izmaksāt, saskaņā ar šās instrukcijas 6. pantu, ikmēneša pabalstu patronam patronējamā bērna uzturēšanai, bet ja patrona ģimene pārceļas uz citu apriņķi vai pilsētu (pilsētu rajonu) — pārskaitīt budžetā līdz gada beigām paredzētās sumas pabalsta izmaksai pēc līguma par patronēšanu tā apriņķa vai pilsētas (pilsētas rajona) tautas izglītības vai veselības aizsardzības nodaļai, uz kuriem ģimene pārcēlusies;

e) palīdzēt patrona ģimenei patronējamā bērna audzināšanā, apmācībā un apgādē;

f) sistematiski uzraudzīt līguma nosacījumu izpildīšanu un patronējamā bērna audzināšanu;

g) pārbaudīt patronatā nodoto bērnu dzīves apstākļus;

h) novietot patronējamo darbā, kad viņš pēc noteikta vecuma sasniegšanas atstāj ģimeni.

Apriņķa vai pilsētu (pilsētu rajonu) tautas izglītības un veselības aizsardzības nodaļas un pilsētu un pagastu izpildu komiteja uzrauga patronēšanā nodoto bērnu dzīves apstākļus un audzināšanu, izdarot sistematiskas pārbaudes.

Pagastu un nelielo pilsētu izpildu komitejas piecu dienu laikā pēc patronēšanas līguma noslēgšanas paziņo apriņķu tautas izglītības nodaļai (par bērniem no 4 — 14 g. v.) vai veselības aizsardzības nodaļai (par bērniem līdz 4 g. v. iesk.) ģimenes adresi, kura pieņēmusi bērnu audzināšanā, piesūtot arī bērna personas kartīti.

8. Par katru patronējamo bērnu vedama personīga lieta, kurā glabājas:

a) personas pieteikums, kura pieņēmusi bērnu savā ģimenē audzināšanā;

b) pirmās pārbaudes ziņu lapa un uzziņa par visu tās ģimenes locekļu veselības stāvokli, kura pieņēmusi bērnu audzināšanā, tāpat arī uzziņa par audzināšanā nodotā bērna veselības stāvokli;

c) noraksts no bērna dzimšanas apliecības vai cita dokumenta, kas apstiprina bērna vecumu;

d) bērna personīgā kartīte;

e) patronēšanas līgums ar atzīmēm par pabalsta izmaksu;

f) inspekcijas ziņojumi par patronējamā dzīves apstākļu pārbaudi.

Katra patronējamā bērna personas kartītes un inspekcijas ziņojumu noraksti nosūtāmi pēc piekritības Tautas izglītības vai Veselības aizsardzības komisariātiem ziņu ierakstīšanai uzskaites grāmatā par patronējamiem bērniem. Tāpat attiecīgam komisariatam jāpaziņo par katru gadījumu, kad pārtraukts patronēšanas līgums vai kad bērns atstājis patronātu.

9. Ja audzināšanā nododamiem bērniem vecāki vai citas personas atstājušas kādu mantu, tad izglītības vai veselības aizsardzības organi rūpējas par šās mantas saglabāšanu un lietderīgu izmantošanu bērna interesēs, saskaņā ar Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeka noteikumiem (3. sadaļa par aizbildnību un aizgādību). Mantas aizbildnību nodibina mantas atrašanās vietā. Bērna personīgā lietā par to jātaisa attiecīga atzīme.

10. Ja kāds no patrona ģimenes locekļiem izsaka vēlēšanos adoptēt patronējamo bērnu un ja tam nav likumīgu šķēršļu, tad aizbildnības organi (Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeka 72. p.) adop-

ciju atļauj. Ar adopcijas brīdi patronēšanas līgums zaudē spēku.

11. Patronēšanas līgums pirms notecējuma jāpārtrauc šādos gadījumos:

a) ja persona, kas pieņēmusi bērnu audzināšanā, nepilda uzņemtās līguma saistības;

b) ja dzīves apstākļi personai, kas pieņēmusi bērnu audzināšanā, pārmainījušies par ļaunu audzināšanā nodotam bērnam;

c) ja atradušies bērna vecāki vai tuvi radnieki pieprasa bērnu atpakaļ (sakarā ar kara apstākļiem ar bērniem sakarus zaudējušo vecāku atgriešanās, bezvēsts pazudušo atgriešanās no frontes u.tml.).

Strīdus par patronēšanas līguma pārtraukšanu pirms termiņa notecējuma izšķir vispārējā tiesāšanās kārtībā. Līdz līguma atcelšanai abas puses pilnā mērā atbildīgas par uzņemtām saistībām.

12. Ja ģimenes, kas pieņēmušas bērnus audzināšanā, nepilda kārtīgi savus pienākumus, aizbildnības organi izlieto pārliecināšanas un sabiedriskas ietekmēšanas līdzekļus. Ļaunprātīgos līguma pārkāpšanas gadījumos aizbildnības organi noslēgto līgumu atceļ.

A d o p c i j a.

13. Adoptēt atļauts tikai mazgadīgus un nepilngadīgus un tikai saskaņā ar viņu interesēm.

14. Vispārīgi adoptē bērnus, kuriem nav vecāku. Lai adoptētu bērnus, kuriem ir vecāki vai aizbildņi, kas nav zaudējuši vecāku vai vēlēšanu tiesības, jāpanāk viņu piekrišana.

Piezīme. Vecāku piekrišana viņu bērnu adopcijai nav vajadzīga gadījumos:

1) Ja tiesa atņēmusi viņiem vecāku tiesības vai ja nav zināms, kur viņi, ilgāk par vienu gadu atpakaļ, atrodas, vai ja viņi paši atrodas aizbildnībā psihiskas slimības dēļ. Viss tas jāapstiprina ar attiecīgiem dokumentiem.

2) Adoptējot bērnus, kuri atrodas mātes un zīdaiņu aizsardzības vai tautas izglītības nodaļu iestādēs un kuru vecāku dzīves vieta nav zināma, bet paši vecāki viena gada laikā nav devuši par sevi ziņu, adopciju var izdarīt bez viņu piekrišanas. Šajos gadījumos vajadzīga vienīgi attiecīga uzziņa no tās iestādes, kur atrodas bērns, un iestādes administrācijas piekrišana adopcijai.

Ja iestādei ir kādi norādījumi par vecāku dzīves vietu, tad jāspēr soļi vecāku uzmeklēšanai un tikai meklēšanas nesekmības gadījumā vecākus var uzskatīt par bezvēsts promesošiem.

3) Kad viens no vecākiem piekrīt sava bērna adopcijai, tad piekrišana no otra vecāka nav vajadzīga, ja viņš dzīvo atsevišķi un nepiedalās bērna audzināšanā un uzturēšanā. Pēdējais apstiprināms ar tā vecāka rakstisku paziņojumu, kurš dod piekrišanu adopcijai, ar liecinieku liecībām un apskates materiāliem.

4) Kad adoptējamam, kuram ir vecāki, ir arī aizbildnis vai aizgādnis, tad adopcijai nepieciešama ne tikai aizbildņa vai aizgādņa, bet arī vecāku piekrišana, ja pēdējie nepieder pie 1., 2. un 3. punktā minētiem.

15. Adopciju izdara uz adoptētāja lūgumu pēc adoptējamā dzīves vietas ar aizbildnības un aizgādņības organu lēmumu, ierakstot adoptēšanu vietējā dzimtsarakstu nodaļā.

16. Adoptējot, adoptējamam pēc adoptētāja lūgu-

ma var piešķirt uzvārdu un tēvvārdu pēc adoptētāja vārda.

Adoptētājus pēc viņu lūguma var ierakstīt civilstāvokļa aktu dzimšanas reģistrācijas grāmatās kā adoptējamā vecākus.

17. Ierosinot aizbildnības un aizgādības organos jautājumu par vecākus zaudējuša bērna adoptēšanu, nepieciešami jāuzrāda dokuments par abu vecāku nāvi vai noteiktā kārtībā izdota apliecība, ka viņi atzīti par mirušiem vai arī zaudējuši vecāku vai vēlēšanu tiesības.

18. Adoptēšanu atļauj, ja adoptētāja ģimenē valda tādi apstākļi, kas nodrošina bērna normalu audzināšanu.

19. Nevar būt par adoptētājiem personas, kurām tiesa atņēmusi vēlēšanu tiesības vai vecāku tiesības, garā slimie, nepilngadīgie un personas, kuru intereses ir pretējas adoptējamā interesēm.

20. Nav atļauts adoptēt desmit gadu vecumu sasniegušus bērnus bez viņu piekrišanas. Šī piekrišana nav jāsaprot tikai kā adoptējamā formala paraksta došana.

Tāpat šinī gadījumā bez adoptējamā piekrišanas nevar viņam piešķirt uzvārdu un tēvvārdu pēc adoptējamā vārda un ierakstīt adoptētājus kā adoptējamā vecākus.

21. Adoptējamā un nākošā adoptētāja dzīves apstākļu pārbaudi izdara tautas izglītības nodaļas darbinieki vai nodaļas uzdevumā sabiedrības pārstāvji, ja adoptējami 4 gadus veci un vecāki bērni, un veselības aizsardzības nodaļas darbinieki, ja bērni nav sasnieguši 4 gadu vecumu. Par pārbaudes rezultātiem sastādāms akts, kuru paraksta persona, kas izdarījusi pārbaudi.

22. Aizbildnības un aizgādības organi var adoptēšanu atcelt, ja tā nav izdarīta ar adoptētā vecāku piekrišanu un ja bērna nodošana atpakaļ vecākiem atbilst bērna interesēm. Par adopcijas atcelšanu vai par atcelšanas ierosinājuma noraidīšanu aizbildnības un aizgādības organiem jāpieņem motivēts lēmums.

Par desmit gadiem vecāka nepilngadīgā adoptēšanas atcelšanai vajadzīga viņa personīga piekrišana.

23. Adopciju var atcelt tiesas ceļā uz katras personas vai iestādes pieprasījumu, ja to prasa bērna intereses. Skatot cauri šādas lietas, tiesā obligāti jāpieaicina aprinča vai pilsētas (pilsētas rajona) tautas izglītības vai veselības aizsardzības nodaļas pārstāvis kā trešā persona bērna pusē.

Aizbildnība.

24. Aizbildnību nodibina bērnu audzināšanas, viņu tiesību un interešu aizstāvības un viņu mantas apsardzības labā.

25. Aizbildnībā jāņem katrs bērns, kas neatrodas vecāku gādībā, patronatā vai bērnu audzināšanas iestādē. Aizbildnība obligāti jānodibina bērna abu vecāku nāves gadījumā. Atsevišķos gadījumos aizbildnību var nodibināt, arī bērna vecākiem dzīviem esot:

a) kad tiesa vecākiem atņēmusi vecāku tiesības, bērni viņiem atņemti un nodoti audzināšanā citā ģimenē; šādos gadījumos aizbildnību nodibina līdz tam laikam, kamēr vecākiem atņemtas vecāku tiesības;

b) kad abi vecāki ilgāku laiku nevar nodarboties ar bērnu audzināšanu (ievietošana slimnīcā, brīvības atņemšana, ilgstošs komandējums u. c.);

c) kad vecāki ir garā slimi, atrodas aizbildnībā vai attiecīgās dziedniecības iestādēs.

Iecelt aizbildni bērniem, kam ir vecāki, aizbildnības organi var tikai uz oficiālu dokumentu pamata, no kuriem redzams, ka vecāki nevar nodarboties ar savu bērnu audzināšanu (tiesas lēmums vai spriedums, psihiatriskās slimnīcas apliecība u. tml.).

26. Audzināšana un aizbildnība turpinās līdz pilnu 14 gadu vecumam. Pēc šā vecuma sasniegšanas par bērniem nodibina aizgādību, kura turpinās līdz pilngadībai.

27. Aizbildņus ieceļ to pienākumu izpildīšanai, kādi gulstas uz vecākiem. Aizbildnim jā rūpējas par aizbilstamā nodrošināšanu ar visu dzīvei nepieciešamo, par viņa veselību un fizisko attīstību, par viņa audzināšanu tādā virzienā, kas atbilst komunistiskās audzināšanas mērķiem un uzdevumiem. Ja aizbilstamam ir manta, tad aizbildnim tā jāpārvalda.

Aizbildņi visos gadījumos ir aizbilstamo likumīgie pārstāvji.

28. Aizbildnību nodibina ar pilsētu vai pilsētu rajonu tautas izglītības resp. veselības aizsardzības nodaļu, bet kur tādu nav, ar pilsētu (pagastu) izpildkomitejas lēmumu uz sekojošu dokumentu pamata:

a) bērna dzimšanas apliecības noraksts vai citi dokumenti, kas apliecina bērna vecumu; dokumenti, kas apliecina, ka bērnu nevar atstāt audzināšanā pie vecākiem;

b) rakstiska piekrišana par aizbildņa pienākumu uzņemšanos;

c) nākošā aizbildņa īsa autobiografija;

d) uzziņa no aizbildņa un aizbilstamā dzīves vietas;

e) nākošā aizbildņa raksturojums no viņa darba vietas;

f) ģimenes dzīves apstākļu pārbaudes akts.

29. Līdz aizbildnības nodibināšanai aizbildnības organiem jā rūpējas par mazgadīgā mantu, jāizdara šās mantas aprakste un tā jānovērtē. Mantas apraksti izdara aizbildnības organu pārstāvji, piedaloties sabiedrības pārstāvjiem. Aprakste sastādāma trijos eksemplaros, no kuriem divi glabājas bērna lietā un viens nododams aizbildnim.

Ja bērnu namā audzināšanā ievietotiem bērniem ir vērtīgas mantas, tās glabājamās krājkasē, valsts bankas nodaļā vai izpildkomitejā. Glabāšanā nodoto mantu apliecības un krājgrāmatīņas glabājamās aizbildnības organos. Bērna personīgā lietā glabājama aizbildnības organa uzziņa.

30. Aizbildnību nodibina aizbilstamā dzīves vietā.

Ja aizbilstamam ir manta ārpus viņa dzīves vietas, tad nodibināma atsevišķa aizbildnība mantai pēc mantas atrašanās vietas: vienu aizbildni iecel bērnam, otru — bērna mantai. Ja aizbildņu starpā rodas domstarpības, strīda jautājumus izšķir aizbildnības organs pēc aizbilstamā dzīves vietas.

31. Par aizbildņiem var būt ne tikai bērna tuvi radnieki, bet arī personas, kurām nav radniecīgu attieksmju ar bērnu. Vietējo izpildkomiteju tautas izglītības resp. veselības aizsardzības nodaļa vai pilsetu (pagastu) izpildkomiteja iecel aizbildņus uz pieņemumu pamata, ko iesniedz bērna radnieki vai svešas personas, kas izsaka vēlēšanos uzņemt bērna aizbildnību, kā arī uz māju pārvalžu, māju īpašnieku un nomnieku, dzimtsarakstu organu, tiesu izpildītāju, milicijas un citu personu un iestāžu iesniegtu

paziņojumu pamata par bērniem, kuriem vajadzīga aizbildnība.

Aizbildnības organi var nodibināt aizbildnību arī uz pašierosmi.

32. Aizbildnības organiem, izvēloties aizbildni, jāvērs vērība uz nākošā aizbildņa personīgām īpašībām, uz viņa spējām pildīt uzņemto pienākumu, uz viņa attieksmēm ar bērnu, kuram viņu paredz iecelt par aizbildni.

33. Katru pieteikumu aizbildnības organi pārbauda, ņemot palīgā sabiedrības pārstāvjus, un jau iepriekš rūpējas par aizbildnībā ņemamā bērna personas un mantas apsardzību.

34. Personas, kurām paredzēts uzlikt aizbildņa pienākumus, var atsvabināt no šiem pienākumiem tikai svarīgu iemeslu dēļ.

Tiesība atteikties no aizbildņa pienākumiem ir:

- a) 60 gadu vecumu sasniegušām personām;
- b) personām, kuras slimības, fizisku trūkumu, mantas stāvokļa vai nodarbes veida dēļ nevar nodarboties ar bērnu audzināšanu;
- c) personām, kuru audzināšanā ir divi vai vairāki bērni;
- d) mātēm, kas audzina bērnus līdz 8 gadu vecumam;
- e) personām, kas jau ir aizbildņi vai aizgādņi.

35. Nevar iecelt par aizbildņiem un aizgādņiem: garā slimus; personas, kurām tiesa atņēmusi vēlēšanu tiesības vai vecāku tiesības; kas sodītas par noziegumiem uz laiku, kamēr viņas likumīgā kārtā uzskatāmas par sodītām; kuru intereses atrodas pretunā ar aizbilstamā interesēm, un nepilngadīgos.

36. Aizbildnības pienākumu izpilda bez atlīdzības. Ja aizbilstamam ir manta, kas dod ienākumu, aiz-

bildnim ir tiesība uz atlīdzību, ne augstāku par 10% no šās mantas ienākumiem.

37. Aizbildnība jānodibina ne vēlāk kā septiņu dienu laikā pēc vecāku vai aizbildņu nāves. Izņēmuma gadījumos aizbildnības orgāns var pagarināt aizbildnības nodibināšanu līdz vienam mēnesim. Pēc aizbildnības nodibināšanas aizbildnim izdod pret parakstu oficiālu apliecību.

38. Aizbildnības orgāniem uz vietas periodiski jākontrolē aizbilstamo dzīves un audzināšanas apstākļi.

39. Nav pieļaujama aizbildņa un aizbilstamā dzīvošana atsevišķi. Nodot bērņus uz laiku audzināšanā bērņu namos un internatos aizbildnis var tikai ar aizbildnības orgānu atļauju. Par to taisāms speciāls lēmums, kura norakstu izsniedz aizbildnim un bērņu iestādei.

40. Aizbildnim ir tiesība pieprasīt aizbilstamā atdošanu caur administratīviem orgāniem vai tautas tiesu no katras personas, kura bērņu tur pie sevis bez likumīgiem pamatiem.

41. Par katru bērņa dzīves vietas maiņu aizbildnim jāziņo aizbildnības orgāniem. Pēdējie nosūta aizbilstamā personīgo lietu aizbildnības orgānam pēc bērņa jaunās dzīves vietas.

42. Lai nodibinātu aizbildnību mazgadīgā mantai, aizbildnības orgāniem jāsaņem no notariāta kantora apliecība, kas apstiprina bērņa tiesību uz mantojamo mantu.

43. Aizbildnības orgānu atzītos nepieciešamos un lietderīgos izdevumus aizbilstamam sedz no mantas ienākuma, bet ja manta ienākumus nedod vai arī ja šo ienākumu nepietiek izdevumu segšanai — tad no pašas aizbilstamā mantas.

Tērēt aizbilstamā mantu drīkst tikai ar aizbildnības organu atļauju.

44. Tādus darījumus rīcībā ar mantu, kā arī darbību, kas neietilpst parastos darījumos par mājas saimniecību un mantas pārvaldīšanu, kā: līgumu noslēgšanu, kuriem vajadzīgs notariāls apstiprinājums vai reģistrācija izpildkomitejā, atteikšanos no aizbilstamam piederošām mantiskām tiesībām, brīvprātīgu mantas sadalīšanu, rakstisku saistību izdošanu u. c. — aizbildnis drīkst izdarīt tikai ar attiecīga aizbildnības organa atļauju.

45. Aizbildnim nav tiesības izdarīt dāvinājumus aizbilstamā vārdā, tāpat arī uzņemties viņa vārdā saistības pēc galvojuma līguma.

46. Aizbilstamā naudas sumas un vērtspapīri, izņemot to naudu, kas nepieciešama aizbilstamā uzturēšanai un viņa mantas pārvaldīšanai, glabājamas valsts iestādēs (Valsts bankas nodaļās, krājkasēs u. tml.), un aizbildnis tās nedrīkst glabāt pie sevis.

47. Katru gadu ne vēlāk par 1. februāri aizbildnim jāiesniedz aizbildnības organam pārskats par notecējušā gada ienākumiem un izdevumiem attiekmē uz aizbilstamā mantu un viņa uzturēšanu.

Uz aizbildnības organa pieprasījumu aizbildnim pārskats jāiesniedz arī citos termiņos.

48. Par aizbildņa rīcību var iesniegt sūdzības attiecīgos aizbildnības organos personas, kas atrodas aizbildnībā, valsts iestādes, sabiedriskas organizācijas, kā arī atsevišķi pilsoņi.

49. Sūdzības par vietējo izpildkomiteju tautas izglītības resp. veselības aizsardzības nodaļu un pagastu (nelielo pilsētu) izpildkomiteju rīkojumiem aizbildnības lietās iesniedzamas apriņķu vai pilsētu

(pilsētas rajonu) izpildkomitejām. Pēdējo lēmumi ir galīgi.

50. Pēc pilnu 14 gadu vecuma sasniegšanas aizbildnība par mazgadīgo izbeidzas. Ja aizbildnim ir sevišķi nopelni aizbilstamā audzināšanā, aizbildnības orgāns var to atzīmēt.

Aizbildņa apliecība pēc aizbildnības izbeigšanās jāatdod atpakaļ.

Pēc aizbildnības izbeigšanās aizbildnības orgāns skata cauri vispārēju pārskatu par aizbildņa darbību.

51. Ja aizbildnība izmantota savtīgos nolūkos vai ja aizbilstamie bērni atstāti bez uzraudzības un nepieciešamās materialās palīdzības — aizbildnības orgāns atceļ aizbildni un nosūta materialus prokuroram vainīgā saukšanai pie kriminālatbildības.

X PAPILDINĀJUMS.

Kādā kārtībā noteikt bērna piederību attiecīgai mātei un viņa vecumu, ja nav iespējams uzrādīt dokumentu.

Saskaņā ar PSRS Tautas veselības komisariāta instrukcijas 8. p. par valsts pabalsta piešķiršanu un izmaksu daudz bērnu mātēm, ko apstiprinājusi PSRS TKP 1937. g. 22. maijā (PSRS Lik. kr. 35. nr., 145), jautājumū par bērna piederību attiecīgajai mātei, ja nav iespējams uzrādīt bērna dzimšanas oriģinālapliecību vai tās apstiprinātu norakstu, kā arī pēdējā bērna vecuma noteikšanu, ja pēc tā rodas vajadzība, izšķir tautas tiesa, kura savu lēmumu dibina uz liecinieku liecībām vai citiem datiem.

Lai nodibinātu vienveidību tādu lietu caurskatīšanā tiesu praksē, lieku priekšā rīkoties pēc sekojošiem principiem:

1. Lietas par bērna izcelšanos un viņa vecuma noteikšanu skata cauri tautas tiesas pēc bērna mātes dzīves vietas uz viņas pieteikumu.

2. Šos pieteikumus tiesa pieņem tikai tad, ja tautas tiesnesis konstatē, ka pieteicēja oficiālu dokumentu par bērna dzimšanu pieprasījusi no attiecīga organa, kur bērna dzimšana bijusi reģistrēta, un ka tur viņai atteikts dokumentu izsniegt, vai arī bērns nemaz nav bijis reģistrēts un tātad mātei nav bijis iespējams sagādāt prasīto dokumentu.

Piezīme. Tiesai jāpieņem pieteikumi caurskatīšanai arī tajos gadījumos, kad pieteicējai ir apliecība par bērna dzimšanu, ko nozaudētās apliecības vietā izdevis dzimtsarakstu birojs, ciktāl tādas apliecības izdotas bez tiesas lēmuma.

3. Pieteikuma caurskatīšanu tautas tiesa izdara atklātā tiesas sēdē, pieaicinot pieteicēju un viņas norādītos lieciniekus.

4. Gadījumos, kad pieteikumā norādīto liecinieku aicināšana viņu tālās dzīves vietas dēļ ir apgrūtināta, tiesa var CPK 139. p. un tam atbilstošo citu savienoto republiku CPK pantu kārtībā uzdot attiecīgai tiesai noprotināt lieciniekus pēc viņu dzīves vietas.

5. Faktu, ka pieteicēja pieteikto bērnu dzemdējusi, var konstatēt tikai ar liecinieku liecībām un oficiāliem dokumentiem (ārstniecības iestādes, dzemdēšanas iestādes, vecmāšu punktu utt. uzzīņa).

6. Bērna vecuma noteikšana izdarāma ar obligātu medicīniskās ekspertīzes piedalīšanos, no kuras pēc iespējas jāprasa precīza bērna vecuma noteikšana pat līdz dzimšanas mēnesim.

7. Savā lēmumā tiesa norāda, vai pieteiktais bērns pieder pieteicējai un ar ko tas konstatēts, kā arī bērna dzimšanas laiku, pie kam dzimšanas gads jā-

norāda obligāti, bet mēnesi un datumu var norādīt aptuveni.

8. Tiesas lēmumu var pārsūdzēt vispārējā kārtībā.

9. Pieteikums bērna piederības fakta un viņa vecuma konstatēšanai jāapmaksā ar valsts nodevu 3 rubļu apmērā. (PSRS TTK 1937. g. 15. jūlija pavēle Nr. 71. ar 1937. g. 13. septembra grozījumu Nr. 101.)

XI PAPILDINĀJUMS.

Kādā kārtībā atzīstamas faktiskās laulības attieksmes gadījumā, kad viens no laulātiem frontē miris vai nozudis.

PSRS TTK 1944. g. 16. novembra raksts Nr. D—41.

PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1944. g. 10. novembra dekretā par to, „Kādā kārtībā atzīstamas faktiskās laulības attieksmes gadījumā, kad viens no laulātiem frontē miris vai nozudis“, noteikts, ka tajos gadījumos, kad faktiskās laulības attieksmes, kādas pastāvējušas līdz PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1944. g. 8. jūlija dekreta izdošanai, nevar reģistrēt saskaņā ar dekreta 19. pantu tādēļ, ka viena no tādās attieksmēs esošām personām frontē mirusi vai nozudusi, — otrai pusei ir tiesība griezties tautas tiesā ar pieteikumu atzīt viņu par mirušās vai nozudušās personas laulāto, pamatojoties uz agrāk spēkā bijušo likumu (KPFSSR Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeka 11. un 12. pantu un citu savienoto republiku kodeku atbilstošiem pantiem).

Šā dekreta izpildīšanai uzdodu ievērot sekojošo:

1. Personai, kas iesniegusi pieteikumu atzīt faktiskās laulības attieksmes, jādod pierādījumi:

a) par to faktu, ka persona, kas atradies ar pieteicēju faktiskās laulības attieksmēs, ir frontē mirusi vai nozudusi, kā arī

b) par to, ka starp pieteicēju un frontē mirušo vai nozudušo personu pastāv faktiskas laulības attieksmes.

2. Nāves fakta pierādījumi ir:

a) dzimtsarakstu organu apliecība par nāves reģistrāciju;

b) oficiāls paziņojums par nāvi, kurš saņemts no karaspēka daļas pavēlniecības, kara slimnīcas administrācijas, kara komisariāta vai citiem Aizsardzības tautas komisariāta, Kara-Jūras Flotes tautas komisariāta un IeTK karaspēka atbilstošās galvenās pārvaldes orgāniem.

3. Pierādījumi par nozūšanu frontē ir:

a) attieksmē uz Sarkanās Armijas karavīriem — Kara komisariāta vai aktīvās armijas kareivju un seržantu sastāva zaudējumu personālās reģistrācijas Pārvaldes paziņojums;

b) attieksmē uz Kara-Jūras Flotes karavīriem — KJF personālā sastāva zaudējumu reģistrācijas Centrālā biroja vai flotes organizācijas ierindas nodaļas (flotiles), vai daļas pavēlniecības paziņojums;

c) attieksmē uz IeTK karaspēka karavīriem — Kara komisariāta vai IeTK karaspēka atbilstošās galvenās vai apgabala pārvaldes, vai karaspēka daļas pavēlniecības paziņojums.

4. Faktisko laulības attieksmju pastāvēšanu tiesa konstatē saskaņā ar KPFSR Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeksa 11. un 12. pantu un citu savienoto republiku kodeksu atbilstošiem pantiem, pie kam jāpierāda, ka faktiskās laulības attieksmes radušās pirms 1944. g. 8. jūlija dekreta izdošanas.

5. Skatot cauri lietas par faktisko laulības attieksmju atzišanu, tautas tiesai jāizdara nepieciešamā lietas iepriekšēja sagatavošana un jānodrošina lietas rūpīga caurskatīšana tiesas sēdē, jānopratina visi nepieciešamie liecinieki, jāpārbauda pieteicēja (pieteicējas) iesniegtie dokumenti un vajadzības gadījumā jāpieprasa papildu ziņas.

6. Ja tiesa atzīst pieteikumu par apmierināmu, viņa taīsa lēmumu atzīt pieteicēju par mirušās vai nozudušās personas laulāto.

Ne uz kādiem citiem jautājumiem (par tiesību uz pensiju, pabalstu, mantojumu u. tml.) tiesas lēmumam nav jāattiecas.

7. Tautas tiesas lēmumu var pārsūdzēt uz vispārējiem pamatiem.

8. No pieteikumiem par faktisko laulības attieksmju atzišanu, saskaņā ar PSRS TKP 1942. g. 29. aprīļa lēmuma „par valsts nodevas likmēm“ I sadaļas 1. p. „b“ burtu, ņem valsts nodevu trīs rubļu apmērā.

XII PAPILDINĀJUMS.

Laulības šķiršanas lietu caurskatīšanas kārtība tiesās.

PSRS Tieslietu tautas komisariata instrukcija.

Apstiprināta ar PSRS TKP 1944. g. 27. novembra lēmumu Nr. 1622 un grozīta ar PSRS Min. Pad. 1946. g. 29. aug. lēm. Nr. 1945.

1. Laulības šķiršanas lietu caurskatīšana tautas tiesā.

1. Tautas tiesa skata cauri laulības šķiršanas lietas pēc laulāto kopīga pieteikuma vai pēc viena laulātā pieteikuma.

Šīs lietas skatāmas cauri, piedaloties tautas pieteicējiem.

2. Laulības šķiršanas lietas skatāmas cauri pēc laulāto dzīves vietas, ja viņi dzīvo kopā, un pēc atbildētāja dzīves vietas, ja laulātie dzīvo šķirti.

Ja pie laulātā, kas iesniedzis laulības šķiršanas pieteikumu, atrodas nepilngadīgi bērni un izbraukšana uz atbildētāja dzīves vietu rada viņam grūtības, tiesa uz pieteicēja lūgumu var skatīt cauri lietu viņa dzīves vietā.

Ja ir svarīgi iemesli, tautas tiesa var uz atbildētāja lūgumu nodot lietu caurskatīšanai tās vietas tautas tiesai, kurā atrodas dzīves vieta laulātam, kas iesniedzis laulības šķiršanas pieteikumu.

Uz abu laulāto vēlēšanos lietu var skatīt cauri jebkura laulātā dzīves vietā.

3. Laulības šķiršanas pieteikums visos gadījumos iesniedzams tautas tiesai pēc pieteicēja dzīves vietas.

4. Pieteikumā par vēlēšanos šķirt laulību jānorāda pieteicēja un otra laulātā uzvārds, vārds, tēvārds, dzimšanas gads un dzīves vieta, kā arī šķiršanas iemesli.

Kad iesniedz laulības šķiršanas pieteikumu, jāiekasē 100 rubļu, kā arī suma, kas nepieciešama laikrakstā ievietojamā sludinājuma samaksai (1944. g. 8. jūlija dekreta 24. p. „a“ un „c“ pk.).

5. Tautas tiesnesis, kas saņēmis laulības šķiršanas lietā pieteikumu, kurš skatāms cauri tiesā pēc laulātā-atbildētāja dzīves vietas, pārbauda pieteikuma atbilstību likuma prasībām; paskaidro pieteicējam, ka lietu skatīs cauri tautas tiesā pēc atbildētāja dzīves vietas, kurp tiks aicināts atbildētājs; noteic lieciniekus, kas aicināmi tiesā no pieteicēja puses; no-

pratina lieciniekus, kas dzīvo tajā pašā pilsētā vai rajonā; ieliek vietējā laikrakstā sludinājumu par pieteicēja laulības šķiršanas lietas ierosinājumu.

Pēc tam tautas tiesnesis nosūta pieteikumu un citus lietas materialus, pieliekot klāt laikrakstā publicēto sludinājumu, tautas tiesai pēc laulātā-atbildētāja dzīves vietas.

6. Tautas tiesnesis, kas lietu pieņēmis savā caurskatīšanā, aicina lietas iepriekšējas sagatavošanas kārtībā laulāto-atbildētāju, lai iepazīstinātu viņu ar iesniegto pieteikumu, iepriekš paskaidrodams viņam laulības šķiršanas iemeslus, kā arī lai noteiktu lieciniekus, kas aicināmi uz lietas caurskatīšanu tiesā (1944. g. 8. jūlija dekreta 24. p. „b“ pk).

Ja lieta skatāma cauri pēc tā laulātā dzīves vietas, kurš iesniedzis pieteikumu (šās instrukcijas 2. p.), bet atbildētājs dzīvo citā pilsētā vai rajonā, tad tautas tiesnesis, kas pieņēmis lietu caurskatīšanai, uzdod tautas tiesnesim pēc atbildētāja dzīves vietas izdarīt šajā pantā norādīto darbību. Tāds uzdevums jāizpilda 10 dienu laikā.

Pēc lietas iepriekšējas sagatavošanas nobeiguma tautas tiesnesis ieliek vietējā laikrakstā sludinājumu (izņemot 5. pantā paredzēto gadījumu, kad sludinājumu ieliek tas tautas tiesnesis, kas pieteikumu saņēmis, pirms pieteikuma nosūtīšanas tautas tiesai, kurai lieta jāskata cauri).

7. Laikrakstā ievietotā sludinājumā jānorāda paziņojums par tāda un tāda (pieteicēja uzvārds, vārds, tēvvārds un dzīves vieta) laulības šķiršanas lietu ar viņa laulāto (pēdējā uzvārds, vārds, tēvvārds un dzīves vieta), kura skatāma cauri tādai un tādai tautas tiesai (paziņojuma paraugs pielikts klāt).

8. Pēc iepriekšējas sagatavošanas nobeiguma un paziņojuma izsludināšanas laikrakstā tautas tiesnesis noliek lietu caurskatīšanai.

Pusēm izsūtāmās pavēstēs jābūt norādītām sekām, kādas draud par viņu neierašanos tiesas sēdē (šās instrukcijas 10. p.).

9. Ja laulātais-atbildētājs atrodas aktivā armijā, laulības šķiršanas lieta tiek apturēta saskaņā ar KPFSR CPK 113. p. „d“ pk. un citu savienoto republiku CPK atbilstošiem pantiem.

10. Kad viena no pusēm neierodas tiesas sēdē, tiesa, saskaņā ar KPFSR CPK 99. p. un citu savienoto republiku CPK atbilstošiem pantiem, atliek lietas iztiesāšanu.

Kad atbildētājs bez svarīgiem iemesliem neierodas uz otrreizēju aicinājumu (ja ir ziņas par pavēstes nodošanu), tautas tiesnesis skata lietu cauri bez viņa klātbūtnes.

Kad laulātais, kas iesniedzis laulības šķiršanas pieteikumu, bez svarīgiem iemesliem neierodas uz otrreizēju aicinājumu, tiesa taisa lēmumu lietu izbeigt.

11. Atcelts (PSRS Min. Pad. 1946. g. 29. aug. lēm. Nr. 1945).

12. Lieta skatāma cauri atklātā tiesas sēdē. Uz laulāto lūgumu lietu var nepieciešamos gadījumos pēc tiesas lēmuma skatīt cauri slēgtā tiesas sēdē (1944. g. 8. jūlija dekreta 23. p.).

13. Tiesas sēdē tautas tiesa, nopratinot puses un vajadzības gadījumos lieciniekus, konstatē laulības šķiršanas pieteikuma iesniegšanas iemeslus un cenšas laulātos samierināt (1944. g. 8. jūlija dekreta 25. p.).

14. Ja laulāto samierināšana panākta, tiesa taisa lēmumu par laulības šķiršanas lietas izbeigšanu, kurā

norādīts, ka lieta izbeigta sakarā ar laulāto samierināšanos.

Ja samierināšana nav panākta, tiesa taisa lēmumu, kurā norāda, ka samierinājuma nesasniegšanas dēļ lietas iztiesāšana tautas tiesā uzskatāma par nobeigtu.

Pusēm pēc viņu lūguma izsniedzams lēmuma noraksts.

15. Tautas tiesas sēdes protokolā jāizteic lietas caurskatīšanā konstatētie laulības šķiršanas pieteikuma iesniegšanas iemesli, otras puses paskaidrojumi, liecinieku izsacījumi, pusu samierināšanas priekšlikumi.

Pusu vienošanās par samierināšanos ierakstāma protokolā un parakstāma abiem laulātiem.

II. Laulības šķiršanas lietu caurskatīšana savienotās, autonomās republikas apgabala, novada, apvada un pilsētas tiesā un Augstākā tiesā.

16. Laulības šķiršanas lietas, kurās tautas tiesā nav panākta laulāto samierināšanās, skatāmas cauri pēc laulātā pieteikuma savienotās, autonomās republikas apgabala, novada, apvada vai pilsētas tiesā vai Augstākā tiesā, kas stāv augstāk attieksmē pret to tautas tiesu, kura iepriekš skatījusi lietu cauri (1944. g. 8. jūlija dekreta 25. p.).

16a. Kad noteiktā kārtībā apliecināta viena laulātā bezvēsts prombūtne, bezvēsts nozušana frontē, notiesāšana ar ilgu brīvības zaudēšanu (uz laiku, ne mazāku par trim gadiem) vai chroniska gara slimība, pieteikumu par laulības šķiršanu var iesniegt otrs laulātais pēc savas dzīves vietas tieši apgabala, novada, apvada (okružnoj), pilsētas tiesai vai savie-

notās vai autonomās republikas Augstākai tiesai bez lietas iepriekšējas caurskatišanas tautas tiesā.

Pie tam lietas par laulības šķiršanu ar personām, kas atrodas ieslodzījumā, skatāmas cauri, obligāti paziņojot rakstiski atbildētājam un publicējot vietējā avīzē, bet lietu par laulības šķiršanu ar bezvēsts promesošu, bezvēsts nozudušu frontē un ar gara slimību saslimušu personu — neaicinot atbildētāju un nublicējot avīzē.

Šajos gadījumos PSRS Augstākās Padomes Prezidiņa 1944. g. 8. jūlija dekreta 27. pantā paredzētā suma no 500 līdz 2000 rubļiem, izsniedzot apliecību par laulības šķiršanu, netiek ņemta un valsts nodeva, iesniedzot pieteikumu par laulības šķiršanu, piedzenama tādā apmērā, kāds noteikts trūcīgo rakstura prasības pieteikumiem (PSRS Min. Pad. 1946. g. 29. aug. lēm. Nr. 1945).

17. Pieteikumā jānorāda:

a) pieteicēja uzvārds, vārds, tēvvārds, dzimšanas gads un dzīves vieta;

b) otra laulātā uzvārds, vārds, tēvvārds, dzimšanas gads un dzīves vieta;

c) laulības šķiršanas iemesli;

d) ja laulātiem ir bērni — ziņas par bērniem, pie kā viņi atrodas, kā katra puse piedalās viņu uzturēšanā un audzināšanā, priekšlikumi jautājumā par bērnu turpmākās uzturēšanas un audzināšanas kārtību;

e) ja prasa mantas dališanu — ziņas par laulāto mantu.

Pieteicējs var lūgt, lai viņam atstāj pirmslaulības uzvārdu.

Pie pieteikuma jāpieliek: tās tautas tiesas lēmums.

kura lietu iepriekš skatījusi cauri; uzziņas un dokumenti, kas nepieciešami jautājuma izšķiršanai par bērniem un viņu uzturēšanu, bet gadījumos, kad pieteicējs lūdz sadalīt mantu naturā — pieteicēja sastādīta aprakste ar mantas novērtējumu.

18. Saņēmusi laulības šķiršanas pieteikumu, savienotās, autonomās republikas apgabala, novada, apvada vai pilsētas tiesa vai Augstākā tiesa izprasa no tautas tiesas nobeigto iztiesāšanas aktu attiecīgā lietā un noliek šo lietu caurskatīšanai.

Lietu skata cauri, piedaloties tautas piesēdētājiem, atklātā tiesas sēdē. Uz laulāto lūgumu lietu var nepieciešamos gadījumos, pēc tiesas lēmuma, skatīt cauri slēgtā tiesas sēdē (1944. g. 8. jūlija dekreta 23. p.).

19. Pusēm, kas aicinātas uz tiesas sēdi, par neierašanos draud šās instrukcijas 10. pantā norādītās sekas.

Kad tiesā neierodas atbildētājs, tiesa, ja atzīst viņa ierašanos par nepieciešamu jautājuma izšķiršanai par bērna uzturēšanu un audzināšanu, var taisīt lēmumu par atbildētāja atvešanu saskaņā ar KPFSR CPK 101. p. un citu savienoto republiku CPK atbilstošiem pantiem.

20. Tiesa, izskatījusi lietu, taisa motivētu spriedumu šķirt laulību vai noraidīt laulības šķiršanu; bet ja lietu skatot cauri puses izteic vienošanos samierināties, tiesa taisa lēmumu izbeigt lietu par laulības šķiršanu, kurā norāda, ka lieta izbeigta sakarā ar laulāto samierināšanos.

Spriedumā par laulības šķiršanu, saskaņā ar 1944. g. 8. jūlija dekreta 26. un 27. pantu, tiesai pienākas:

a) noteikt, pie kura no šķirtiemi laulātiem un kurš no bērniem paliek, kā arī kurš no vecākiem un kādā mērā sedz izdevumus par bērnu uzturēšanu;

b) šķirt mantu, ja puses to prasa, naturā vai daļu attieksmēs starp šķirtajiem laulātiem;

c) piešķirt katram no šķirtajiem laulātiem pēc viņu vēlēšanās pirmslaulības uzvārdu;

d) noteikt sumu, kas iekasējama izsniedzot laulības šķiršanas apliecību, robežās no 500 līdz 2000 rubļiem, un norādīt, no kura laulātā (no viena vai abiem) tā iekasējama.

21. Tiesu spriedumus laulības šķiršanas lietās puses var pārsūdzēt uz vispārējiem pamatiem.

Paziņojuma paraugs
laikrakstos ievietojamam sludinājuma
mam laulību šķiršanas lietās.

(Pie 7. p.)

Korovins Ivans Vladimira d., kas dzīvo Maskavā, L. Dorogomilovas ielā Nr. 95, 108. dzīv., ierosina lietu par laulības šķiršanu ar viņa sievu Korovinu Varvaru Vasiljeva m., kas dzīvo turpat.

Lieta skatāma cauri Maskavas pilsētas Kijevas rajona 2. iec. tautas tiesā.

XIII PAPILDINĀJUMS.

Dzimšanas un nāves gadījumu reģistrācijas kārtība un termiņi.

Latvijas PSR TKP 1945. g. 17. janvara lēmums.
(Latv. PSR TKP Lēm. kr. 1945. g. 7.—8. nr., 132.)

Sakarā ar PSRS Centralās Izpildu Komitejas un Tautas Komisarū Padomes 1936. g. 27. jūlija lēmumu Nr. 68/1359 iedzīvotāju dabiskās kustības uzskaites nokārtošanai un uzlabošanai, Latvijas PSR Tautas Komisarū Padome nolemj:

1. Dzimšanas un nāves gadījumu reģistrāciju pilsētās un apriņķu centros izdara pilsētu un apriņķu dzimtsarakstu biroji, laukos — pagastu izpildu komitejas.

Dzimšanas un nāves gadījumu reģistrāciju izdara bez maksas.

2. Bērna dzimšana jāreģistrē pēc abu vecāku vai viena vecāka pieteikuma, bet ja vecāki ir slimi vai miruši vai ja citu iemeslu dēļ nav iespējams iesniegt pieteikumu, — pēc radnieku vai citu personu pieteikuma, kuru gādībā bērns atrodas, — mēneša laikā pēc dzimšanas. Nedzīvi dzimušie jāreģistrē 24 stundu laikā pēc dzimšanas. Izlikts bērns jāreģistrē pēc viņa atradušās personas vai milicijas organu pieteikuma trīs dienu laikā pēc viņa atrašanās.

3. Nāves gadījumi jāreģistrē pēc mirušā radnieka vai attiecīgās mājas pārvaldes pieteikuma 3 dienu laikā pēc nāves iestāšanās.

Vardarbīga nāve (slepkavība), kā arī pašnāvība vai nāve nelaimes gadījumā, jāreģistrē pēc izmeklēšanas organu vai milicijas pieteikuma 24 stundu laikā pēc nāves iestāšanās vai liķa atrašanās un tikai uz ārsta apliecības pamata par nāves cēloni.

4. Uzlikt personīgu atbildību par savlaicīgas un pareizas dzimšanas un nāves gadījumu reģistrācijas nokārtošanu (paziņojot iedzīvotājiem par reģistrācijas termiņiem un kārtību, noskaidrojot izvairīšanos no reģistrācijas, pareizu aktu grāmatu vešanu u. tml.) pilsētās un apriņķu centros — apriņķu un pilsētu dzimtsarakstu biroju vadītājiem, laukos — pagastu izpildu komiteju sekretariem.

5. Noteikt par izvairīšanos no dzimšanas un nāves gadījumu reģistrācijas un par šajā lēmumā noteikto reģistrācijas termiņu neievērošanu naudas sodu 25—

100 rubļu apmērā, ko uzliek pēc aprīņa, pilsētas vai pagasta izpildu komiteju lēmuma.

6. Par nepamatotu atteikšanos no dzimšanas vai nāves gadījumu reģistrācijas, par reģistrācijas noka- vēšanu un iedzīvotāju dabiskās kustības uzskaites ziņu nepiegādāšanu noteiktā laikā vai nepareizu ziņu sniegšanu — amatpersonas saucamas pie kriminal- atbildības pēc KPFSR Kriminālkodeka 111. panta.

1951

ALFABETISKAIS SATURA RĀDĪTĀJS.

Skaitļi nozīmē Kodeka pantus. Paragrafs (§) ar skaitli nozīmē materialus pie atsevišķiem pantiem. Romiešu cipars (I, XIII) nozīmē papildinājuma (papildu materialos) numuru, bet tam blakus esošie skaitļi (XI 12—14) — attiecīgā papildinājuma pantus.

A

Aborts — a. aizliegšana — I.

Administratīvs sods — adm. sods par atteikšanos sūtīt bērnu skolā — 41, 1. §; a. sods vecākiem par bērnu palaidnībām un ielas huliganismu — 41, 2. §; par termiņa nokavēšanu dzimšanas pieteikšanai — 118; par termiņa nokavēšanu miršanas pieteikšanai — 125.

Adopcija — vispārīgi noteikumi — 57—67; 59, 1. §, 61, 1. §, 64, 1. un 2. §; a. ieraksts — 111, 112; a. bērniem, kas zaudējuši vecākus IX (13—23).

Aizbildnība un aizgādība — bērnu uzvārda noteikšana — 34; strīdu izšķiršana jautājumos par rīcību ar bērniem — 39; bērnu atņemšana vecākiem — 46, 46, 1. un 2. §; atļauja aizbilstamiem satikties ar vecākiem — 47; a. organu tiesības adopcijas gadījumos — 59, 61, 65; aizbildnība bērniem, kuru vienīgais vecākais atrodas apcietinājumā vai izcieš labošanas darbus — 68, 2. §; vispārīgi noteikumi — 68—85; tiesības un pienākumi — 86—94; atbildība par a. izlietošanu mantkārīgos nolūkos — 92, 1. §; sūdzības par aizbildnības un aizgādības organu lēmumiem — 94, VIII (16—22); a. lietu kārtošana — 95—102; a. garā slimiem un plānprātīgiem — 103—110, VIII (10—14); a. organi (nolikums) VIII; aizbildnība par bezvēsts promesošo vai mirušo personu mantu un aizgādība par pilngadīgiem — VIII (15); aizbildnība bērniem, kas zaudējuši vecākus — IX (24—51).

Aizbildnis un aizgādnis — ko nevar iecelt par a. — 77, IX (35); atteikšanās no iecelšanas — 78, IX (34); tiesības un pienāk-

kumi — 79—83, 86—91, 101, 102, IX (36, 40, 41); a. darbības uzraudzība — 80, VIII, IX(51); a. atcelšana — 92; a. atbildība — 92, 1. §, IX (51); sūdzības par a. — 93, IX (16—22, 48).

Aizgādnība — sk. Aizbildnis un aizgādnis, Aizbildnība.

Aizgādnis — sk. Aizbildnis.

Alimenti — sk. Uzturēšana.

Apbūve — laulāto tiesība uz daļu apbūvē — 10, 5. §.

Apcietinājums — bērnu novietošana, kuru vienīgais vecākais atrodas apcietinājumā — 68, 2. §.

Apķīlāšana — atbildētāja darba algas daļas un mantas apķīl. alimentu lietās — 50, 3. un 4. §.

Apmācība — 45, 89.

Ārzesmes — aizbildnība un aizgādnība ārzemēs palikušai mantai — 85; civiltāvokļa aktu ieraksti ārzemēs — 111.

Ārzemnieki — laulības starp ārzemniekiem — 136, 137; dokumentu nozīme par laulības šķiršanu pēc ārvalsts likumiem — 141; valsts pabalstu nepiešķiršana par bērniem, kas ir ārvalstu pavalstnieki — VII (4).

Atbildība — a. par pieaugušo faktiskām laulībām ar nepilngadīgiem — 5, 1. §; a. par laulības reliģiskās ceremonijas izdarīšanu nepilngadīgiem — 5, 2. §; par alimentu ļaunprātīgu nemaksāšanu — 42, 1. un 2. §; vecāku un aizbildņu atbildība par bērnu nodarītiem materiāliem zaudējumiem — 41, 41, 2. §; a. par nepilngadīgo uzkūdišanu izdarīt noziegumu, kā arī par viņu piespiešanu nodarboties ar spekulāciju, prostitūciju un ubagošanu — 41, 4. §; atbildība par atteikšanos sūtit bērnus skolā — 41, 41, 1. §; vecāku un aizbildņu a. par bērnu sabiedriski bīstamu darbību — 41, 3. §; atbildība, ja nav ziņots par alimentu maksātāja materiālā stāvokļa pārmaiņu — 50, 15 §; atbildība par tiesas lēmuma izpildīšanas novilcināšanu alimentu lietās — 50, 13. §; a. par alimentu neieturēšanu no darba algas — 50, 12. §; amatpersonu atbildība, kuru vainas dēļ nepiedzen alimentus — 50, 11. §; aizbildņu atbildība — 92, 1. §; a. par nepamatotu atteikšanos reģistrēt civiltāvokļa aktus — 117a; a. par dzimšanas reģistrācijas termiņa nokavēšanu — 118; a. par izvairīšanos no miršanas reģistrācijas — 125.

Atņemšana — bērnu atņemšana — 40, 1. un 2. §, 41, 2. §. (2. pk.), 46, 46, 1. un 2. §, VIII (8); vecāku prasības par bērnu atņemšanu citām personām — 44.

Atradenis — ieraksts par to — 123.

Atsauksme — a. nodošana tiesu izpildītājam — 50, 13. §.

Atsavināšana — sk. Darījumi.

Atskaite — sk. Norēķins.

Atvaļinājums — alimentu piedziņa no kompensācijas par neizlietoto atvaļinājumu — 51a, 4. §.

Atvešana — atbildētāja atvešana tiesā alimentu lietās — 50, 8. §.

Audzinašana — bērnu audzināšana — 40, 1. un 2. §, 41, 41, 1. §; alimenti audzināšanā pieņemtiem bērniem — 42³; bērnu nodošana audzināšanā — 45; bērnu nodošanas kārtība patronatā — IX; aizbilstamo nodošana audzināšanā — 89.

B

Bāreņi — bērnu-bāreņu nodošanas kārtība patronatā — 68, 1. §, IX.

Bērni — jautājums par bērnu likteni un uzturēšanu, laulību izbeidzot — 10, 7. §; 22, 40, 2. §; b. un vecāku savstarpējās atieksmes — 25, 38, 39; ieraksts par bērna vecākiem — 26; pirms PSRS 1944. g. 8. jul. dekreta izdošanas dzimušie no vecākiem, kas neatrodas reģistrētā laulībā — 29 (piez.), 30, 50, 16. § (5. pk. 2. d.), III (2. 3); pielīdzināšana laulībā dzimušiem — 28; dzimšanas ieraksts bērnam, kas dzimis no mātes, kura neatrodas reģistrētā laulībā — 27; paternitāte — 29; vecāku tiesības — 33, 33, 1. §, 38, 39; b. uzvārds — 27, 34; b. pilsonība — 35, 36, 36, 1. §; reliģija — 37; b. dzīves vieta — 40; strīdi par bērnu atņemšanu — 40, 1. §; b. nodošana otram vecākam audzināšanā — 40, 2. §; vecāku tiesības un pienākumi — 41, 41, 1. §, 42, 42, 1.—4. §, 42¹, 43—45, 48, 48, 1. §; bērnu tiesība saņemt uzturu — 42, 42, 1., 2. un 3. §; 42¹, 42², 42³, 48; milicijas organu tiesība sodīt vecākus par bērnu palaidnībām un ielas huliganismu — 41, 2. § (18. pk.); vecāku materialā atbildība par bērnu nodarītiem zaudējumiem — 41, 2. § (19. pk.); uzraudzības trūkums par b. uzvešanos — 41, 2. § (20. un 22. pk.); vecāku tiesību atņemšana — 33, 46, 46, 1. §, 49, 51; izdevumu segšana par bērnu uzturēšanu bērnu namā — 46, 2. §; b. pienākumi — 49, 49, 1. §, 50; vecāku pienākums uzturēt b. — 50, 50, 1.—16. §; b. alimentu apmērs — 51a, 51a, 1.—10. §; atbildība par uzturēšanu — 52; bērnu tiesība uz zemnieku sētas mantu — 53, 56¹; adopcija — 57—67, 61, 1. §, 64, 1. un 2. §; bāreņu un bērnu namu audzēkņu nodošana patronatā, adopcijā un aizbildnībā — IX; b. novietošana, kuru vienīgais vecākais atrodas apcietinājumā — 68, 2. §;

tiesas rīcības sēdē jānoskaidro jautājums, vai apsūdzētam ir nepilngadīgi bērni — 68, 2. § (3. pk.): b. dzimšanas pieteikšana — 118, 119; b. dzimšanas ieraksts — 120, 121; nedzīvi dzimuša b. pieteikšana — 122; ieraksts par izlikta b. atrašanu — 123; dzimšanas ieraksta papildināšana — 142; kādā kārtībā noteikt b. piederību attiecīgai mātei un viņa vecumu, ja nav par to dokumentu — X; b. zīdīšana — VII (38—40).

Bērnudārzi — I (22), II (10), VII (43).

Bērnus nams — izdevumu segšana par bērnu uzturēšanu bērnu namā — 46, 2. §; ievietošana tajā 41, 2. § (2. pk.), VII (44), IX (29, 39).

Bezpalumtes bērni — alimentu lietas par labu bezpalumtes bērniem — 50, 2. §.

Bezvēsts prombūtne — b. p. gadījumā faktisko laulības atteiksmju atzišana — 1 (piez.), XI; b. p. nozīme laulības izbeigšanā — 17; adopcijas fakta konstatēšana pēc bezvēsts nozūšanas 59, 1. §; aizbildnība mantai — 69; ieraksts, ka bezvēsts promesošais atzīts par mirušu — 130; kādā kārtībā b. promesošais atzīstams par mirušu — 130, 1. §; apliecību izdošana par b. prombūtni un par b. promesošo atzišanu par mirušiem — 130, 2. un 3. §; bezvēsts nozudušie karavīri — 130, 3. §.

Brāļi — aizliegums reģistrēt laulību starp brāļiem un māsām — 6; tiesība uz uzturu — 54.

Brīvības atņemšana — alimentu piedziņa no personām, kas izcieš sodu b. a. lietās — 51a, 5. §; bērnu novietošana, ja vecāki atrodas apcietinājumā — 68, 2. §.

C

Ciemi padomes — sk. Padomes un izpildkomitejas.

Civilstāvokļa akti — sk. Laulība, Miršana, Laulības izbeigšana, Dzimšana, Adopcija.

Civilstāvokļa aktu reģistrācija — laulības r. — 1—6¹, 131—135; lietas par ieraksta labošanu — 115; adopcijas r. — 59, 142, IX (15); dzimtsarakstu organu paziņojums par aizbildnības nodibināšanas nepieciešamību — 98; vispārīgi noteikumi — 111—117; maksa par laulības šķiršanas r. — 138, 112, 1. §; amatpersonu atbildība par nepamatotu atteikšanos no reģistrācijas — 117a; dzimšanas r. — 118—122, 131, 1. §; miršanas r. — 124—129; personas atzišana par mirušu — 130; laulība starp ārzemniekiem — 136, 137; laulības izbeigšana — 138—141; atzīme pasē par laulību — 133¹; atzīme pasē par lau-

libas šķiršanu — 138; ierakstu papildināšana — 142; uzvārda un vārda maiņa — 111.

D

Darba alga — alimentu ieturēšana no d. a. — 50, 3.—4. §, 12—16, 51a, 51a, 2.—7. un 10. §; alimentu apmēra noteikšana personām, kas nesapņem darba algu — 51a, 9. §.

Darba nespēja — darba nespējīga laulātā uzturēšana — 14, 14, 1.—3. §; 15, 16.

Darijumi — d. starp laulātiem — 13; laulāto tiesība ar abpusēju vienošanos noteikt citādu daļu apmēru kopējā mantā — 13, 1. §; aizbildņa — 86; aizliegums slēgt d. ar aizbilstamo — 88; aizbildnībā esošo d. — 90.

Daudzbērnu un vientuļās mātes — pabalsti tām — I (1—5), VII (1—31, 38—44).

Daudzsievība — 6.

Dāvinājums — aizbilstamam piederošās mantas — 86, VII (45), IX (45); tiesības ierobežošana rīkoties ar bērniem piederošu mantu — 86, 1. §.

Divsievība — 6.

Dzimšana — dz. ieraksta izdošana — 115; dz. ieraksts — 111, 112, 118—123; dz. registrācijas kārtība un termiņi — XIII.

Dzimtsarakstu biroji — 131, 131, 1. §. Sk. arī Civilstāvokļa aktu registrācija.

Dzīves vieta — laulāto dz. v. — 9, 9, 1. §; bērnu dz. v. — 40; alimentu maksātāju pienākums ziņot par dz. v. maiņu — 50, 15. §; atbildētāja meklēšana, ja viņa dzīves vieta nav zināma — 50, 5. un 6. §; aizbilstamo dz. v. — 75.

Dzīvojamā platība laulātiem — 10, 10. §.

F

Faktiskās laulības attieksmes — 1. p. piez., 29. p. piez., 29, 1. §; XI.

Faktu konstatēšana, no kuriem atkarīgas kādas pilsoņu tiesības — 59, 1. un 2. §.

G

Garā slimie — aizliegums reģistrēt laulības starp garā slimiem — 6; aizbildnība — 69, 72, 79, 84, 89, VIII (10—14); g. s. pārbaude — 103—110.

Goda nosaukums „Māte varone“, ordenis „Mātes slava“ un medaļa „Mātes medaļa“ — II (12—15), IV, V, VI.

Grūtnieces — valsts palīdzība tām — I (6—11), VII (32—40); atbildība par atteikšanos pieņemt darbā g. — I (9). Sk. arī Aborts.

I

Iekūlāšana — aizbilstamā mantas — 86, 86, 1. §.

Ierašanās — laulātiem laulības šķiršanas gadījumā obligāta ierašanās tiesā — XII (8—10, 19); atbildētāja ie. alimentu lietā — 50, 8. §.

Ieturēšana — atbildība par alimentu neieturēšanu no darba algas — 50, 12.—15. §; ieturējumu apmērs — 51a, 51a, 2.—10. §.

Izdevumi — izdevumi par atbildētāja meklēšanu alimentu lietās — 50, 5. un 6. §; aizbildņa un aizgādņa izdevumi — 82, 101.

Izpildkomitejas — i. k. uzdevumi aizbildnībā un aizgādņībā — 72, 73, VIII, IX (31, 49); i. k. uzdevumi patronēšanā — IX (4—7).

Izpildu raksts — pazaudēta i. r. duplikata izdošana — 50, 10. § (17. pk.); i. r. izdošanas un virzīšanas kārtība alimentu lietās — 50, 11. §.

Izstrādes dienas — alimentu aprēķināšana no i. d. — 51a, 51a, 9. §.

K

Kolchozi, kolchoznieki — alimentu aprēķināšana un piedzišana no kolchozniekiem — 51a, 51a, 9. §; kolchoza valdes gādība par apcietināta kolchoznieka bērniem — 68, 2. § (2., 3. pk.); kolchozu savstarpējās palīdzības kasu pienākums uzturēt bērnus bāreņus — 82, 1. §.

Komisija garā slimo pārbaudei — k. tiesības un pienākumi — 103, 105, 110.

Konsulāti — civilstāvokļa aktu reģistrācija ārzemēs — 111.

Kopējā manta — laulāto k. m. — 10, 1., 3., 4., 6., 7. un 9. §; laulāto tiesība uz apbūves daļu — 10, 5. §.

Krājķases — krājķasēs esošo noguldījumu sadalīšana laulāto starpā — 10, 11. §; aizbilstamo līdzekļu glabāšana — 100, IX (29, 46).

L

Labojumi civilstāvokļa aktu grāmatās — 115.

Labošanas darbi — alimentu ieturēšana no to personu algas,

kuras notiesātas labošanas darbos — 51a, 6. §; bērnu novietošana, kuru vienīgais vecākais izcieš labošanas darbus — 68, 2. §.
Lauku apvidi — aizbildņu un aizgādņu iecelšana 1. a. — 74 (piez.).

Lauku māja — sk. Zemnieku sēta.

Laulātie — uzvārds — 7; pilsonība — 35, 36, 36, 1. §; profesijas izvēles brīvība — 9; mantiskās tiesības — 10, 10, 1.—8. §, 10, 11; mantošanas tiesības — 10, 8. §; līgumiskās attieksmes laulāto starpā — 13, 13, 1. §; tiesība uz uzturu — 14, 14, 1. §, 15, 16.

Laulība — 1. reģistrācija — 1—7, 111, 131—137, 131, 1. §; 1. reģistrācija kā 1. esamības neapstrīdams pierādījums 2; atbildība par 1. reliģiskās ceremonijas izdarīšanu nepilngadīgām personām — 5, 1. §; faktiskās 1. attieksmes 1 (piez.), XI; laulāto pilsonība — 35, 36; 1. ar ārzemniekiem — 6⁴; 1. starp ārzemniekiem — 136, 137; profesijas un dzīves vietas izvēles brīvība — 9; laulāto mantiskās attieksmes — 10, 10, 1.—11. §; 13, 13, 1. §; darba nespējīgā laulātā tiesība uz uzturu — 14, 14, 1.—3. §; 15, 16; maksa par 1. reģistrāciju — 112, 112, 1. §.

Laulības izbeigšana — 14, 2.—3. §; 15—22, 138, 141; maksa par laulības šķiršanas pieteikumu — 19; maksa par laulības šķiršanas apliecību 22; maksa par laulības šķiršanas reģistrāciju — 112, 138; atzīme pasē par laulības šķiršanu — 138; 1. šķiršanas kārtība tiesās — XII.

Laulības vecums — 4, 5, 5, 1. §.

Liecinieki — nāves fakta — 128; laulības — 134.

Līgums — starp laulātiem — 13, 13, 1. §; aizbildņu un aizgādņu slēdzamie 1. — 86, 91.

Līķis — 1. atrašana — 125, 129.

M

Mācekļi — sk. Apmācība.

Mākslinieki — sk. Rakstnieki un mākslinieki.

Manta — laulāto — 10, 10, 1.—11. §; 13, 13, 1. §; bērnu m. — 43; mantas apķilāšana, lai nodrošinātu alimentu prasību — 50, 4. §; piedziņas vēršana uz mantu — 50, 2.—4. §; zemnieku sētas m. — 53; adoptēto mantiskās tiesības — 64, 64, 1. un 2. §; aizbildnība par m. — 68, 69; aizbildnība par m., kas palikusi ārzemēs pēc KPFSR pilsoņa nāves — 85; aizbilstamā manta — 75, 82, 86, 86, 1. §, 87, 97, 99, 100, IX (29, 30, 42—46); sk. Darījumi.

Mantojums — dzīva palikušā laulātā mantošanas tiesība — 10, 8. §; bērna uzturēšanas pienākums personai, kas saņēmusi m. — 42²; adoptētā tiesība mantot no vecākiem — 64, 2. §; aizbildnis nevar atteikties no mantojuma, kas pienākas aizbilstamam — 86.

Māsas — sk. Brāļi.

Māte — bērnu uztura prasības vēršana pret māti — 48, 1. §; pabalsti mātēm II, XII; goda nosaukums „Māte varone“ IV; ordenis „Mātes slava“ V; medaļa „Mātes medaļa“ VI; kādā kārtībā noteikt bērna piederību attiecīgai mātei, ja nav dokumentu par to — X.

Mazbērni — sk. Vectēvs.

Mazgadīgie — adopcija — 57; aizbildnība — 69. Sk. arī Bērni.

Meklēšana — atbildētāja m. alimentu piedziņas lietās — 50, 5. un 6. §; vecāku m. adopcijas lietās — 61, 1. §.

Milicija — milicijas tiesība sodīt vecākus par bērnu palaidnībām un huliganismu — 41, 2. §; milicijas pienākums paziņot par aizbildnības un aizgādības nepieciešamību — 98.

Miršana — laulātā — 17; mirušā mantas aizbildnība — 69; miršanas ieraksts — 111, 124—127; nedzīvs bērns — 122; m. fakta apliecināšana — 128; pieteikums par liķa atrašanu — 129; ieraksts, atzīstot personu par mirušu — 130; nāves gadījumu registrācijas kārtība un termiņi — XIII.

N

Namu pārvaldes — paziņojums par aizbildnības vai aizgādības nepieciešamību — 98.

Naudas sods — n. s. vecākiem par bērnu huliganismu — 41, 2. §; n. s. par atbildētāja neierašanos tiesā alimentu piedziņas lietās — 50, 8. §; n. s. par atsaukšanas nedošanu tiesu izpildītājam — 50, 13. §; n. s. par alimentu ieturēšanas noteikumu pārkāpšanu — 50, 13. un 14. §; n. s. par termiņa nokavēšanu un izvairīšanos no dzimšanas registrācijas — 118; n. s. par izvairīšanos no miršanas registrācijas — 125.

Nāve — sk. Miršana.

Nepilngadīgie — laulības starp nepilngadīgiem — 5, 1. §; atbildība par laulības reliģiskās ceremonijas izpildīšanu nepilngadīgiem — 5, 1. §; nepilngadīgo sabiedriski bīstama darbība — 41, 3. §; atbildība par n. uzskūdišanu izdarīt noziegumu — 41, 4. §; adopcija — 57; n. uzraudzība — 68, 2. § (2); aizbildnība

un aizgādība — 69, 70, 72, 89, 98; nepilngadīgie nevar būt aizbildņi un aizgādņi — 77. Sk. Adopcija, Aizbildnība, Bērni.

Nodeva — n. par civilstāvokļa aktu reģistrāciju — 112, 112, 1. un 2. §.

Nodokļi — alimentus piedzen no tās atbildētāja darba algas sumas, kuru viņš saņem pēc visu nodokļu un nodevu atvilkšanas — 51a, 3. §; n. no neprecētiem un mazas ģimenes pilsoņiem — II (16—18).

Noguldījumi — par krājkasēs esošo noguldījumu sadalīšanu laulāto starpā — 10, 11. §.

Nolīgšana darbā — bērnu nolīgšanas kārtība — 45.

Norēķins — aizbildņu un aizgādņu — 101, 102, VII (47), IX (47).

Noziegums — atbildība par nepilngadīgo uzskūdišanu piedalīties dažādos noziegumos — 41, 3. un 4. §.

O

Ordenis — sk. Goda nosaukums...

P

Pabalsti — p. daudz bērnu un vientuļām mātēm — I (6, 7), II (1—5); valsts pabalstu piešķiršanas un izmaksas kārtība daudz bērnu un vientuļām mātēm — VII.

Padēls, pameita — sk. Patēvs.

Padomes un izpildkomitejas — p. un i. k. kā aizbildnības un aizgādības organi — 68, 2. § (2. pk.), 72, 74 (piez.), VIII; ciemu padomju priekšsēdētāju atbildība, ja viņi negādā par bērnu aizsardzību — 92, 1. §; paziņojums par nepieciešamību iecelt aizbildnību un aizgādību — 98.

Palīdzība — sk. Pabalsti.

Pamāte — sk. Patēvs.

Parādi — viena laulātā atbildība par otra p. — 10, 6. §.

Pārbaude — sk. Garā slimie.

Pārstāvība — bērnu lietās — 43; aizbilstamo lietās — 86.

Pārstāvības, PSRS pilnvarotās — p. uzdevumi aizbildnības un aizgādības lietās — 85; pienākumi civilstāvokļa aktu reģistrācijā — 111 (piez.).

Pase — atzīme pasē par reģistrēto laulību — 133⁴; atzīme pasē par laulības šķiršanu — 138.

Paternitate — 28, 29, II (20).

- Patēvs* — pienākums uzturēt padēlu un pameitu — 42¹.
Patronats — bērnu nodošana patronatā — IX (1—12).
Piespiešana — nepilngadīgo p. nodarboties ar ubagošanu un prostituciju — 41, 4. §.
Pilsonība — vecāku un bērnu p. — 35, 36, 36, 1. §.
Plānprātīgie — sk. Garā slimie.
Prasības nodrošināšana — p. n. alimentu piedziņas lietās 50, 3. un 4. §.
Prasības noilgums — alimentu piedziņa par pagājušo laiku trīsgadīgā noilguma laika robežās — 51a, 1. §.
Prokurors — p. pienākumi pēc paziņojuma saņemšanas par alimentu nemaksāšanu — 50, 1. un 5. §; p. pienākumi apcietināto personu bērnu uzraudzības lietā — 68, 2. § (5. pk.).
Prostitucija — nepilngadīgo piespiešana nodarboties ar p. — 41, 4. §.
Protokols — p. sastādīšana par liķa atrašanu — 129.

R

- Radnieki* — jēdziens — 6 (atzīmē); aizliegums reģistrēt laulību starp radniekiem — 6; brāļu un māsu tiesība uz uzturu — 54; vectēva un vecmāmuļas tiesība uz uzturu — 55.
Rakstnieki un mākslinieki — alimentu apmēra noteikšana r. un m. — 51a, 9. §.
Reģistrācija — sk. Civilstāvokļa aktu reģistrācija.
Reliģiska ceremonija — atbildība par laulības reliģiskās ceremonijas izdarišanu nepilngadīgiem — 5, 1. §.
Rīcības nespējīgie — aizbildnība par tiem — 68.

S

- Sabiedriskas organizācijas* — aizbildņu un aizgādņu iecelšana — 74, 80.
Saistības, aizbilstamā — VII (45).
Siktirdzniecības tikls — alimentu aprēķināšana no siktirdzniecības tikla darbiniekiem — 51a, 10. §.
Skola — atbildība par atteikšanos sūtīt bērnu skolā — 41, 1. §.
Socialās nodrošināšanas nodaļa — aizbildnības funkcijas — 72 (piez.), VIII (15).
Sods — sk. Administratīvs sods, Naudas sods.
Spekulācija — nepilngadīgo piespiešana spekulēt — 41, 4. §.

Spriedumu izpildīšana — alimentu prasībās — 50, 9.—16. §.
Sūdzības — par aizbildnību un aizgādību — 93, 94, VIII (4, 16—22), IX (48, 49); par lēmumiem atzīt personu par garā slimu un plānprātīgu — 110.

Š

Šķiršana — sk. *Laulības izbeigšana*.

T

Tautas izglītības nodaļas — tiesības un uzdevumi aizbildnības lietās — 61, 1. §. (2. pk.), 68, 2. §, 72, VIII (7, 8), IX (28, 31, 49); uzdevumi adopcijā — IX (14, 21, 23); uzdevumi patronēšanā — IX (4—7).

Terminš — palīdzības sniegšanai trūcīgam darba nespējīgam laulātam — 14, 1. §, 15; t. alimentu lietu caurskatīšanai — 50, 7. §; t. paziņojumam par nepieciešamību iecelt aizbildnību vai aizgādību — 98; t. norēķinu iesniegšanai par aizbildnību un aizgādību — 101; t. dzimšanas reģistrēšanai — 118; t. miršanas reģistrēšanai un pieteikumam par liķa atrašanu — 125; t. bezvēsts promesošas personas atzīšanai par mirušu — 130, 1. un 2. §.

Testaments — mirušā laulātā t. attieksmē uz kopējo mantu — 10, 8. §.

Tēvs — sk. *Vecāki*.

Tiesu izpildītāji — t. i. pienākums paziņot par nepieciešamību nodibināt aizbildnību un aizgādību — 98. Sk. *Spriedumu izpildīšana*.

U

Ubagošana — nepilngadīgo piespiešana ubagot — 41, 4. §.

Uzkūdišana — nepilngadīgo u. piedalīties noziegumā — 41, 4. §.

Uzraudzība — par aizbildnības un aizgādības organu darbību — 73, VIII (4, 8—22).

Uzturēšana — laulātā pienākums uzturēt otru laulāto — 14, 1.—4. §; 15, 16; mātei nav tiesības prasīt alimentus bērna uzturam, kas dzimis no personas, ar kuru viņa neatrodas reģistrētā laulībā — 29; alimentu piedzišana bērniem, kas pirms 1944. g. 4. jul. dekreta izdošanas dzimuši no vecākiem, kuri neatrodas reģistrētā laulībā — 29 (piez.), III (1); alimentu nemaksāšana ir iemesls prasības ierosināšanai par vecāku tiesību atņemšanu — 33, 1. §; atbildība par alimentu ļaunprātīgu ne-

maksāšanu — 42, 1.—3. §; pienākums uzturēt bērnus — 42, 42¹, 42², 42³, 46, 48, 48, 1. §; 50, 50, 1.—16. §; izdevumu segšana par bērnu uzturēšanu bērnu namā — 46, 2. §; pienākums uzturēt bērnus, ja atņemtas vecāku tiesības — 51; alimentu apmērs — 51a, 51a, 1.—10. §, I (29, 30); abu vecāku piedalīšanās bērnu uzturēšanā — 52; brāļu un māsu tiesība uz uzturu — 54; vectēva un vecmāmuļas tiesība uz uzturu — 55; vectēva un vecmāmuļas pienākums uzturēt mazbērnus — 55, 55, 1.—4. §; uzturēšanas izdevumu piedziņa no zemnieku sētas locekļa — 56¹; pienākums uzturēt adoptētos — 64, 1. §; kриминаisodīšanas pastiprināšana par alimentu nemaksāšanu — I (31).

Uzvārds — laulāto u. — 7, 22, 133¹; bērnu u. — 27, 28, 34, VIII (8); adoptējamā u. — 60, IX (16, 20); u. maiņas reģistrācija — 111; u. maiņas kārtība — 111, 111, 1. §; valsts nodeva par u. maiņas reģistrāciju — 112, 112, 1. un 2. §.

V

Vārds — vārda maiņas kārtība — 111, 111, 1. §, 112, 1. un 2. §.

Vecāki — v. un bērnu savstarpējās tiesības — 25; v. ierakstīšana dzimšanas ierakstu grāmatā — 26, 27; v. uzvārds — 34; v. pilsonība — 35, 36, 36, 1. §; v. vienošanās par bērnu reliģiju ir bez juridiskās nozīmes — 37; v. rīcība attieksmē uz bērniem — 38, 39; v. šķirta dzīve — 40, 40, 1.—3. §; v. pienākumi — 41, 41, 1. un 2. §; 42, 42, 1.—3. §, 43; bērnu pienākums uzturēt vecākus — 49; tiesība uz zemnieku sētas mantu — 53; v. piekrišana adopcijai — 61, 61, 1. §; v. kā likumīgie aizbildņi un aizgādņi — 71. Sk. arī Māte, Paternitate.

Vecāku tiesību atņemšana — 33, 33, 1. §, 46, 1. §, 47, 51, 77, VIII (8), IX (17, 19, 25).

Vecmāmuļa — sk. *Vectēvs*.

Vectēvs — vectēva un vecmāmuļas tiesība uz uzturu no mazbērna — 55; alimentu piedziņa no vectēva un vecmāmuļas — 55, 55, 1.—5. §.

Vecums — kādā kārtībā noteikt bērna vecumu, ja nav iespējams uzrādīt dokumentus — X.

Vekselis — aizbildnis nevar izdot v. — 86.

Vērtspapīri — aizbilstamo — 100, VII (46).

Veselības aizsardzības nodaļas funkcijas — aizbildnībā — 72, VIII (7, 10—12), IX (28, 31, 49); adopcijā — IX (21, 23); patroņēšanā — IX (4—7).

Z

Zaudējumi — ar zagšanu, izšķērdēšanu un piesavināšanos nodarīto z. atlīdzināšana no laulāto kopējās mantas — 10, 9. §; vecāku un aizbildņu atbildība par bērnu nodarītiem materiāliem zaudējumiem — 41, 2. §.

Zemnieku sēta — laulāto tiesības uz z. s. mantu — 10; vecāku un bērnu tiesības uz z. s. mantu — 53; piedziņas no z. s. locekļiem bērnu uzturēšanai — 56, 56¹.

SAĪSINĀJUMI.

- APP Ziņ. — Augstākās Padomes Prezidija Ziņotājs.
APSR — Autonomā padomju socialistiskā republika.
CIK — Centralā Izpildu Komiteja.
CK — Civilkodeks, arī Civilā koleģija.
CKK — Civilā kasācijas koleģija.
CPK — Civilprocesa kodeks.
FTK — Finanču tautas komisariats.
IeTK — Iekšlietu tautas komisariats.
ITK — Izglītības tautas komisariats.
KK — Kriminālkodeks.
KPFSR — Krievijas Padomju Federatīvā Socialistiskā
Republika.
KPK — Kriminalprocesa kodeks.
Lik. kr. — Likumu krājums.
Lēm. kr. — Valdības Lēmumu un rīkojumu krājums.
LDK — Labošanas darbu kodeks.
PSRS — Padomju Socialistisko Republiku Savienība.
SNTK — Socialās nodrošināšanas tautas komisariats.
STK — Satiksmes tautas komisariats.
SZSA — Strādnieku-Zemnieku Sarkanā Armija.
SZSF — Strādnieku-Zemnieku Sarkanā Flote.
TKP — Tautas Komisaru Padome.
TTK — Tieslietu tautas komisariats.
VATK — Veselības aizsardzības tautas komisariats.
VCIK — Viskrievijas Centralā Izpildu Komiteja.
VK(b)P CK — Vissavienības Komunistiskās (boļševiku)
Partijas Centralā Komiteja.

SATURS.

Latvijas PSR Tautas Komisarū Padomes paziņojums . . . 3

LAULĪBAS, ĢIMENES UN AIZBILDNĪBAS LIKUMU KODEKS

I sadaļa. Laulība.

	Panti	Lpp.
1. nodaļa. Vispārīgi noteikumi	1— 3	7
2. nodaļa. Laulības reģistrācijas nosacījumi . . .	4— 6 ¹	8
3. nodaļa. Laulāto tiesības un pienākumi	7— 16	9
4. nodaļa. Laulības izbeigšana	17— 24	11

II sadaļa. Bērnu, vecāku un citu radniecībā esošo personu savstarpējās attiecības.

1. nodaļa. Vispārīgi noteikumi	25— 32	13
2. nodaļa. Radniecībā esošo personu tiesības un pienākumi	33— 56 ¹	14
3. nodaļa. Adopcija	57— 67	20

III sadaļa. Aizbildnība un aizgādība.

1. nodaļa. Vispārīgi noteikumi par aizbildnību un aizgādību	68— 85	23
2. nodaļa. Aizbildņu un aizgādņu tiesības un pienākumi	86— 94	27
3. nodaļa. Aizbildnības un aizgādības lietu kārtošana	95—102	29
4. nodaļa. Garā slimo un plānprātīgo pārbaude	103—110	32

IV sadaļa. Civilstāvokļa aktu ieraksti.

	Panti Lpp.
1. nodaļa. Vispārīgi noteikumi	111—117a 34
2. nodaļa. a) Dzimšanu ieraksti	118—123 36
b) Miršanas gadījumu ieraksti	124—130 38
c) Laulību un laulības šķiršanu ieraksti	131—143 39
d) Pārējie ieraksti	41

MATERIALI PIE KODEKA ATSEVIŠĶIEM PANTIEM ?	45
--	----

PAPILDU MATERIALI PIE KODEKA.

I papildinājums. Par abortu aizliegšanu, materialās palīdzības palielināšanu dzemdētājām, valsts palīdzības noteikšanu daudzbērnu vecākiem, dzemdību namu, bērnu siļu un daudzbērnu tīkla paplašināšanu, kriminalso- dišanas pastiprināšanu par alimentu nemaksāšanu un par dažiem pārgrozījumiem likumdošanā par laulības šķiršanu	93
II papildinājums. Par valsts palīdzības palielināšanu grūtniecēm un daudzbērnu un vientuļām mātēm, mātes un bērna aizsardzības pastiprināšanu, goda nosaukuma „Māte-varone“, ordeņa „Mātes slava“ un medaļas „Mātes medaļa“ nodibināšanu	99
III papildinājums. Kādā kārtībā piemērojams PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1944. g. 8. jūlija dekrets attieksmē uz bērniem, kuru vecāki savā starpā neatrodas reģistrētā laulībā	106
IV papildinājums. Nolikums par goda nosaukumu „Māte-varone“	107
V papildinājums. Ordeņa „Mātes slava“ statuti	108
VI papildinājums. Nolikums par medaļu „Mātes medaļa“	110
VII papildinājums. Nolikums par valsts pabalstu piešķiršanas un izmaksas un atvieglojumu piešķiršanas kārtību grūtniecēm un daudzbērnu un vientuļām mātēm	111
VIII papildinājums. Nolikums par aizbildnības un aizgādības orgāniem	125

	Lpp.
IX papildinājums. Vecākus zaudējušo bērnu patronēšana, adopcija un aizbildnība	134
X papildinājums. Kādā kārtībā noteikt bērna piederību attiecīgai mātei un viņa vecumu, ja nav iespējams uzrādīt dokumentu	149
XI papildinājums. Kādā kārtībā atzīstamas faktiskās laulības attieksmes gadījumā, kad viens no laulātiem frontē miris vai nozudis	151
XII papildinājums. Laulības šķiršanas lietu caurskatīšanas kārtība tiesās	153
XIII papildinājums. Dzimšanas un nāves gadījumu reģistrācijas kārtība un termiņi	160
Alfabetiskais satura rādītājs	163
Saīsinājumi	176

Redaktors O. Grinbergs.
Techn. redaktore M. Aizupiete.
Korektore A. Kalniņa.

Nodota salikšanai 1948. gada 22. novembrī.
Parakstīta iespiešanai 1949. gada 10. janvārī.
Papīra formāts 73×103. Metiens 5000 eks.
5,625 iespiedloksnes. 7,803 izdevn. loksnes. 55,488 burtu iespiedloksne.
JT00905. Izdevn. № 2077—Z145, pasūt. № 9634.

Iespiesta LPT Paraugtipografijā, Rīgā, Maskavas ielā 11.

Maksā 6 rubļ.

ЛАТГОСИЗДАТ — РИГА
Отпечатано в Образцовой типографии ЛПТ, Рига, ул. Маскавас, 11.

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309065303

Maksā 6 rbl.